

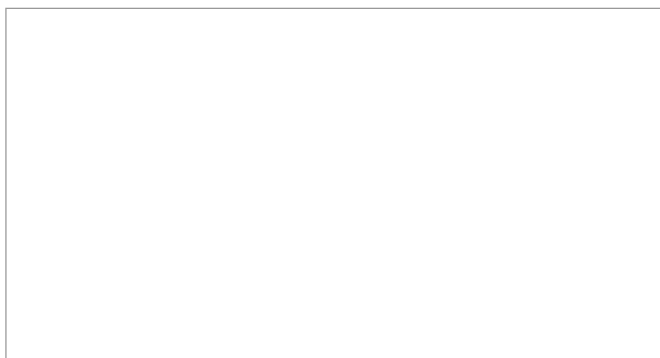
ฟ้าสาขทางคณะสงฆ์

Phomwong P. P.

พุทธทาสธรรม(๓)

ฟ้าสาขทางคณะสงฆ์

พุทธทาสภิกขุ

พิมพ์ครั้งแรก กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

พิมพ์และจัดจำหน่าย

สำนักพิมพ์สุภาพใจ

๑๔/๓๔๙-๓๕๐ หมู่ ๑๐ ถ.พระราม ๒ (ซอย ๓๔)

แขวงบางมด เขตจอมทอง กทม. ๑๐๑๕๐

โทร. ๐-๒๔๑๕-๒๖๒๑, ๐-๒๔๑๕-๖๕๐๗, ๐-๒๔๑๕-๖๗๙๗

โทรสาร ๐-๒๔๑๖-๗๗๔๔

ราคา ๑๑๐ บาท

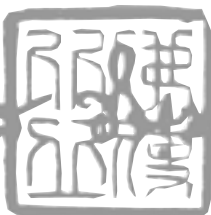
ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

พุทธมณฑลราชบุรี

สุภาพใจ

AW — 6

Wnom Runk

สารบัญ

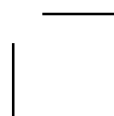
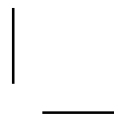
ธรรมปาฏิโมกข์ ปรีทรรศน์.....	๑
คนไม่ให้ความยุติธรรมแก่ธรรมะ	๒๙
ความมีศีลขาว	๕๓
ความกำกวมของภาษาเป็นสิ่งที่ควรระวัง	๙๓
ฟ้าสว่างทางฝ่ายบรรพชิต	๑๑๙

ธรรมปาฏิโมกข์ ปริทรรศน์

จาก ธรรมโมเชณของพุทธทาส “ธรรมปาฏิโมกข์ เล่ม ๑”
หมวดที่ ๔ ชุมนุมธรรมบรรยาย อันดับที่ ๓๑ บนพื้นแถบสีน้ำเงิน

AW — 10

วันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๖
ตรงกับวันศุกร์ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๗ ปีฉลู

วันนี้เป็นวันบรรยายธรรม ชนิดที่เราเคยเรียกกันว่า
วันธรรมปาฏิโมกข์ จะบรรยาย ณ ที่ที่เคยบรรยาย
ก็ทำไม่ได้; แต่แม้ว่าจะย้ายมาบรรยาย ณ ที่ใหม่นี้
ก็ยังคงบรรยายได้*; จึงจะได้บรรยายไปตามหัวข้อที่เรียกว่า
“ธรรมปาฏิโมกข์”. ทั้งนี้ เนื่องจากมีผู้ฟังเป็นจำนวนมากไม่เคย
ฟัง แล้วก็ต้องการจะฟัง แม้ว่าเป็นครั้งแรก; นี้ก็ไม่ขัดข้องอะไร
ในการที่จะพูดเรื่องธรรมปาฏิโมกข์ในลักษณะที่เป็นการกล่าว
สำหรับผู้ที่ไม่เคยฟัง, หรือเป็นการสรุปโดยหัวข้อให้ทราบว่า
ธรรมปาฏิโมกข์นี้คืออะไร, และมุ่งหมายอย่างไร.

---

* บรรยายที่โรงธรรม สอนโมกขพลาราม ไซยา.

พุทธทาสธรรม (๓)

๔ | ทำสังฆทานคณะสงฆ์

ผู้ที่ไม่เคยฟัง จะต้องเข้าใจคำว่า “ปาฏิโมกข์” เสียก่อน; เฉพาะคำนี้ก็แปลว่า สิ่งซึ่งเป็นประธาน เป็นหลัก เป็นความสำคัญ. ถ้าเป็นเรื่องวินัย ก็เรียกว่า ภิกขุปาฏิโมกข์ หรือภิกษุ-ณิปาฏิโมกข์ หรือวินัยปาฏิโมกข์ ก็เป็นเรื่องวินัยไป; แปลว่า เรื่องสำคัญทางฝ่ายวินัยนั้นก็พวกหนึ่ง นี่ก็เรียกว่า วินัยปาฏิโมกข์.

อีกพวกหนึ่ง มิได้เกี่ยวกับวินัย แต่เกี่ยวกับธรรมะ ก็เลยเรียกว่า ธรรมปาฏิโมกข์ ซึ่งพอจะเทียบเคียงกันได้ กับคำที่มีใช้อยู่แล้ว คือโอวาทปาฏิโมกข์, ได้แก่วรรณที่ เป็นใหญ่ เป็นประธาน ที่เป็นโอวาท. แต่ที่นี้คำว่าโอวาทก็กว้างไป อาจจะ เป็นวินัยก็ได้ เป็นธรรมะก็ได้ เราจึงแยกกันเสียใหม่ ให้ชัดเจน ไปด้วยว่า ในส่วนที่เป็นธรรมะนี้ จะเรียกว่า ธรรมปาฏิโมกข์, ใน ส่วนที่เป็นวินัย ก็เรียกว่าเป็นวินัยปาฏิโมกข์.

ความแตกต่าง ระหว่างวินัย กับ ธรรมะ

คำว่า “วินัย” ตามปกติก็หมายถึง ข้อกฎต่าง ๆ ที่บังคับให้ต้องทำ; ส่วนธรรมะนั้นเป็นหลักที่ไม่ได้บังคับให้ต้องทำ, ทำก็ได้ ไม่ทำก็ได้, ใครไม่ยอมทำได้อะไร ก็ไม่ต้องทำได้. แต่วินัยนี้ต้องทำ, และถ้าจะอยู่ในคณะสงฆ์แล้ว ต้องปฏิบัติวินัย; มันต่างกันอยู่อย่างนี้. พุดง่าย ๆ ก็คือว่าวินัยนี้สำหรับให้ต้อง

ปฏิบัติกันทุกคน, บังคับให้ปฏิบัติทุกคน; พอใครไม่ปฏิบัติ หรือ ล่วงละเมิด ก็ปรับโทษโดยตรง อย่างมากถึงกับให้ออกไปเสียเลย, ออกไปเสียจากความเป็นภิกษุนี้เลย. ส่วนธรรมะนั้น ถ้าเขาไม่อยากจะดับทุกข์ เขาก็ทนทุกข์ไปก็แล้วกัน มันคนละรูป.

สำหรับวินัยนั้น บังคับให้ปฏิบัติ ทั้งที่เป็นข้อกฎ เกี่ยวกับบุคคลคนหนึ่ง ๆ และที่เกี่ยวกับหมู่คณะทั้งหมด; เพราะว่าโดยที่แท้จริงแล้ว วินัยนี้มุ่งหมายจะให้หมู่คณะ คือ คณะสงฆ์นี้ตั้งอยู่ได้ เป็นจุดหมายอย่างนี้. สำหรับบุคคลนั้นเป็นส่วนน้อย; ถ้าหมู่คณะ หรือคณะสงฆ์ตั้งอยู่ได้ ก็คือบุคคลตั้งอยู่ได้. เพราะฉะนั้นจึงมีข้อบังคับให้ปฏิบัติอย่างนั้น ๆ ทำให้รวมกัน ให้เป็นคณะสงฆ์นี้ตั้งอยู่ได้ ก็เลยเรียกว่า วินัยบังคับให้ช่วยกันปฏิบัติ เพื่อให้คณะสงฆ์ตั้งอยู่ได้.

ข้อนี้เป็นที่ยอมรับกันว่า การที่คณะสงฆ์อยู่ยืนยาวมาได้ตั้งสองพันกว่าปี จนถึงบัดนี้นั้น ก็เพราะมีวินัย เป็นหลักสำคัญรักษาความปรกติสม่ำเสมอไว้ได้, ไม่เช่นนั้นจะสูญหายไปแล้ว. นี่คือความหมายของคำว่า “วินัย” ที่ต่างจากคำว่า “ธรรม”.

คำว่า “ธรรม” เป็นหลักปฏิบัติ สำหรับขัดเกลา กิเลส ส่วนบุคคล, บรรลุมรรคผล ไปนิพพาน; ไม่ได้บังคับว่า ต้องทำไม่ได้ไม่ได้; ฉะนั้น จึงไม่เหมือนกับวินัย. แต่ที่นี้ถ้ามาเปรียบถึงคุณค่ากันแล้ว ประโยชน์ที่ได้รับทางธรรมนี้ มันไปไกล ไปลึก, แม้จะไม่เกี่ยวกับหมู่คณะโดยตรง ไม่เกี่ยวกับบุคคลคนหนึ่งโดยตรง ก็ยังไปไกล ไปลึกมาก : คือว่าไปถึงจุดสูงสุด ที่มนุษย์

พุทธทาสธรรม (๓)

๖

ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

จะไปกันได้, ที่เราเรียกว่า นิพพาน; ทำให้มนุษย์มีจิตใจสูงขึ้นๆ เหนือความทุกข์ เหนือกิเลส ตายตัวลงไป; นี่ก็เรียกว่า นิพพาน. ฉะนั้น วินัยจึงคล้าย ๆ กับว่า เป็นรากฐานนับตั้งแต่ว่า ทำให้หมู่คณะอยู่ได้ แล้วบุคคลก็มีความประพฤติดี มีความเหมาะสม ทางกาย ทางวาจา ก่อน; นี่ส่วนของวินัย. ส่วนทางจิต ทางวิญญาน สูงขึ้นไป ก็เป็นหน้าที่ ของธรรม.

สิ่งที่เรียกว่า วินัย มีหลักการ หรือกฎเกณฑ์อย่างไร ก็ไปหาอ่านดูได้โดยง่าย, แล้วก็ยังคงพึงปาฏิโมกข์ เพื่อให้เว้นสิ่งที่ไม่ควรจะทำ ตั้งแต่ที่เบาที่สุด ไปถึงที่หนักที่สุด : เรื่องเล็กๆ น้อยๆ มากมายหลายสิบอย่าง หลายร้อยอย่างก็มี, วินัยพวกอภิธมาจารย์นี้ ทำไม่ได้ ซึ่งเกี่ยวกับเรื่อง กิริยา มารยาทต่างๆ. วินัยที่เป็นตัวกฎสำคัญ ก็มี ที่เรียกว่า ปาฏิโมกข์.

คุณควรไปอ่านดู โดยเฉพาะ ๑๕๐ ข้อ คือไม่รวมเสขยวัตร อนียต นับตั้งแต่ไม่ให้ทำผิดเล็กๆ น้อยๆ เรื่อยขึ้นไป จนถึงขนาดกลาง จนถึงขนาดสูงสุด ที่เรียกว่า ปาราชิกสิกขาบท; มันก็ไม่ใช่เรื่องอะไร คือไม่เกี่ยวกับธรรมะ, แต่เกี่ยวกับวินัย; คือหมู่คณะนี้ต้องการอย่างนี้. ถ้าท่านอยากอยู่ในหมู่คณะนี้ ท่านก็ต้องทำอย่างนี้; ถ้าไม่ทำอย่างนี้, ไปทำ ๔ ข้อปาราชิก ก็ต้องให้ออกไปเลย. รองลงไปเช่น สังฆาทิเสส นี่ก็ต้องลงโทษตัวเองขนาดหนัก ตามที่บัญญัติไว้เสียก่อน จึงจะให้อยู่ต่อไปได้. ถ้าเป็นปาจิตตีย์ ก็ลงโทษตัวเองเหมือนกัน แต่ว่า เบาหน่อย.

นี่ก็เรียกว่า วินัยมุ่งหมายเช่นนั้น ก็เพื่อให้หมู่คณะนี้ตั้งอยู่

ได้ เพื่อไม่กระทบกระทั่งซึ่งกันและกัน. ถ้าภิกษุไม่ถือวินัยละก็
จะได้กระทบกระทั่งแก่กันละกัน, แล้วก็ทะเลาะวิวาทกัน; เพราะ
คนเรียนมาไม่เหมือนกัน มีนิสัยสันดานมาต่าง ๆ กัน. ถ้าต่าง
คนต่างเอาตามใจตัว มันก็ต้องได้ทะเลาะวิวาทกัน แล้วแตก-
สลายไปหมด อยู่ด้วยกันไม่ติด เลยต้องมีวินัยบัญญัติ เป็นกฎ
ให้ทุกคนทำอย่างนี้; แล้วก็ต้องไม่ทะเลาะวิวาทกัน, จึงมีความ
เหมาะสม ที่จะเป็นหมู่คณะ ที่ตั้งอยู่ สำหรับสืบอายุพระศาสนา,
เป็นหมู่คณะที่สามารถรองรับพระศาสนาไว้ได้; แล้วบุคคลหมู่
หนึ่ง ๆ นั้น ก็มีความเหมาะสม ที่จะปฏิบัติธรรมต่อไป จนกว่า
จะบรรลุ มรรค ผล นิพพาน.

ส่วนที่จะปฏิบัติธรรมต่อไป นั้นแหละ เป็นส่วนที่เราเรียก-
ว่า ธรรมะ ซึ่งมีกฎเกณฑ์สำคัญ หรือว่ามีแนวปฏิบัติที่สำคัญ
ก็คือ เรื่องที่เกี่ยวกับ อตฺตา อนตฺตา ที่ผมมาตั้งคำเรียกใหม่
ให้จำง่ายฟังง่าย คิดนี้ง่ายกว่า เป็นเรื่องเกี่ยวกับ “ตัวกู-ของกู”.
เรื่องธรรมะทั้งหมด ก็ข้อที่ประเด็น ก็พื้นที่หมิ่นข้อ ก็สุดแท้เกิด
เรียกว่าเกี่ยวข้องกับ ตัวกู-ของกู ทั้งนั้น; แม้เป็นเรื่องวินัย
ทั้งหลาย มันก็เกี่ยวกับตัวกู-ของกู, แต่ว่าไม่ได้มุ่งหมายโดยตรง.
ส่วนธรรมะนี้มุ่งหมายโดยตรง ที่จะกำจัดสิ่งที่เรียกว่า ตัวกู-
ของกูนั้นเสีย.

ณ พุทธ ทา สรรณ (ณ)

ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

เรื่อง เกี่ยวกับ คำว่า “ตัวกู-ของกู”

ที่นี่ เกี่ยวกับเรื่องตัวกู-ของกูนี้ คุณก็ต้องได้อ่านหนังสือเกี่ยวกับเรื่องนี้มามากแล้ว ก็ย่อมจะเข้าใจอยู่ ได้มากแล้ว. เดียวนี้ก็จะได้สรุป หรือชี้ให้เห็นว่า มันมีรูปร่าง หรือโครงเรื่องอย่างไร. ถ้าเราพูด ขึ้นไปตั้งแต่ความทุกข์ ก็พูดได้ว่า ความทุกข์ทั้งหลาย มีมูลมาจากความรู้สึกที่เป็นตัวกู-ของกู; นี่คือ formula หรือ กฎอันหนึ่งแล้ว ที่จะต้องจำไว้ว่า : ความทุกข์ทั้งหลาย, ปัญหายุ่งยากทั้งหลาย, ที่เรียกว่า ความทุกข์นี้ มันมีมูลมาจาก สิ่งที่เราเรียกว่า ตัวกู-ของกู.

สิ่งที่เรียกว่าตัวกู-ของกูนี้ก็มีได้มีอยู่จริง, เป็นเพียงความคิดปรุงแต่ง. ถ้าความคิดปรุงแต่งอันนี้ เกิดในใจเมื่อไร เกิดเป็นความรู้สึก เป็นตัวกู-ของกู ขึ้นมาแล้ว, ก็มีเรื่อง ก็จะเป็นทุกข์, จะมีความทุกข์ในขณะนั้นทันที ก็มี, หรือว่าให้เกิดกิเลสขึ้นมา อย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นความโลภ ความโกรธ ความหลง, แล้ว ก็ไปทำอะไรต่อไปอีก ตามกิเลสนั้นๆ, แล้วจึงได้รับผลเป็นความทุกข์; อย่างนี้ก็มี, คือ มันยืดออกไป.

ในบางกรณี พอเกิดเป็นตัวกู-ของกู ขึ้นมาเท่านั้น ร้อนเหมือนกะไฟเผาขึ้นมาทันควัน ที่ในจิตในใจ อย่างนี้ก็มีเหมือนกัน; แต่ที่แท้มันก็เป็นเรื่องเดียวกันนั่นแหละ คือกิเลสที่เกิดขึ้นมาทันควัน และรุนแรง แล้วก็เผากันไปเลย. นี่เรียกว่า ให้ผลติดทันควันกันไปเลย; ส่วนที่จะต้องไปเป็นกิเลสยึดเยื้อ ไปทำ

กรรมยึดเยื้อ ให้ผลต่อชั่วโมงหลัง หรือว่าวันหลัง นี่ก็มีความหมายอย่างเดียวกัน; คือมันมีตัวกู-ของกูเป็นต้นเหตุ. ฉะนั้นไปศึกษาเรื่องตัวกู-ของกู อย่างที่ได้อธิบายแล้ว ในเรื่องปฏิจ-สมุปปาต เมื่อคืนก่อน : หลังจากมีการกระทบทางอายตนะแล้ว ก็เกิดผัสสะ – เกิดเวทนา – เกิดตัณหา – เกิดอุปาทาน ว่าตัวกู-ของกู นั้นแหละ.

ที่นี่เราจะพูดกันในเรื่องอื่นก็ได้ พอเกิดตัวกู-ของกู มันก็เป็นทุกข์; ฉะนั้นอย่าทำให้เกิดมีความรู้สึก เป็นตัวกู-ของกูขึ้นมา; ก็เกิดมีหลักอันหนึ่งเป็นสูตรขึ้นมาอีกว่า ทุกสิ่งใคร ๆ ไม่ควรสำคัญมันหมายความว่า เป็นตัวกู-ของกู. คำว่า “ทุกสิ่ง” นี่มันทุกสิ่งเอาเสียจริง ๆ ไม่ยกเว้นอะไรเลย; จะเป็นรูปธรรม นามธรรม เป็นการประพฤติปฏิบัติ กระทั่งเป็นนิพพาน ในที่สุด ก็ไม่ควรมีความสำคัญมันหมายความว่า เป็นตัวกู หรือว่า ของ ของกูก็สุดแท้; อย่าไปยึดเป็นตัวกู-ของกูเข้าอีก.

ที่มันเป็นความรู้สึกอยู่ข้างใน มันก็มักจะเป็นพวกตัวกู; เช่น เอาจริงร่างกายนี้เป็นตัวกูก็ได้, หรือเอาความรู้สึกอย่างหนึ่ง ๆ เช่นว่า ถ้ามีการเห็น ก็เอาสิ่งที่ทำหน้าที่เห็น เป็นตัวกู, หรือเอาความรู้สึกเวทนา สุข ทุกข์อย่างใดอย่างหนึ่ง ก็เอาตัวความรู้สึกนั้น เป็นตัวกู, หรือว่ามีความสำคัญมันหมายความว่า อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น เราก็ไปเอาความรู้สึกสำคัญมันหมายความว่า มาเป็นตัวกู, หรือว่า กำลังคิดนึกอะไรอยู่ ก็ไปเอาตัวความคิดนึกนั้น มา เป็นตัวกู เพราะกูคิด. ไปสำคัญเอารูปบ้าง เวทนาบ้าง

พุทธทาสภิกขุ (๓)

๑๐

ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

สัญญาบ้าง สังขารบ้าง วิญญาณบ้าง เป็นตัวกูในส่วนหนึ่ง, และเมื่อเอาส่วนหนึ่งเป็นตัวกูแล้ว ก็เอาส่วนที่เหลือเป็นของกู; นี่ข้างในมันก็เป็นอย่างนี้.

ที่นี้ออกไปถึงข้างนอก มันก็เหมือนกันอีก, ตัวกูก็มีขึ้นมา; หรือว่าข้างนอกออกไป เป็นของกูก็มี : เป็นที่ดิน เป็นบ้านช่อง เรือกสวนไร่นา เงินทองข้าวของ บุตรภรรยา นี่ก็เป็นของกูได้. ต่างคนต่างเป็นตัวกู แต่พอเอามาเข้าใกล้กัน ก็เป็นสูกคนหนึ่ง เป็นกูคนหนึ่ง. นี่มันเป็นเหตุให้เกิดความคิดนึก ปรงแต่ง นานา ชนิด เป็นรูปตัวกู-ของกู ด้วยอำนาจของความไม่รู้ตามที่เป็นอย่างจริง ว่ามันไม่ใช่ตัวกู ของกู. ความไม่รู้อันนี้เรียกว่า อวิชชา-คือความที่ปราศจากความรู้อันถูกต้อง เรียกว่าอวิชชา. ตัวกูก็ตาม, ของกูก็ตาม, ก็เป็นลม ๆ แล้ง ๆ เป็นความคิดปรุงแต่งมาจากความโง่.

ร่างกายนั้นมีหน้าที่ให้จิตใจอาศัย, จิตใจก็มีหน้าที่คิด, แล้วมันก็คิดไปตามเหตุตามปัจจัย ที่ทำให้มันคิด : เมื่อไม่มีความรู้ ก็คิดไปตามความไม่รู้ แล้วก็เกิดเป็นความสำคัญ มันหมาย เป็นตัวกู-ของกูขึ้นมา, แล้วถ้าเกิดความอยาก ความต้องการขึ้นมาก็เป็นความโลภ, ถ้าไม่ชอบ ชัดใจขึ้นมา ก็เป็นความโกรธ, ถ้ายังโง่หลงโหล สงสัยลังเลอะไรอยู่ ก็เป็นความหลง. สิ่งที่เราเรียกว่า ความโลภ ความโกรธ ความหลง, หรือจะเรียกว่า ราคะ โทสะ โมหะ, โลภะ โกรธะ โมหะ อะไรก็แล้วแต่ จะเรียก มีความหมายอย่างเดียวกันหมด; มาจากความรู้สึที่

เป็นตัวกู-ของกู. ทั้งหมดนี้ มีอวิชา - ความไม่รู้จักของจริง
ไม่รู้จริงเป็นต้นตอ ทำให้เกิดความรู้สึกคิดนึกเหล่านี้.

ที่นี้ก็มีการกระทำไปตามความโลภ ความโกรธ ความหลง
ได้ผลเกิดขึ้นมา มีผลเกิดขึ้นมา เป็นทุกข์ เป็นอะไรกันไป
หลาย ๆ อย่าง, หลาย ๆ สิบอย่าง; เห็นได้ว่าความทุกข์นี้ มัน
มาจากตัวกู ซึ่งปรุงขึ้นมาจากอวิชา, ยังเป็นอวิชาอยู่ มันยัง
ไกลอยู่ มันยังไม่แสดงบทบาท; พอมันปรุงขึ้นมาเป็นต้นเหตุ เป็น
อุปาทาน เป็นตัวกู ยึดมั่นถือมั่น เป็นอะไรแล้วละก็ เป็นความ
ทุกข์.

เรื่องเกี่ยวกับ มรรค ผล นิพพาน กับ ตัวกู-ของกู

เรื่อง มรรค ผล นิพพาน ก็ไม่มีอะไร เป็นเรื่องที่จะดับ
ตัวกู-ของกูเสีย : ดับได้เด็ดขาดไปบางอย่าง ก็เป็นมรรค ผล
นิพพาน ในขั้นต้น ๆ, ดับได้หมด ก็เป็นมรรค ผล ขั้นสุดท้าย,
เรียกความดับตัวกู-ของกูนั้น ว่านิพพาน, จะเป็นนิพพานชั่ว-
คราว หรือนิพพานตลอดกาล ก็ได้. นิพพานโดยเอกเทศ หรือ
นิพพานทั้งหมด ก็เรียกว่านิพพาน; แต่ตามธรรมดา คำว่า
“นิพพาน” นี้ใช้กันโดยมาก เป็นเรื่องดับหมดจด ลึ้นเชิง ตลอด
กาล.

พุทธทาสธรรม (๓)

๑๒

ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

ถ้าถามว่า นิพพาน คืออะไร? ก็คือ ความดับแห่งตัวกู-ของกู. นี่ลองตั้งปัญหามาดูซิ, ตั้งปัญหามาจากทิศไหน ทางไหน มันก็จะไปรวมจุด อยู่ที่ ตัวกู-ของกู. แม้ตัวอวิชชาเอง มันก็เป็นเรื่องให้เกิดตัวกู-ของกู; จะมองดูไปข้างหน้า ไปข้างหลัง มองดูรอบข้าง มองไปข้างบน ข้างล่างอะไรก็ตาม มันก็มีจุดศูนย์กลาง อยู่ที่ตัวกู-ของกู เป็นตัวเรื่อง. จิตตามธรรมดาไม่ได้มีตัวกู-ของกู มันก็ไม่ทุกข์; พอเกิดการปรุงแต่งเป็นพฤติกรรมของจิตขึ้นแล้ว, เกิดตัวกู-ของกูแล้ว ก็รู้สึกเป็นความทุกข์.

ถ้าจะพูดถึงบาปกรรมทุกชนิดที่เป็นความชั่ว ก็ล้วนแต่มาจาก ความยึดมั่นถือมั่น ตัวกู-ของกู ทั้งนั้นที่กระทำลงไป. เพราะฉะนั้นจะไปนรก ไปอบายอะไร ก็เพราะตัวกู-ของกู มันปรุงไปผิดวิธี, มันผิดวิธีที่จะให้ไม่ทุกข์ จึงได้มีความทุกข์ไปนรกไปอบาย. ถ้ามีการไปสวรรค์ สนุกสนาน ร่าเริง ก็คือว่าตัวกู-นั้นทำถูกตามกฎหมายเกณฑ์ ที่จะให้เสวยเวทนาเช่นนั้น; แล้วก็ดีใจไปว่าเป็นสวรรค์; แต่สวรรค์ก็เหลวไหลทั้งเพ, หลอกหลวงทั้งเพอีกเหมือนกัน. มันเป็นเรื่องของ ตัวกู-ของกูไปหมด; มันจะค่อยยังชั่วขึ้น แต่เมื่อเดินไปทาง มรรค ผล นิพพาน. พอไปถึงนิพพาน ตัวกู ก็ดับหมดเลย; ถ้าเพียงแต่เป็นเรื่องมรรค ผล ขึ้นต้น ๆ ตัวกูก็น้อยลง ๆ ผอมลง ๆ; พอถึงเรื่องนิพพาน จุดสุดท้าย ตัวกู มันก็ดับหมดเลย.

เดี๋ยวนี้เรากำลังมีปัญหาที่ว่า ตัวกู-ของกู มันกำลังจัดมาก, เป็นไปรุนแรงมาก; มันจึงเป็นเหมือนกับว่า เป็นยักษ์ เป็นมาร

ขบ กัด เคี้ยว กิน จิตใจของมนุษย์อยู่. นี้คุณลองคิดเอาเอง, ลองตั้งปัญหาชนิดไหนมาถามผม, ก็ตอบไว้ล่วงหน้าได้หมดเลย ว่า มันเกี่ยวกับ ตัวกู-ของกู ทั้งนั้น. มันไม่มีอะไรที่จะไม่เกี่ยวกับสิ่งนี้; เพราะปัญหามันอยู่ที่ตัวนี้, ความทุกข์มันอยู่ที่ตัวนี้, การได้ การเสีย มันก็อยู่ที่ตัวนี้. ถ้าไม่มีตัวนี้แล้ว ไม่มีการได้ ไม่มีการเสีย, มันเป็นกระแสรวมชาติล้วน ๆ ไปหมด. พอทำอะไรอย่างที่เราเรียกว่า ได้กำไร เราได้ผลมา ตัวกูมันก็รู้สึกกว่า “กูได้”; ถ้าเสียไป ตัวกูมันก็รู้สึกกว่า “กูเสีย”; ถ้าว่า เรารู้สึกเป็นสุข สนุกสนาน เร็ดอร่อย นี่ก็ตัวกูอีกแล้ว; ถ้ามันตรงกันข้ามมานั่งร้องไห้อยู่ มันก็ตัวกูอีกแล้ว.

เราตั้งต้นมีตัวกูเพิ่มขึ้น ๆ ตั้งแต่แรก รู้สึกรัก หรือพอใจในสิ่งที่น่ารัก, แล้วก็เกลียด โกรธ ในสิ่งที่น่าเกลียด น่าโกรธ, หรือไม่ชอบ หรือว่า กลัวในสิ่งที่ทำให้เกิดความรู้สึกกลัว; ก่อนหน้านั้นยังไม่มี. ถ้าเป็นเด็กนอนอยู่ในท้องแม่ ก็ไม่มีความรู้สึกประเภทนี้, คลอดออกมาใหม่ ๆ มันก็ยังไม่, หิวมันก็ร้องให้จ้ะไป; มันยังไม่ปรุงความรู้สึกประเภทที่เป็นตัวกู-ของกู, มันหิว มันปวด มันเจ็บ มันก็เพียงร้องไปเท่านั้น.

ความเติบโต ของ ตัวกู-ของกู

ตามบาลี ที่พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสไว้ว่า : เด็กนั้นต้องโต

พุทธทาสธรรม (๓)

๑๔ พัสทางคณะสงฆ์

พอสมควร; ไม่ได้ระบุว่า กี่ปี กี่เดือน แต่มันต้องโตพอสมควรที่จะรู้เรื่องของเวทนา ที่เป็นสุข เวิร์ดอ้อย ถูกอกถูกใจ ซึ่งเป็นเวทนาฝ่ายสุขเวทนา, ส่วนเวทนาที่เป็นทุกข์ เด็กต้องรู้จักสังเกตว่า เป็นทุกข์ เจ็บปวด ไม่ชอบ; สองสิ่งนี้เป็นหลักสำคัญก่อน : คือความพอใจ และความไม่พอใจ. พอเขาได้รับความพอใจสบายทีหนึ่ง เขาก็มีความรู้สึกเกิดขึ้น เป็นความเห็นแก่ตัวนิดหนึ่ง ๆ ที่จะเอา ที่จะได้ หรือจะไม่เอา; เมื่อเอาไม่ได้ก็โกรธ, รู้สึกโกรธ, โกรธเป็นขึ้นมา; ไม่เท่าไร ในไม่กี่เดือน ก็ปี ก็เก่งในการที่จะรู้สึกยึดมั่นถือมั่น เป็นตัวกู เป็นของกู อย่างนั้นอย่างนี้.

ฝ่ายคนข้างเคียงนับตั้งแต่ บิดามารดา ก็ได้สอนให้พูดจายึดถือความหมาย อย่างนั้น อย่างนี้; ที่ไม่เคยกลัว ก็พูดไปจนเกิดความเข้าใจผิด จนเกิดกลัว, กลัวผี กลัวอะไรต่าง ๆ; มันขยายออกไปทุกด้าน ที่จะเป็นตัวกู สำหรับรัก สำหรับโกรธ สำหรับเกลียด สำหรับกลัว สำหรับอิจฉาริษยานานาชนิดที่เรียกว่ากิเลส. นี่เป็นการเพาะพันธุ์ หรือว่า ขยายเพาะหว่านตัวกู-ของกู ให้มันงอกงามมากขึ้น ๆ; ไม่ต้องถึงกับ มาเป็นคนโต ๆ อย่างที่มันอยู่ที่นี่, เพียงแต่เด็กอายุ ๑๐ ขวบเท่านั้น ก็ทำอะไรได้มาก หรือเกือบจะครบเสียแล้ว ในบรรดาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกิเลสที่มันงอกงามออกมา.

กล่าวได้ว่าเรามีความรู้สึกเป็นตัวกู-ของกู งอกงามขึ้นมาเรื่อย, ไม่ต้องเชื่อใคร ไม่ต้องถือตามตัวหนังสือที่ไหน; ให้ถือ

ถ้าจะดูอีกทีหนึ่ง ก็รู้สึก ว่า สิ่งแวดล้อมทั้งนั้น ที่ได้มาสร้าง ความยากลำบากเหล่านี้ให้; ถ้าอบรมกันมาเสียให้ถูก ตั้งแต่ที่ แรก ก็จะไม่เป็นอย่างนี้. เดียวนี้ก็ไม่รู้ว่า จะไปโทษใคร ที่จะไป อบรมเด็กให้มีความรู้สึกอย่างอื่น, ถือหลักเกณฑ์อย่างอื่น; เช่น ว่า ไม่ต้องกลัวจิ้งจก ตุ๊กแก ไล่เดือน กิ้งกือ อะไรเหล่านี้, หรือว่า ไม่ต้อง ละโมบโลภมาก ไม่ต้องอิจฉาริษยา; แต่ให้มีความเมตตา กรุณา เห็นแก่ตัวน้อย, เห็นแก่ผู้อื่นมาก, อย่างนี้ก็ไม่ได้สอน กัน; ได้แต่สอนกันโดยไม่รู้สึกตัว โดยไม่เจตนาบ้าง โดยบังเอิญ บ้าง. ผู้ที่แวดล้อมอยู่ก็ดี บิดามารดา ใคร ๆ ทั้งหลาย ก็สอน กันโดยมิได้เจตนาจะให้ลูกเลย; แต่ถึงกระนั้นก็สอนไปในทางให้ มีตัวกู-ของกู ทั้งนั้น.

_____

เรื่องนี้ผมก็คิดไม่ออกว่า ทำไมมันจึงแก้ไขไม่ได้; ลองคิดว่าเราจะเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในบ้านเรือนกันเสียสักที จะได้ไหม? พอเด็กคลอดออกมา คนทั้งหลายที่แวดล้อมนั้น ให้มา

พุทธิพิลา สรรรม (๓)

๑๖ พัสางทางคณะสงฆ์

แวดลอมอบรมสงสอนเด็ก อย่าใหมีความรูสึกเป็นตัวกู-ของกู. แตแลวมันก็จนปัญญา; มันเปนไปไมได เพราะวา คนทั้งหลาย เหลานั้น ก็มีตัวกู-ของกู เสียแลว.

คิดดูเถอะ จะไปเอาบิดามารดา ญาติพี่น้อง แวดลอมที่ ไมมีตัวกู-ของกู มาแต่ไหน ที่จะมาแวดลอมเด็ก ๆ เพิ่มคลอด ใหเด็กไดยินไดฟัง ใหรูสึกคิดนึกไปแตในทางที่ไมเป็นตัวกู-ของกู; ยังหาอาจารย์ไมได. ทุกคนก็เปนอาจารย์แตชนิดที่จะใหเกิด ตัวกู-ของกู ทั้งนั้นแหละ; ไมเทาไร ก็มีแมของกู พ่อของกู พี่ของ กู น้องของกู บานของกู; โตขึ้นก็รู้จักทะเลาะกันกับเด็กชางบาน; ลวนแตเป็นตัวกูของกูกันทั้งสองฝาย; นี่คล้าย ๆ กับวา ธรรม- ชาติสรางมาใหเผชิญกับความทุกข์กันเสียก่อน แลวคอยไปรูสึก ไปแกไขกันภายหลัง. มันถึงกับวา ถาไมมีความรูสึกเป็นตัวกู- ของกูอันนี้แลว ก็จะไม่มีการสืบทพันธุ์ หรือไมมีการรักษาระวัง ชีวิตใหรอดอยุ่ได; ก็เลยถือเอาการสืบทพันธุ์ และเอาชีวิตรอดมา ได้ ด้วยความรูสึกที่เห็นแกตัว เปนตัวกู-ของกู

ต่อมา ก็รูว่ อ้าว, นี่เปนความทุกข์ ก็คิดกันใหม่ ในทางที่ จะใหตัวกู-ของกู มันลดลง ๆ ลดลงจนหมดสิ้นไป ถึงจุดปลาย ทาง ที่เรียกว่ นิพพาน. มีพระบาลีว่ : *อสุมิमानุสฺส วินโย เอตฺ เว ปรมํ สุขํ*, คงเคยไดยินกันมาแล้วโดยมาก; แปลว่ การนำ ออกเสียได้ ซึ่งความสำคัญว่ “เรา” ว่ “ตัวกู” นั้นแหละ, ซึ่งมี มานะว่ มีตัวเราอยุ่ มีตัวกูอยุ่, หรือตัวกูมีอยุ่. ถ้านำความสำคัญ ว่ ตัวกูมีอยุ่ไปเสียได้, *เอตฺ เว ปรมํ สุขํ* – นั้นแหละคือ

ความสุขอย่างยิ่งไว้, เว – ้วย.

แม้ว่าเอาตัวกู-ของกู ออกไปไม่ได้โดยเด็ดขาด ก็ยังมีความสุขอย่างยิ่ง เท่าที่เอาออกได้ไม่เด็ดขาดนั้น, เอาออกได้เท่าไร ก็มีความสุขเท่านั้น; ถ้ากลับมาอีก ก็ต้องเป็นทุกข์อีก; เมื่อมันไม่กลับมา เราก็เป็นสุขอย่างยิ่ง. ฉะนั้น ไปสังเกตดูตัวเราเอง เวลาไรจิตใจมันว่าง ไปจากความรู้สึกชนิดนี้ เวลานั้นก็สบายดี; ดังเช่นเวลานี้ ก็กำลังสบายอยู่เหมือนกัน เพราะเหตุว่า ตัวกู-ของกู ไม่ได้เกิดขึ้น มารบกวน, ไม่ได้มันหมายอะไร.

เรื่องนี้ขอฝากไว้ทุกคน ให้ไปสังเกตดูเองว่า เวลาไหน **เรารู้สึกสบายที่สุด จิตใจไม่มีความทุกข์เลย**, เวลานั้นเป็นเวลาที่ว่างจากตัวกู-ของกู; **จะไปนั่งเล่นอยู่ที่ตรงไหนก็ได้, หรือจะไปในที่ ที่มันว่างไปหมด ไม่ชวนให้มีความรู้สึก เกิดเป็นตัวกู-ของกูเลย ก็จะรู้สึกสบายมาก.** เหมือนอย่างเราไปที่ทะเล ไปที่ยอดเขา ไปในที่อย่างนั้น สิ่งแวดล้อมมันดีไปหมด, ให้งว่างจาก ตัวกู-ของกู; เราจะรู้สึกสบาย รู้สึกแปลกประหลาด.

ที่นี่ อีกทางหนึ่ง พอมีอารมณ์มากกระทบ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เหล่านี้ ความคิดปรุงไปในทางเป็นตัวกู-ของกู มันก็เป็นไฟขึ้นมาข้างใน. แม้ไม่ได้ อาศัย ตา หู จมูก ลิ้น กาย แต่อาศัยใจล้วนๆ มันก็คิดนึกปรุงไปได้ จนมีความทุกข์ได้เหมือนกัน; แม้ที่สุดแต่ว่า กลางคืนจะนอนแล้ว จิตมันหวนระลึกไปถึงอะไรเข้าเป็นเรื่องในอดีตโน้น มันก็เอามาปรุงเป็นตัวกู-ของกู

พุทธทาสธรรม (๓)

๑๘ พาสางทางคณะสงฆ์

ทำให้มีความทุกข์จนได้. นี่จึงเห็นได้ว่า มันไม่จำกัด แม้แต่ในอนาคต มันก็ไปถึงมาได้, ไปคิดล่วงหน้าจนเกิดเป็นทุกข์ในจิตใจได้, ความคิดปรุงนั้น ๆ มันมาเป็นตัวกู-ของกูได้ทั้งนั้น.

เมื่อเราได้ศึกษาพระพุทธศาสนา รู้เรื่องนี้ โดยหลักทั่ว ๆ ไป, แล้วรู้เฉพาะหลักที่จะประพฤติปฏิบัติ; ถ้าประพฤติปฏิบัติได้จริง ตัวกู-ของกู มันก็เบาบางไปได้จริงเหมือนกัน. เพราะว่าพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมทั้งหลายนั้น พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสขึ้น โดยอาศัยสิ่ง ๆ นี้, ไม่ใช่บัญญัติเพื่อ ๆ ไป, ว่า ๆ ไปให้มันหมด ๆ ไป, ให้มันครบ ๆ ไป. ทุกอย่างจะบัญญัติขึ้นโดยอาศัยสิ่งนี้ คือ ความยึดมั่น ถือมั่น ในตัวกูของกู จนเกิดกิเลสนานาชนิด และเป็นทุกข์ขึ้นมา. ฉะนั้นถ้าเราปฏิบัติพระธรรมคำสอน ที่เรียกว่า หลักธรรมะถูกต้องแล้ว ต้องได้รับประโยชน์แน่นอน คือจะบรรเทา หรือว่าทำลายสิ่งที่เรียกว่าตัวกู-ของกูได้ระดับใดระดับหนึ่ง.

ธรรมะเป็นอย่างนี้; เพราะว่า การประพฤติปฏิบัติธรรมที่เรียกว่าประพฤติพรหมจรรย์นั้น เป็นไปเพื่อความวิมุตติหลุดพ้น จากการผูกพันอยู่ด้วยตัวกู-ของกู : ความทุกข์มันอยู่ที่ผูกพันอยู่ด้วยตัวกู-ของกู; หลุดพ้น มันก็คือ ออกไปจากตัวกู-ของกู; อย่างนี้มันแน่นอนกว่า ที่เราจะคิดนึกไปเอง. ถ้าปล่อยไว้มันเป็นไปเอง มันจะเป็นไปในทางตัวกู-ของกู มากกว่าที่จะเกิดความรู้แจ้ง ในการทำลายตัวกู-ของกูเสีย; เว้นไว้แต่ที่เราจะฉลาดพอ ที่จะสังเกตไว้ทุกทีว่า ถ้าความคิดอย่างนี้มาทุกที

ละก็ เป็นความทุกข์ทุกที, หลาย ๆ ครั้งหลาย ๆ หนเข้า เป็นความทุกข์ทุกที จนไม่กล้าปล่อยให้เกิดความคิดอย่างนั้น. อย่างนี้ก็คล้าย ๆ กับ ตรัสรู้เอาจอง ก็ได้บ้าง แต่มันไม่ถึงที่สุด เพราะว่าเรื่องมันลึก มันยากกว่านั้น.

เพื่อวิมุตติหลุดพ้นจากตัวกู-ของกู เราจึงต้องอาศัย พระพุทธศาสนา, คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งได้ตรัสไว้ อย่างหมดจดสิ้นเชิง ถูกต้องสมบูรณ์, แล้วก็ทรงแสดงไว้อย่างที่เกิดขึ้นเห็นได้ ไม่ต้องมโน. ถ้าเห็นได้ก็จะเกิดความรู้สึก อยากจะทำ อยากจะปฏิบัติ. นี่แหละคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็น สวากขาโต ภคตาธัมโม – ธรรมะอันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว : นี่ก็ เพื่อทำลายสิ่งเหล่านี้. ไปศึกษาเข้า ก็จะมองเห็นจริง, ปฏิบัติเข้าก็จะยิ่งเห็นจริงว่า เป็นเรื่องทำลายตัวกู-ของกู ไปตามลำดับ. ที่ว่า สวากขาโต คือ อักขาโต นั่นแหละ คือ กล่าวไว้ดี, กล่าวไว้ถูกต้อง, กล่าวไว้ในลักษณะที่ว่า ปฏิบัติตามเข้าแล้วละก็ จะดับทุกข์ได้จริง,

ทุกเรื่อง ออกมาจาก จุดศูนย์กลาง คือตัวกู-ของกู

ที่พูดมาทั้งหมดนี้ ก็พอจะมองเห็นได้ว่า ทุกเรื่องมันมาจาก จุดศูนย์กลาง หรือนิวเคลียส (nucleus) หรืออะไรก็ตาม อยู่ที่

พุทธทาสธรรม (๓)

๒๐ พาสางทางคณะสงฆ์

ตัวกู-ของกู. ออกไปทางนี้ก็เป็นทุกข์, ออกไปทางตรงกันข้าม
 จึงจะดับทุกข์. ทุกข์อยู่ที่มีตัวกู-ของกู, ดับทุกข์ อยู่ที่ดับตัวกู-
 ของกู, ก็เลยไม่ต้องมีอะไร ที่เรียกว่าจะไม่เกี่ยวกับตัวกู-ของกู.
 ตัวกู-ของกูนี้ ถ้าไม่เกี่ยวโดยทางบวก ก็เกี่ยวโดยทางลบ มัน
 เกี่ยวจนได้; ฉะนั้นเราจึงเรียกเรื่องทุกเรื่อง ที่เกี่ยวกับตัวกู-ของกู
 นี้ว่า ธรรมปาฏิโมกข์ : พุดกันในเรื่องนี้ พุดกันในเรื่องนี้ ให้
 ละเอียดออกไป. ดูเหมือนจะสัก ๓-๔ ปีแล้วกระมัง ไม่มีจบ,
 พุดได้ไม่มีจบ; เพราะเหตุว่าทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ของ
 พระไตรปิฎก เป็นเรื่อง ตัวกู-ของกู. ในข้อหนึ่ง หรือธรรมขันธ์
 หนึ่ง ก็ยังพุดได้หลายแง่หลายมุมอีก, แล้วยังมีตั้ง ๘๔,๐๐๐
 ธรรมขันธ์, เพียงเท่านี้พุดจนตาย ก็ไม่จบทั้ง ๘๔,๐๐๐ ครั้ง.

นี่แหละคือ ข้อที่เรียกว่า ธรรมปาฏิโมกข์ ที่บางองค์สนใจ
 อยากจะทราบ ว่า ธรรมปาฏิโมกข์นี้คืออะไร? ธรรมปาฏิ-
 โมกข์ ก็คือ คำสอน คำอธิบาย เกี่ยวกับเรื่อง ตัวกู-ของกู.
 เพราะเหตุไร จึงต้องมาพุดกันในเรื่องนี้? ก็เพราะว่าเรื่องนี้เป็น
 เรื่องสำคัญที่สุดในพุทธศาสนา. และถ้ารู้เรื่องนี้แล้ว จะได้อะไร
 ขึ้นมา? ก็ได้ความรู้ที่จะดับทุกข์. แล้วทำให้ดับทุกข์ได้โดยวิธีใด?
 ก็ปฏิบัติไป, ปฏิบัติไปตามความรู้ที่ถูกต้อง, แล้วก็จะได้
 ความดับทุกข์ คือ ดับตัวกู-ของกูเสียได้. นี่คือ ศีลธรรมด้วย,
 ปรมัตถธรรมด้วย, หรืออะไรธรรมก็ตาม ที่เกี่ยวกับ เรื่องตัวกู-
 ของกูในพุทธศาสนา.

ปัจจุบันนี้มีปัญหา ในชั้นศีลธรรมมากเหลือเกิน เต็มไปทั้ง

บ้านทั้งเมือง ทั้งประเทศหรือทั้งโลก; มีปัญหาในข้อที่แต่ละคน เห็นแก่ตัว, เห็นแก่ตัวกู-ของกู, แล้วก็เห็นแคบเข้ามา เป็น ตัวกู-ของกูจนไม่เห็นแก่ของผู้อื่น ไม่เห็นแก่ประเทศชาติ. เมื่อ สองสามวันนี้ ก็มีข่าวหนังสือพิมพ์ที่ว่า : นักศึกษาในมหาวิทยาลัยลัดดา ในประเทศอินเดีย เผามหาวิทยาลัยเสียเองเลย. นี่พวกคุณบางคน ก็เป็นนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ไปคิดดูเถิด. ทำไมช่างทำได้, มหาวิทยาลัยของตัวแท้ ๆ, ตัวเล่าเรียนอยู่ แท้ ๆ; พอตัวกู-ของกูมันบ้าจัดขึ้นมา มันเผาเสียเลย เผาประเทศ รัฐบาล ประชดใครก็ตามใจ; ในเมืองไทยก็มีเรื่องอย่างนี้.

ที่ต่ำกว่านี้ ก็ดูเอาเองเถิด อันธพาลตามถนนหนทาง เต็ม ไปทุกหนทุกแห่ง จนเดี๋ยวนี้ **หนังสือพิมพ์ไม่ต้องลงเรื่องอะไร กันแล้ว; หนังสือพิมพ์ที่ขายดีที่สุด เขาก็จะยิ่งลงเรื่อง พิษสงอันร้ายกาจในเรื่องของ ตัวกู-ของกู.** ไปดูเอาเองเถะ ในหน้าหนังสือพิมพ์ทั้งหลาย เรื่องเพศ เรื่องอนาจาร เรื่องความ โกรธแค้น เรื่องยาเสพติด เรื่องอะไรต่าง ๆ เหล่านี้ ก็ล้วนแต่ เป็นเรื่องตัวกู-ของกูทั้งนั้น; ถ้าไม่คิดก็ไม่เห็น. เรื่องยาเสพติด ที่กำลังเป็นปัญหากันอยู่ทั่วไปทั้งโลกนี้ มันก็เรื่องเกี่ยวกับ ตัวกู-ของกู, คือตัวกู-ของกูชนิดที่มันโง่เกินไป บ้าเกินไป, ชนิดที่ไม่รู้ จะทำอะไรให้แก่ตัวกู-ของกู ก็เอาไปมอบให้แก่ยาเสพติด. ตัวกู ที่โง่ซบซอนกันหลายชั้นนัก มันก็เป็นอย่างนี้เอง.

นี่ทางศีลธรรม ปัญหาที่อยู่ ที่ ตัวกู-ของกู. ผมพูดสั้น ๆ อย่างนี้ คุณเอาไปแยกแยะดูได้, เอาหนังสือพิมพ์มาดูสักฉบับ

พุทธทาสธรรม (๓)

๒๒

ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

เดียว แล้วก็ไล่ไปที่ละเรื่อง ๆ; บางเรื่องที่มีรูปภาพแสดงอยู่แล้ว
นั้นแหละจะพบแต่เรื่อง ตัวกู-ของกู ชนิดที่กำลังอาละวาด,
ไม่ใช่ลดลง หรือบรรเทาลง แต่มันอาละวาดขึ้นมาอย่างนั้น
อย่างนี้ อย่างโน้น, จนต่อไปนี่ไม่รู้ที่บ้านเมืองจะอยู่กัน
อย่างไร; โลกทั้งโลกนี้จะอยู่กันอย่างไร ก็คงจะอยู่กันด้วยพิษสง
ของตัวกู-ของกู, จะฆ่ากันที่ละหมื่นละแสน ที่ละล้านก็ทำได้ ใน
เวลาต่อไป; แต่แล้วก็ไม่มีใครสนใจ; นี่ปัญหาทางศีลธรรม ก็เกิด
ขึ้น. ส่วนทางปรมาตมก็นักเรียกว่า ไม่มีใครสนใจลึกซึ้งมาแต่เดิม
แล้วละ; ละก็เลสไม่ได้ ไปนิพพานไม่ได้ นี่เป็นปัญหาทาง
ปรมาตมธรรม. ฉะนั้นปัญหาเฉพาะหน้าของเรา ก็คือเรื่องตัวกู-
ของกู ทั้งในส่วนคน ๆ หนึ่ง และทั้งในส่วนสังคม หรือว่า
ทั้งโลก ทั้งในส่วนผิวเผิน และทั้งในส่วนลึกซึ้ง.

ทุกศาสนา มุ่งทำลาย ตัวกู-ของกู

ที่นี้ เหลือไปดูอันสุดท้ายกันสักหน่อย โดยที่เวลายังมี
เหลืออยู่บ้างนี่ คือดูสิ่งที่เรียกว่าศาสนา. ศาสนานี้ล้วนแสนจะ
ดีกันทุกศาสนา ต่างมุ่งทำลายตัวกู-ของกูกัน ทุกศาสนา;
จะเป็นศาสนาของความเชื่อ หรือศาสนาของเหตุผล หรือศาสนา
ของสติปัญญาอะไรก็ตาม ล้วนแต่มุ่งหมาย จะทำลายความเห็น
แก่ตัว หรือทำลายตัวกู กันทั้งนั้น; หรือแม้กฎหมายทั้งหลาย

ก็มุ่งหมายจะทำลาย หรือสะกิดกันความลึกลาม ของสิ่งที่เรียกว่าตัวกู-ของกู; แม้แต่ศีลธรรมในขั้นเริ่มแรกของมนุษย์, สมัยเริ่มแรกเป็นมนุษย์นั้นเริ่มมีบัญญัติต่าง ๆ เพื่อทำลายตัวกู-ของกู. เพราะเหตุไร? ตอบได้ง่ายนิดเดียว เพราะปัญหามันเกิดมาจากตัวกู-ของกู.

ที่แรกนั้น มนุษย์ขโมยกันไม่เป็น ต่างคนต่างเก็บกินเอามาจากป่า; ต่อมาเอาเปรียบ แล้วก็ไปเอามาเสียคนเดียว, เอามาปลุกฝัง แล้วก็ขโมย. การเอาเปรียบก็ตาม การเบียดเบียนก็ตาม ก็ล้วนแต่มาจากตัวกู-ของกู; ฉะนั้นจึงแต่งตั้งศีลธรรมบัญญัติทั้งหลายขึ้นมาว่า ไม่ให้ทำ, ว่าบาปบ้าง, หรือว่าทำแล้วจะลงโทษบ้าง. นี่ก็เพราะมุ่งหมายจะปราบพิษร้าย ของตัวกู-ของกู ที่งอกงามขึ้นมา ในหมู่มนุษย์; ต้นเหตุมาจากตัวกู-ของกูทั้งนั้น จึงได้วางกฎศีลธรรมเหล่านี้ แม้ในอันดับแรกที่สุด ก็เพื่อทำลายหรือป้องกันตัวกู-ของกู

ถ้าคุณจะดูศีลธรรมที่เก่าแก่ที่สุด และเป็นรากฐานที่สุด ก็คือเรื่อง ศีล ๕. อย่าดูกฎสิ่งที่เรียกว่าศีล ๕ นั้นแหละเป็นเรื่องตลอดกาล ตั้งแต่ต่ำที่สุด จนถึงสูงสุดท้ายเลย. เพราะว่ามันมนุษย์นี้ยังต้องผิดศีล ๕ กันอยู่ตั้งแต่ต่ำสุด จนถึงขั้นสูงสุด, ท้ายที่สุดขั้นประณีตยิ่ง ๆ ขึ้นไป; ก่อนนี้ก็ผิดอย่างโง่ ๆ เลว ๆ, หรือจะพูดไปอีกทีหนึ่งก็ว่า ต่อไปนี้มันจะผิดอย่างน่าเกลียดน่าชังยิ่งขึ้นไปอีก; ที่แล้ว ๆ มาไม่มีใครน่าเกลียดน่าชังเพราะไม่มีใครรู้ ไม่ใคร่หลบแถลง. ศีล ๕ ข้อนี้เป็นเครื่องบอกแสดงว่า เป็นปัญหาใน

พุทธรักษา สอนธรรม (ณ)

๒๔

ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

เรื่องเกี่ยวกับตัวกู-ของกู : ถ้าไม่มีตัวกู-ของกูก็ไม่มีการรุกร้า เบียดเบียนกันอย่างนี้; แล้วศีล ๕ ก็จะไม่ถูกบัญญัติกันขึ้นมาในโลก แต่แล้วได้เกิดศีลกันขึ้นมากก็เพราะตัวกู-ของกูมันแสดงพิษร้ายอะไรออกมา, มนุษย์จึงต้องชวนกันหาทางแก้ไข แล้วก็บัญญัติบทบัญญัติต่าง ๆ ขึ้นมา ใช้บังคับแก่มนุษย์กันเอง; หรือในบางกรณีก็แนะนำให้สังเกตดู, แล้วก็ปฏิบัติเอาเอง. นี่ศีลธรรมเกิดขึ้นอย่างนี้, ขอให้พิจารณาดู :

ข้อที่ ๑ ปาณาติบาต – ประทุษร้ายชีวิต หรือร่างกายของผู้อื่น สัตว์อื่น นี่เห็นชัดทันทีว่า เห็นแก่ตัวแล้ว.

ข้อที่ ๒ อทินนาทาน – ประทุษร้ายทรัพย์สินสมบัติของบุคคล นี่ก็เห็นแก่ตัวแล้ว.

ข้อที่ ๓ กาเมสุ มิจฉาจาร – นี่ก็ประทุษร้ายของรักใคร่ดังดวงใจของผู้อื่น; นี่ก็เพราะว่า เห็นแก่ตัวแล้ว.

ข้อที่ ๔ มุสาวาท – เอาประโยชน์ของผู้อื่นมาด้วยวาจา นี่ก็เห็นแก่ตัวแล้ว.

ข้อที่ ๕ สุราเมรัย – นี่ประทุษร้ายตัวเอง, ประทุษร้ายความมีสติสัมปชัญญะอันถูกต้องของตัวเอง คือดื่มน้ำเมาเข้าไป. นี่มันมีตัวกูบ้างอีกตัวหนึ่ง, มันอยากจะอร่อยด้วยความมันเมา มันก็กินน้ำเมาเข้าไป, มันก็ประทุษร้ายความดี ความปรกิติดีของตัวเอง-ของกูธรรมดาจนหมดสิ้น. อาการเมาเหมือนกับบ้า นี่เรียกว่า ประทุษร้ายสติสมปฤดีของตนเอง. นี่เห็นแก่ตัวหลายชั้นหลายซ้อน, เห็นแก่ตัวที่เร็วกว่า แล้วก็ทำลายตัวกู ที่ไม่เลว

หรือไม่ผู้จะเลว. ข้อที่ ๕ นี้ก็นับว่า พิเศษมาก ไม่ทำร้ายใคร แต่ทำร้ายความรู้สึกผิดชอบ ชั่วดีของตัวเอง ใจตัวกูบ้ำนี้มันทำไปได้.

ขอให้ลองคิดว่า ศีล ๕ ที่เป็นรากฐานของศีลธรรมทั้งหลาย นี้ก็มาจาก ตัวกู-ของกู ที่ไปอาละวาดอย่างนั้น อย่างนี้ ก็ต้องวางกฎเกณฑ์ขึ้นมาป้องกันมัน จนกว่าจะสูงขึ้น, สูงขึ้นไป; เช่นว่าเมื่อไม่ผิดในศีลทั้ง ๕ นี้แล้ว แต่ยังมีความทุกข์อยู่ นี่เพราะว่า ไปยึดถืออื่น ที่มันยิ่งขึ้นไป ก็ต้องมีทุกข์เพราะยึดถือ, ยึดถือหนัก ๆ ก็เป็นทุกข์. ศาสนาทุกศาสนา ก็สอนให้ละ ให้ทำลาย เว้นการเกิดขึ้นแห่ง ตัวกู-ของกู ทั้งอย่างหยาบ อย่างกลาง อย่างละเอียด : ไม่เห็นแก่ตัวอย่างสูงสุด ก็ได้รับธรรมะอย่างสูงสุด, ไม่เห็นแก่ตัวตามธรรมดา ก็ได้รับธรรมะอย่างธรรมดา.

ไม่เห็นแก่ตัวอย่างสูงสุด นั่นคือว่า ไม่มีตัวเสียเลย; นี่คือการอันตตา เรื่องไม่มีอหังการ ไม่มีมมังการ ไม่มีอัตตาตัวตนบุคคล เราเขา. นี่มันจบที่นี้; มีความรู้สึกไม่ปรุงแต่ง ว่ามีตัวกู-ของกู หรือตัวฉัน ตัวกู อะไรก็ตาม, ไม่มีตัวตนก็แล้วกัน; จะไม่เอาอะไรมาเป็นตัวตนอีก ก็เลยไม่มีตัวทุกข์.

สรุปในบทเมื่อตะกี้ที่ว่า อสุมิมานุสส วินโย เอตํ เว ปรมีสุขํ - นำออกเสียได้ ซึ่งความสำคัญว่า ตัวเรามีอยู่ นั่นแหละเป็นสุขอย่างยิ่ง. คุณจำบทนี้ บทประเสริฐ ฝ่ายประเสริฐที่สุดของเรื่อง ตัวกู-ของกูไว้ อย่างนี้; คือบทนี้ ควรจะจำไว้จน

พุทธทาสภิกขุ (๓)

๒๖

ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

ตลอดชีวิตเลย. พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสไว้อย่างนั้น. เมื่อท่านตรัสรู้ใหม่ ๆ ท่านมานั่งพิจารณาไป ๆ มา ๆ เลยโผล่ออกมาเป็นคำอุทาน คือพูดกับพระองค์เองผู้เดียว ซึ่งก็พูดประโยคสุดท้าย มีว่าอย่างนี้ :- *อสุมิมานสฺส วินโย เอตํ เว ปรมํ สุขํ*. จำไว้ให้แม่นยำทุกตัวอักษร มันจะช่วยคุ้มครองได้. อย่าให้เกิดความสำคัญว่า ตัวกู มีอยู่. *อสุมิ* - ตัวกูมีอยู่, *มานะ* - ความสำคัญ, *อสุมิมานะ* - แปลว่าความสำคัญว่า ตัวเรามีอยู่, *อสุมิมานสฺส วินโย* - นำออกเสียได้ ซึ่งความสำคัญว่า ตัวเรามีอยู่; นี่คือหลักปฏิบัติเกี่ยวกับ ตัวกู-ของกู.

แนวสังเขป ของ สิ่งที่เราเรียกว่า ธรรมปาฏิโมกข์

ทั้งหมดนี้เป็นปริทรรศน์ รูปโครงทั้งสิ้นของธรรมปาฏิโมกข์เกี่ยวกับ ตัวกู-ของกู, เอามาพูดให้ฟังอีกครั้งหนึ่ง ตามความต้องการของหลายคน ที่เพิ่งมา และไม่เคยฟัง; ผมได้ทราบว่ายากฟังจึงพูด. และนี่คือ แนวสังเขปทั้งหมด ของสิ่งที่เรียกว่า ธรรมปาฏิโมกข์ เป็นข้อความทางฝ่ายธรรมะ คู่กันกับข้อความฝ่ายวินัย. ข้อความฝ่ายธรรมะคือ บอกริธีปฏิบัติ ทำลายสิ่งที่เป็นตัวกู-ของกู ที่เป็นที่ตั้งของกิเลส และความทุกข์ทั้งหลาย. ถ้าคุณจำได้ก็มีประโยชน์ตลอดกาล, เข้าใจพุทธศาสนาในส่วนลึกได้ดีขึ้น เป็นรูป เป็นโครง ที่สมบูรณ์; แม้ว่าจะไม่มีรายละเอียด

เอียดนัก แต่ก็มีรายละเอียดพอสมควร เท่าที่พูดมานี้; ส่วนรายละเอียดถี่บ ค่อยไปเสาะหา ศึกษาต่อไปก็แล้วกัน.

ธรรมปาฏิโมกข์นี้ เราเอามาพูดกันทุกวันพระ ๘ คำบ้าง; ๑๕ คำบ้าง; วินัยปาฏิโมกข์เรามีลงกันแต่เพียง วันพระ ๑๕ คำ, ส่วนวันพระ ๘ คำไม่ได้ลง; แต่ธรรมปาฏิโมกข์นี้ เราเอามาลง ทำเหมือนกับลงโบสถ์, แต่เป็นธรรมปาฏิโมกข์ ทำทุกวันพระ ๘ คำ, ๑๕ คำ เว้นแต่มีเหตุการณ์อย่างอื่นมาแทรกแซง ก็เว้นไปบ้างก็มี. แต่ตั้งใจไว้ว่า ถ้าไม่มีอะไรแทรกแซง ก็จะพูดเรื่องนี้, ที่เรียกว่าธรรมปาฏิโมกข์นี้ ทุกวันพระ ๘ คำ ๑๕ คำ เหมือนกับลงโบสถ์ฝ่ายธรรมะกันเรื่อย ๆ มา. บางทีก็พูดไปไกลสุด, พูดเรื่องแ่งนั้น แล้วก็อ้อมมาแ่งนี้ ก็พูดไปไกล, แล้วก็พูดแ่งอื่นอีก ไปไกล. ผมพยายามพูดทุกแ่งทุกมุม แต่เนื่องจากว่า ไม่ใคร่มีคนสนใจว่าเป็นเรื่องสำคัญ ก็มีคนฟังไม่มากนัก. เรื่องอย่างนี้ก็ช่วยไม่ได้; แม้เป็นเรื่องสำคัญที่สุด แต่ถ้าไม่ตรงกับความประสงค์ หรือไม่ไพเราะแก่การฟัง ก็ไม่ใคร่จะมีใครฟัง แต่ผมขอยืนยันว่า เป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด ที่เราจะต้องเผชิญกันต่อไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะถึงที่สุดได้.

ขอให้เอาไปศึกษา ขยายความ, ประพฤติปฏิบัติ ให้มีสติสัมปชัญญะ อยู่ทั้งวันทั้งคืน เกี่ยวกับเรื่องตัวกู-ของกู.

ขอจบการบรรยายในวันนี้ไว้เพียงเท่านี้.

คนไม่ให้ความยุติธรรม แก่ธรรมะ

จาก ธรรมโอวาทของพุทธทาส “ธรรมปฏิบัติโมกข์ เล่ม ๑”
หมวดที่ ๔ ชุมนุมธรรมบรรยาย อันดับที่ ๓๑ บนพื้นแถบสีน้ำเงิน

AW — 38

วันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๑๐
ตรงกับวันพฤหัสบดี แรม ๘ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะแม

การพูดเรื่องปาฏิโมกขธรรม หรือ ธรรมปาฏิโมกข์ ในวันนี้อยากจะพูดเรื่อง คนไม่ให้ความยุติธรรมแก่ธรรม แต่กลับให้ความยุติธรรมแก่ธรรมอย่างยิ่ง.

เนื่องจากขณะนี้ มีคนมาหาบ่อย ๆ เป็นคนประเภทที่ให้ความยุติธรรมแก่ธรรมะ แม้ว่าจะทำไปโดยไม่รู้สึกตัว. คนเหล่านี้ คือคนที่เพิกเฉยเป็นร้อน หรือเป็นโรคเส้นประสาท แล้วก็วิ่งมาที่นี่ ขอให้ช่วยสักที มาขอบวชบ้าง, ขออะไรบ้าง, แต่แล้วก็ยังไม่ทันได้บวช พอรุ่งขึ้นก็บอกว่าไม่ไหว ยุ่งยากลำบาก และร่างกายเป็นอย่างนั้นอย่างนี้, ลากลับไป. รวมความแล้ว เป็นคนที่กำลังมีความเดือดร้อนขนาดหนัก ด้วยจิตใจของตัวเอง ด้วยเรื่องราวต่างๆ ที่กำลังเกิดอยู่ กำลังจะเป็นบ้าตาย; เหล่านี้เป็นโรคเส้นประสาทอย่างหนักอยู่.

พุทธทาสธรรม (๓)
ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

ธรรมะเป็นสิ่งที่ต้องศึกษาด้วยจิตใจที่ยังดี ๆ อยู่

คนจำพวกนี้ผมมองเห็นอยู่ เพราะสังเกตมานาน ก็เลยอยากให้ชื่อว่า พวกที่ไม่ให้ความยุติธรรมแก่ธรรม; แล้วจะพูดอย่างหนัก ๆ ว่า เขามีแต่จะเอาข้างเดียว. คนชนิดนี้มีแต่จะเอาข้างเดียว ไม่มีให้ใคร ไม่เสียสละให้ใคร; พอทุกขร้อนขึ้นมา ก็วิ่งมาหาวัด มาหาพระ มาให้ช่วยสอนธรรมะดับทุกข์ให้ที. นี่เขามาตามธรรมเนียม ก่อนนี้ก็ไม่เคยรู้ว่าธรรมะจะช่วยได้, ถ้าเชื่อว่าธรรมะจะช่วยได้ เขาก็ควรจะเคยสนใจธรรมะบ้าง. นี่ไม่สนใจเลย. พอเกิดเรื่องขึ้นมา ก็วิ่งมาตามธรรมเนียม ว่าช่วยที; ก็ช่วยไม่ได้ เพราะว่ามันไม่ใช่เรื่องเพิ่มเกิด เขาเป็นโรคเส้นประสาทขนาดหนักมาก่อน จะฟังเรื่องธรรมะถูกได้ง่าย ๆ หรือ? ธรรมะนั้นเป็นสิ่งที่ต้องศึกษาด้วยจิตใจที่ยังดีจริง ๆ, ใจค่อยดี ๆ อยู่. ถ้ารู้ธรรมะชนิดเป็นเครื่องป้องกันตัว เป็นหลักสำหรับปฏิบัติ, ธรรมะก็สามารถป้องกันไม่ให้เสียใจหรือไม่ให้น้อยใจ; หรือพูดอย่างนี้ดีกว่าว่า ธรรมะป้องกันไม่ให้เสียใจจนเป็นโรคเส้นประสาท.

คนโดยมากผิดหวังเรื่องผู้หญิง เรื่องครอบครัว. พวกนี้โง่เขลาจนไม่รู้ว่า เรื่องครอบครัวเป็นอย่างนี้เอง และธรรมะจะแก้ได้อย่างไรก็ไม่เคยเอาใจใส่. อายุเข้าไปตั้ง ๓๐-๔๐ แล้ว ยังไม่รู้ว่าธรรมะมีไว้สำหรับดับทุกข์; เขาไม่สนใจ! นี่เรียกว่าให้ความยุติธรรมแก่ธรรมะอย่างยิ่ง มีแต่จะเอาทำเดียว, จะเอา

ประโยชน์จากธรรมะทำเดียว, ไม่ยอมลงทุนให้แก่ธรรมะ คือ ไม่ยอมลงทุนศึกษา. นี่คือคนพวกนี้ ที่ให้ความยุติธรรมแก่ธรรมะอย่างยิ่ง โดยไม่ยอมศึกษาเลย พอเดือดร้อนจึงจะวิ่งมาหาธรรมะ.

ที่นี่ พวกชาววัดชาววา หรือว่าแม่ที่เป็นอุบาสก ทำตนเป็นอุบาสก; คิดว่าจะฟังธรรมะอยู่นั่นแหละ ก็ยังไม่ให้ความยุติธรรมแก่ธรรมะอย่างเพียงพออยู่นั่นเอง; คือสนใจแต่ตามธรรมเนียมประเพณี สนใจตามสะดวก แล้วก็สนใจนิด ๆ หน่อย ๆ, ไม่มากเท่าที่สนใจเรื่องลูกเรื่องเมีย เรื่องลูกเรื่องหลาน เรื่องเหลน เรื่องเงิน เรื่องทอง เรื่องข้าวของ. อุบาสกอุบาสิกาเหล่านี้ สนใจเรื่องลูก เรื่องหลาน เรื่องเงิน เรื่องทอง มากกว่าสนใจธรรมะ; จิตใจที่สนใจธรรมะมีปริมาณน้อยกว่ากันมาก. นี่ธรรมะก็ช่วยไม่ได้ หรือไม่ช่วย เพราะว่าเป็นคนไม่ยุติธรรม.

อย่าว่าแต่พวกที่จะไม่สนใจเลย แม้พวกที่ทำท้าวในใจอยู่ นี่ก็ยังไม่พอ จิตใจถูกเอาไปใช้ในทางอื่นมากกว่าในทางธรรม. ถ้าไปเปรียบเทียบส่วนกันดู ถึงแม้พระเถระเราก็เหมือนกัน เวลาสนใจในธรรมะมีกี่นาทีในหนึ่งวัน? แล้วกำลังใจทั้งหมดทั้งร้อยเปอร์เซ็นต์นั้นสนใจในธรรมะกี่เปอร์เซ็นต์? สนใจในเรื่องอื่นกี่เปอร์เซ็นต์ : สนใจเรื่องดีเรื่องเด่น เรื่องอื่น ๆ นั้นกี่เปอร์เซ็นต์? ถ้าน้อยเกินไปในการที่สนใจธรรมะ ก็แปลว่าไม่ยุติธรรมแล้ว; แล้วเมื่อธรรมะไม่ช่วยก็ต้องโทษกัน. นี่! ให้ความยุติธรรมแก่ธรรมะไม่น้อย ทั้งที่เป็นพระเถระ.

พุทธทาสธรรม (๓)

๓๔ | ทำสังฆาทิสัง

นี่ผมพูดถึงคนบางคนที่ไม่สนใจเลย ไม่ประสีประสา ไม่รู้ว่าธรรมะมีความจำเป็นแก่ชีวิตเลย, แต่เมื่อเกิดเดือดร้อนด้วยเรื่องเขาหมายมั่นมาก เช่น เรื่องภรรยา เรื่องคู่รัก เรื่องอะไรก็ตาม จึงจะมาให้ช่วยดับทุกข์ ซึ่งมีมากเสียแล้ว มันก็ดับไม่ได้ดับไม่ทัน; แล้วเวลาที่จิตใจเขาเป็นอย่างนั้น มันพูดกันรู้เรื่องยาก เพราะคนกำลังจะบ้าอยู่แล้ว พูดกันรู้เรื่องยาก.

ผมขอให้ทุกคนตั้งข้อสังเกตไว้ด้วยว่า ความยุติธรรมที่ธรรมะได้รับ, หรือถ้าพูดกันตรง ๆ แล้วต้องพูดว่า บรรดาผู้ที่ได้รับความยุติธรรม ความออกตัญญู หรือความเนรคุณแล้ว ก็ไม่มีอะไรเป็นอย่างนี้มากเท่าธรรมะ. คนบางคนที่เขาบ่นว่าเขาทำบุญคุณกับใครไม่ขึ้น มีแต่ได้รับความยุติธรรม นี่ยังไม่เท่าธรรมะ : ธรรมะได้รับมากกว่า. นี่ควรจะนึกกันให้ดี ๆ ในข้อที่ว่าทำไมธรรมะไม่ช่วย? ทำไมธรรมะไม่ช่วย? พวกที่บ่นว่าธรรมะไม่ช่วย นี่จึงนึกถึงข้อนี้ให้มาก.

ทำบุญให้ทานอยู่เสมอ จะถือว่าสนใจธรรมะยังไม่ได้

เมื่อพูดถึงเรื่องที่ว่าสนใจธรรมะกันอย่างไร ในขนาดที่ธรรมะจะช่วยได้; คนโดยมากเขาก็คิดกันว่า ถ้าว่าทำบุญตักบาตรให้ทานอยู่บ้างแล้ว ก็เป็นการสนใจธรรมะที่เพียงพอแล้ว.

นี่คนประเภทนี้เข้าใจเรื่องนี้ผิด : ขยันการทำบุญให้ทานแล้ว ถือว่า เป็นการสนใจธรรมเพียงพอ; นี่เข้าใจผิด. สนใจธรรมะ นั้นต้องรู้ธรรมะ หรือว่ากระทำอยู่อย่างถูกต้อง ชนิดที่กิเลสนั้น ถูกทำลายอยู่เสมอ.

ที่นี่ มาพูดถึงการทำบุญให้ทาน : คนส่วนมากเหล่านั้น ไม่ได้ทำบุญเพื่อทำลายกิเลส; แต่ทำบุญเพื่อพอกกิเลส, และก็ โดยไม่รู้สึกรู้ส; เช่นว่าให้ทานไปบาทหนึ่งสองบาท ก็จะได้บุญ ได้กุศลชนิดที่ทำให้เกิดรวย เกิดสวย มีโชคดี. มีบางคนคิดจะ ตักบาตรช้อนหนึ่งก็จะให้ได้วิมานหลังหนึ่ง, ได้สวรรค์วิมานจาก การตักบาตรช้อนหนึ่งก็มี. อย่างนี้ทำบุญเพิ่มกิเลส โดยความหวังที่จะเอากำไรมากเกินไปกว่าการค้ำกำไรชนิดไหนหมด. มีที่ไหน บ้าง ที่ทำบุญตักบาตรช้อนหนึ่ง เป็นราคาไม่กี่สตางค์ แล้วจะได้วิมานหลังหนึ่ง? นี่, ไม่มีการค้าขายที่ไหน ที่ได้กำไรมากมายขนาดนี้. เมื่อไปหวังอย่างนี้ก็เรียกว่า ละโมบอย่างยิ่ง; การทำบุญนั้น มันจึงเป็นการเพิ่มกิเลส.

เขาไม่เคยเลือนขึ้นมา, เลือนขึ้นมา จนได้ทำบุญเพื่อให้ตัวหมดกิเลส, ทำบุญเพื่อให้เราหมดความเห็นแก่ตัว, ทำทานเพื่อให้เราหมดความตระหนี่, ให้มีจิตใจที่มีกิเลสน้อยลง; ไม่เคยคิดอย่างนี้. การที่ทำบุญทำทานในรูปนั้น ยังไม่ใช่เป็นเรื่องสนใจธรรมะอย่างถูกต้อง; ฉะนั้น คนที่ทำบุญชนิดนั้นมาก ๆ กลับ ร้องไห้มากกว่าคนอื่น, เป็นทุกข์มากกว่าคนอื่น, และเมื่อปัญหาอะไรเกิดขึ้น ก็แก้ไขไม่ได้ แก้ไขไม่ถูก แล้วก็เป็นโรคเส้นประสาท

พุทธทาสธรรม (๓)

๓๖

ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

ก็มี เป็นบ้าก็มี. นี่แล้วจะไปโทษว่าธรรมะไม่ช่วย, ไปโทษธรรมะว่าไม่มีประโยชน์, ทำบุญจนจะตายอยู่แล้ว บุญยังไม่เห็นช่วย; ธรรมะแท้ ๆ นั้นคนละเรื่องกัน กับการทำอย่างที่เขาคิดว่าเป็นธรรมะแล้ว.

นี่ธรรมะก็ถูกหาไปในแง่ที่ผิดอีก ซ้ำเข้าไปอีก ก็เรียกว่าไม่ยุติธรรมอย่างยิ่งเหมือนกัน, เป็นการไม่ยุติธรรมแบบหนึ่งอีก, ไม่ยุติธรรมเพราะถูกหาว่า เป็นของไม่มีประโยชน์ ช่วยไม่ได้, ไม่ช่วยใครจริง ๆ ไม่เชื่อตรงต่อผู้ที่จงรักภักดี. คำว่า “จงรักภักดี” ของเขามันก็ไม่ถูกต้อง; มันเป็นเรื่องจงรักภักดีแก่ตัวเอง, ไม่ใช่จงรักภักดีต่อธรรมะ. สำหรับเรื่องลงทุนค้ากำไรเกินควรแบบนั้น ก็คือสภาพความที่ได้เป็นอยู่จริงในระหว่างนี้; ที่ผมได้ถูกเข้ากับตัวเอง คือพบเห็นอยู่กับตัวเองบ่อย ๆ : คือพอคนกลุ่มใจมากก็มาให้ช่วย มันก็ช่วยกันไม่ได้, แล้วบางคนก็มาให้เราพลอยรับบาป โดยเอาบุคคลชนิดนี้มาฝากไว้กับเรา; เราก็ไม่รับ. ใครจะว่าไม่เมตตา กรุณา ไม่อะไร ก็สุดแท้ เราก็ไม่รับ.

ต้องช่วยกันระวังว่า ได้เกี่ยวข้องกับธรรมะถูกต้องหรือยัง

สำหรับพระเณรก็เหมือนกัน จะต้องระวัง, ต้องช่วยกันระวัง, ระวังในข้อที่ว่า แม้จะอยู่ในวัดแล้วก็ต้องระวัง, ว่าได้

เกี่ยวข้องกับธรรมะถูกต้องหรือไม่? ถ้ายังเกี่ยวข้องกับธรรมะ ไม่ถูกต้อง ก็จะมีผลพอ ๆ กัน : ธรรมะจะไม่ช่วยป้องกัน แม้แต่จะไม่ให้เป็นโรคเส้นประสาท. โรคเส้นประสาทนี้มันก็ไม่ใช่ว่าเรื่องเล็กน้อย; แม้อยู่ในวัดเป็นพระเป็นเณรแล้ว ธรรมะก็ยังไม่ว่ายคุ่มครองให้ แม้แต่จะพ้นจากโรคเส้นประสาท. นำหัวเราะก็นำหัวเราะ, นำละอายก็นำละอาย. ต้องคิดกันดูให้ดี ๆ อย่าไปมองแต่คนภายนอก ที่เขาไม่ได้รับประโยชน์จากธรรมะ ไม่ให้ความยุติธรรมแก่ธรรมะยิ่งกว่าเรา; แม้เป็นพระเป็นเณรก็ยังไม่ได้รับประโยชน์จากธรรมะก็เหมือนกัน.

เมื่อมองดูกว้าง ๆ ออกไป จะยิ่งเห็นว่ามันยิ่งมีมากขึ้น : **คนในโลกปัจจุบันนี้ ที่มีความกลัวใจเป็นโรคประสาทมีมากขึ้น เทียบลองนั่นลองนี่, แก่ไม่ได้แล้วก็มักจะหันมาวัด มาหาศาสนาให้ช่วยแก้,** ซึ่งก็มักจะทำตาม ๆ กันไปในเรื่องรดน้ำมนต์ หรือทำพิธีสะเดาะเคราะห์อะไรทำนองนี้ ว่านั่นคือธรรมะ. เมื่อไปทำเข้าไม่ได้ผล ก็เลยโทษธรรมะอีกว่าธรรมะใช้ไม่ได้ ไม่มีประโยชน์ ไม่จริง, ไม่ช่วยคนที่อ่อนนวก หรือคนที่อุตสาหกรรมทำบุญให้ทาน; นี่กำลังเป็นกันมากขึ้น ๆ ในประเทศไทยเรา. คนที่ไม่รู้จักธรรมะ แล้วจะให้ธรรมะช่วย นี่เป็นคนที่ไม่รู้จักธรรมะเสียเลย แล้วจะให้ธรรมะช่วย มีมากขึ้นมากขึ้น, เป็นเรื่องพิธีรีตองไปหมด เป็นเรื่องทำบุญให้ทานเพื่อเอาสวรรค์ เอากำไรเกินควรไปเสียหมด **ธรรมะก็ไม่ช่วยจริงเหมือนกัน; คนประเภทนี้ก็ยังเป็นโรคเส้นประสาทอยู่**

พุทธทาสธรรม (๓)

๓๘

ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

นั่นเอง.

ที่นี้ ความไม่ยุติธรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งละเอียดมากขึ้นไปอีก ก็คือความที่ปฏิบัติธรรมะไม่สำเร็จ เพราะไม่รู้จักละอาย ไม่รู้จักกลัว และไม่รักธรรมะจริง ๆ.

ข้อที่ ๑. คนนับถือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มีการมอบกายถวายชีวิตนี้ ว่าแต่ปากเท่านั้น, มอบกายถวายชีวิต พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ นี้ว่าแต่ปาก. พอมีเรื่องได้เงินได้ของอะไร ก็ทิ้งพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เติลิดเปิดเปิง, วิ่งไปหาความที่จะได้นั้นได้นี้ แม้ใจทางที่ผิดศีลผิดธรรมก็จะเอา; อย่างนี้ไม่ควรจะพูดว่า รักพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อะไรจริง. ที่ถูกเราต้องการให้รักธรรมะ ในฐานะเป็นผู้ช่วยชีวิต เป็นผู้ป้องกันโรคภัยไข้เจ็บทางจิตทางใจ, แล้วก็ช่วยชีวิตให้มีความหมาย เป็นมนุษย์ เป็นคนอยู่ได้.

พวกอุบาสก อุบาสิกา พวกพระพวกเณรเรา ก็ยังมีความรักในธรรมไม่พอ, ไปรักกิเลส รักตัวเอง เสียมากกว่า; บางทีรักของเล่นเสียมากกว่า, รักเงินมากกว่า; รักอย่างนี้ยังมากกว่ารักธรรมะ. นี่ไปพิสูจน์ดู จิตใจของตัวเอง, นี่ก็เป็นข้อหนึ่งที่เรียกว่าให้ความอยู่ติธรรมแก่ธรรมะ, ไม่ได้รักธรรมะอย่างแท้จริงและเพียงพอ, อย่างที่เรียกว่าจะมอบกายถวายชีวิตอย่างนั้น.

ข้อที่ ๒. ก็คือ เป็นคนที่ไม่กลัว, ไม่กลัวความทุกข์ ไม่ละอายต่อบาป. ไม่กลัวบาป ไม่ละอายบาปที่เพียงพอ.

พวกนี้เป็นพวกที่มีปัญหามากมาถาม, มาถามเองหรือ

เขียนมาถาม ว่าทำไมจึงมีแผลรอย? เมื่อรู้ว่าเป็นกิเลส, นี่เป็นความทุกข์แท้ ๆ, แล้วทำไมยังแผลรอย? นี่เราก็ตอบว่า เพราะว่ายังไม่รักธรรมะจริง แล้วไม่มีความละอาย, ไม่มีความกลัวที่เพียงพอ ไม่มีความละอายที่เพียงพอ; หมายความว่า เมื่อกิเลสเกิดขึ้นแก่เรา หรือว่าเราแผลอให้กิเลสเกิดขณะที่เห็นรูป ฟังเสียง ดมกลิ่น ลิ้มรส อะไรก็ตาม. แผลอให้กิเลสเกิด ซึ่งเราไม่ประสงค์นี้; ขณะนั้นเราไม่ละอาย เราไม่เห็นเป็นของน่าละอาย, และก็คิดว่า ไม่มีใครรู้เรื่องของเรา เราก็ไม่ละอาย; เพราะฉะนั้นเราจึงไม่มีความละอายต่อบาป หรือไม่รู้จักละอายต่อความที่เรียกว่าพ่ายแพ้แก่กิเลส; แต่ที่เรื่องอื่น ๆ ซึ่งเล็กน้อยกว่านั้นกลับละอายมาก. ใครด่าสักคำก็ละอายมากโกรธมาก, มีเรื่องปกปิดกันมาก, เพราะกลัวจะไม่ดี จะผิด และละอายมาก.

คนทั้งหลายไม่กล้าทำอะไรน่าละอายตามถนนหนทาง, ตามที่ชุมนุมชนนี้ก็เพราะละอายมาก; แล้วก็รักษาไว้ดีจริงเหมือนกัน คือไม่พลาด : เช่นไม่ทำฟุ้งหลุ่ดกลางถนนอย่างนี้ ไม่มีใครแผลอ, ไม่แผลอเลย เพราะว่าละอายเท่าภูเขาเลากา, รู้จักละอายจนไม่รู้จะละอายอย่างไร. แต่ที่แผลอให้ตัวกู-ของกูขึ้นในใจ ให้โลก โกรธ หลงเกิด; นี่ไม่ละอาย, ไม่ละอายจนนิดหนึ่ง. บางทีกลับสนุกไปเลย : คิดว่าเสียว่า ไม่มีใครรู้ของเรา แล้วก็ไม่ได้ชองแก่กิเลส เพราะไม่มีความละอายเพียงพอ; หรือว่าไม่มีความกลัวที่เพียงพอ, ไม่เห็นว่ากิเลสนี้เป็นของแสนจะน่ากลัว, ไม่เห็นว่าความที่กิเลสเกิดนี้แสนจะน่ากลัว.

พุทธทาสธรรม (๓)

๔๐ พาสางทางคณะสงฆ์

แต่ที่ของเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่นจะตกล่องนอกชานนี้กลัว ก็เลยไม่ตกเพราะกลัวมาก, กลัวตกล่องนอกชานขาดลอก นี่กลัวมากกว่าความกลัวที่กิเลสเกิด.

เมื่อเดินขึ้นหกล้มลง หัวฟาดนี้ก็ยังกลัวมาก รู้จักระวังไว้ได้จึงไม่ล้มไม่หกล้มลง. แต่ที่ปล่อยให้ กิเลสเกิดนี้ กลัวไม่กลัว กิเลสก็เกิดอยู่บ่อย ๆ; อย่างนี้เรียกว่าไม่กลัว, หรือกลัวน้อย, หรือไม่กลัวต่อการเกิดของกิเลส; กิเลสก็เกิดได้เรื่อย, ก็ปล่อยได้เรื่อย, เพราะเราไม่กลัวต่อกิเลส จึงปล่อยให้กิเลสเกิดได้เรื่อย.

ขอให้เทียบกันดู เหมือนกับว่าเรากลัว ไม่ตกล่องนอกชาน, ล่องที่ตรงไหนก็สุดแท้; ไม่ตก, ไม่ตกล่องคุณนที่เขาคำไว้ นั้น ๆ เพราะคอยระวัง จึงไม่ตกล่องอย่างนี้; เพราะกลัวมาก, เพราะละอายมาก. แต่ที่ที่ตกล่องในทางจิตใจคือใจตกล่อง เพราะปล่อยให้กิเลสเกิดนี้ไม่กลัวไม่ละอาย; นี่ก็เรียกว่าเป็นความไม่ยุติธรรมอย่างยิ่งแก่ธรรมะด้วยเหมือนกัน ใน การที่เราไม่มีความละอาย ไม่มีความกลัวในกรณีของธรรมะนี้ มากเหมือนที่เราละอายและกลัวอย่างอื่น ๆ ข้างนอก เช่น กลัวผ้าถุงหลุด, กลัวล้มลงหัวแตก หรือว่ากลัวตกล่องเป็นต้น, ซึ่งกลัวและละอายมาก.

ขอให้ดูให้ดี ๆ เกอะ; นั่นคือความไม่ยุติธรรมที่มนุษย์เรา ให้แก่ธรรมะ. เราจะนั้น ธรรมะก็ตอบสนองให้เราสาสมกัน : จะปล่อยเรื่อย, จะมีกิเลส ตัวกู-ของกู ความโลภ ความโกรธ ความหลง เกิดเรื่อยไป. นี่เพราะโทษอย่างเดียวที่เขาไม่ให้ความ

ยุติธรรมแก่ธรรมะ.

คนอยุติธรรมต่อธรรมะแล้ว ยังดูหมิ่นธรรมะอีกด้วย

นี่เราพูดกันแต่เรื่องว่ามนุษย์ไม่ให้ความยุติธรรมแก่ธรรมะ; แล้วกลับให้ความอยุติธรรมก็มี, ขนาดหนักก็ให้ความเนรคุณแก่ธรรมะก็มี, ดูถูกดูหมิ่นธรรมะไปเสียเลย; แต่แล้วพอเข้าที่คับขันก็ร้องหาธรรมะให้ช่วย ให้พระช่วย มาหาธรรมะช่วย มาหาศาสนาช่วย; อย่างนี้นับว่าเป็นคนตลบตะแลง. การที่ธรรมะไม่ช่วย นั่นก็ถูกแล้ว เพราะตัวเองไม่ทำให้ธรรมะช่วยได้; หรือตัวเองไม่ทำตัวให้อยู่ในสภาพที่ธรรมะจะช่วยได้; ก็เป็นอันว่า ในที่สุดก็ไม่ได้รับประโยชน์อะไรจากธรรมะ. นี่เราเห็นได้ว่ามีผู้น้อยคนนัก ที่จะถือเอาประโยชน์จากธรรมะได้ เพราะเขาให้ความยุติธรรมแก่ธรรมะไม่เพียงพอ.

อย่าเข้าใจว่าเป็นพระ เป็นเณร ปฏิบัติหน้าที่อะไรอยู่แล้ว จะเป็นการให้ความยุติธรรมแก่ธรรมะเพียงพอ หรือสนใจแก่ธรรมะเพียงพอ; นี่ไม่แน่. ถ้าสมมติว่าสมภารสักองค์หนึ่ง ทำการงานสร้างวัดสร้างวา สร้างโบสถ์ สร้างวิหาร สารพัดอย่างที่จะสร้างลงไปในวัด แต่แล้วไม่สนใจในธรรมะเลย; ไม่ทำไร สมภารองค์นั้นก็มิโรคเส้นประสาทบกพร่องเกิดขึ้น; เพราะ

พุทธทาสธรรม (๓)

๔๒

ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

ทุกอย่างไม่เป็นไปตามต้องการ, มีวิตกกังวลมาก กระทั่งมีความทุกข์หรือตาย. อย่างนี้จะไปโทษกรรมะไม่ได้, จะไปโทษว่าเราสร้างชาติทุกอย่างแล้ว ยังต้องเป็นอย่างนี้; อย่างนี้จะไปโทษกรรมะไม่ได้, ต้องโทษความที่ตนไม่ให้ความยุติธรรมแก่กรรมะ.

ถ้าไปดูที่โรงพยาบาลสงฆ์แล้ว จะมีความน่าสังเวชตรงที่ว่า พระที่ไปนอนป่วยที่โรงพยาบาลสงฆ์นั้น เป็นโรคเส้นประสาทมาก เป็นอันดับ ๑, เป็นโรคกระเพาะมากเป็นอันดับ ๒; จนพวกหมอเขาลงมติกันว่า พระนี้ไม่ไหว ไม่ควรจะเป็นโรคเส้นประสาทยิ่งกว่าเป็นฆราวาส นี่ก็กลับเป็นมาก ยิ่งกว่าฆราวาส. แล้วพระเป็นโรคกระเพาะมากก็เพราะว่ากินไม่เป็นหรือกินมาก, นี่ก็ล้วนแต่เป็นเรื่องน่าขายหน้าทั้งนั้น. ถ้าไปดูที่โรงพยาบาลสงฆ์ ซึ่งล้วนแต่มีภาวะแสดงว่า พระเราสนใจกับกรรมะน้อยไป จึงเป็นโรคประสาทมากที่สุด เนื่องจากการดำรงจิตใจไม่ถูกวิธี ปล่อยให้ตัวกู-ขอกูครอบงำตัว, ตกอยู่ในอำนาจความโลภ ความทะเยอทะยาน ครอบงำมากเกินไปนี้เป็นต้น. นี่เป็นพยานปรากฏชัดอยู่ เป็นการฟ้องให้รู้ว่า เป็นผู้ที่ไม่ให้ความเป็นธรรมแก่กรรมะ.

ขอให้เราช่วยกันระวังให้ดี ๆ : ต้องรู้จักกินอยู่หลับนอนให้พอดี จึงจะไม่มีโรคภัยง่าย, รู้จักทำจิตใจไว้ให้ดี ๆ จะไม่เป็นโรคเส้นประสาท, แล้วปฏิบัติตัวให้ถูกอนามัยทั้งทางกายทั้งทางใจจนมีร่างกายแข็งแรงปกติดี, หรือว่าระวังจิตใจเป็นผู้ที่ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องนี้ คือเรื่องที่ว่าพระเราไม่ควรจะเป็นโรค

อะไรที่ไม่ควรจะเป็น ยิ่งกว่าพวกฆราวาส เพราะเราให้ความ
สนใจแก่ธรรมะเพียงพอ.

เดี๋ยวนี้เท่าที่เราพอจะมองเห็นได้ ก็เห็นอยู่ว่า **หลักฐาน**
ต่าง ๆ แสดงอยู่ว่า แม้ในหมู่พระเณรเรา ก็ให้ความสนใจ
แก่ธรรมะนั้นน้อยเหมือนกัน จึงมีผลปรากฏเหมือนที่
เห็น ๆ กันอยู่; เหตุนี้ ผมจึงเห็นว่าสมควรแล้วที่จะพูดกัน
เรื่องนี้สักที คือ “เรื่องไม่ให้ความยุติธรรมแก่ธรรมะที่
เพียงพอ” นี้เอง, เมื่อไม่ให้ความยุติธรรมแก่ธรรมะ ก็ต้องถูก
ธรรมะตอบแทนเอา ในลักษณะที่ไม่พึงปรารถนาที่สุด.

เรื่องความยุติธรรมหรือไม่ยุติธรรมระหว่างคนกับธรรมะนั้น
ไม่ค่อยจะมีใครมอง, คือมองข้ามไปเสียหมด; เพราะว่าเห็น-
แก่ตัว เห็นแก่ได้, เห็นแก่ตัวมีแต่เรียกร้องเอา, ไม่มีการลงทุน
ไม่มีการให้ ไม่มีการเสียสละให้ถูกวิธี, หรือให้ตรงกับเรื่อง. มัน
เป็นไปแต่เรื่องเสียสละที่เป็นไปเพื่อกิเลส; ไม่ใช่ตัดทอนกิเลส.
ถ้าเสียสละออกไปเพื่อเพิ่มกิเลสแล้วก็เป็นฝ่ายไม่ยุติธรรมแก่
ธรรมะ.

ธรรมะจะไม่คุ้มครองโลก ถ้ามนุษย์ไม่ให้ความยุติธรรมแก่ธรรม

เราจะให้ จะสละ จะบริจาคอะไร เราจะต้องบริจาค

พุทธทาสธรรม (๓)

๔๔ พาสางทางคณะสงฆ์

จริง ๆ; ไม่ใช่ให้หรือบริจาคเพื่อให้เขาสรรเสริญ หรือเพื่อเอาหน้าเอาตา, หรือเพื่อเอาผลแลกเปลี่ยน ได้เป็นกำไรหลายร้อยหลายพันเท่า. นี่คือการนำละอาย น่าหวัว และความไม่ก้าวหน้าของพุทธบริษัทเรา ที่ข้าซากอยู่แต่อย่างนี้. นี่ธรรมะก็เลยไม่ช่วยโลกนี้มากขึ้น, ธรรมะก็จะไม่คุ้มครองโลกนี้มากขึ้น; เพราะมนุษย์ส่วนมากในโลกให้ความอยู่ดีธรรมแก่ธรรมะ.

ยิ่งดูจะยิ่งเห็นว่าความทุกข์รุนแรงขึ้น, โลกนี้จะเป็นทุกข์เป็นร้อน จะเดือดร้อนระส่ำระสายเป็นทุกข์มากขึ้น เหมือนที่ได้เคยพูดมาหลายหนแล้วว่า : ถ้าคนทั้งหมดทุกศาสนา จะต่างก็เล่นตลกเป็นลิงหลอกเจ้ากับศาสนาของตัวเองด้วยกันเป็นส่วนมากแล้ว; นั่นก็คือไม่ให้ความเป็นธรรมแก่ธรรมะทุก ๆ ศาสนา. ธรรมะก็เลยลงโทษคนทั้งหมดเหล่านั้น ให้ได้รับความทุกข์ความเดือดร้อนยิ่งขึ้น. แล้วมนุษย์สมัยนี้ก็ไม่เคยคิดว่าเป็นเพราะเหตุที่ไม่สนใจในศาสนา; ก็เลยหาทางแก้ไขอย่างอื่นแล้วก็แก้ไม่ได้; มันเป็นเรื่องปลายเหตุเสียหมด จึงไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาของโลกได้.

เดี๋ยวนี้ดู ๆ คล้ายกับว่าธรรมะไม่คุ้มครองโลกนี้; นี่ไม่ถูกที่จริงธรรมะก็ยังคงคุ้มครองโลกอยู่; แต่ว่าคุ้มครองในลักษณะที่กำลังลงโทษ. ธรรมะกำลังคุ้มครองโลก ในลักษณะที่ลงโทษผู้ที่ไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายของธรรมะ; ไปเหยียบย่ำดูหมิ่นธรรมะอยู่ ธรรมะจึงลงโทษ. แท้จริงธรรมะยังเอาใจใส่ในมนุษย์อยู่เต็มที่ตามเดิม แต่เมื่อมนุษย์หันเหไปอย่างนี้ ธรรมะก็ต้อง

ตอบสนองอย่างนี้ : ทำให้มีการรบราฆ่าฟันกัน, ทำให้มีการขาดแคลน, ทำให้มีการเบียดเบียน ไม่มีที่สิ้นสุด สมตามความเจริญก้าวหน้าของมนุษย์สมัยนี้ ซึ่งก้าวหน้าหน้าเจริญไปแต่ในทางเห็นแก่ตัว, สนุกสนานเริงตอระยทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายนี้, แล้วก็กันไปเพื่อความเห็นแก่ตัวยิ่งขึ้น.

นี่คือความก้าวหน้าความเจริญของโลกสมัยนี้ ไม่ใช่ก้าวหน้าหรือเจริญไปในทางที่ให้ธรรม; แต่ก้าวหน้าเจริญไป ในทางที่หันหลังให้ธรรมะ แล้วเหยียบย่ำธรรมะ ตะลุไปในที่สุด, ไม่ถือเรื่องดี เรื่องชั่ว เรื่องผิด เรื่องถูก เรื่องบุญ เรื่องบาป; ธรรมะที่ปกครองโลกอยู่ ก็เลยพิพากษาโทษ ให้มีแต่การเบียดเบียนกันอยู่อย่างนี้.

ขอให้เราถือว่าธรรมะยังคงคุ้มครองโลกอยู่เสมอ; ต้องมองดูดี ๆ อย่าให้เหมือนยายแก่คนหนึ่งที่มีเรื่องเล่าไว้ในอรรถกถา :-

ยายแก่คนนี้ลูกหลานไม่เลี้ยงดู ลูกหลานทอดทิ้งหมดระหกระเหินไป เป็นคนตระกำลำบากไปขอทาน, แล้วแกคิดขึ้นว่าจะทวงสิทธิ ก็เลยหาอาหารมาทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ธรรมะที่ตายหมดแล้ว; คือยายแก่คนนี้แกถือว่าธรรมะตายหมดแล้ว ในโลกนี้ไม่มีเหลือ. ถ้าธรรมะยังมีอยู่ในโลกก็คงจะทำให้ลูกหลานกตัญญูต่อบิดามารดา, คงจะทำให้ลูกหลานเอาใจใส่บิดามารดา. ถ้าลูกหลานไม่เอาใจใส่บิดามารดา ก็ควรจะได้รับโทษ, นี่ลูกหลานก็ไม่เอาใจใส่บิดามารดา แล้วมันก็ยังสบายดี

พุทธทาสธรรม (๓)
ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

กันอยู่. ยายคนนี้เลยถือว่าธรรมะตายหมดแล้ว ในโลกนี้ธรรมะไม่มีเหลืออยู่แล้ว. ทีนี้แกก็ทำบุญใหญ่อุทิศให้แก่ธรรมะที่ตายแล้ว เป็นการประชาตธรรมะ. ฝ่ายประชาชนเห็นการกระทำอย่างนี้เข้า ก็เลยเล่าลือกันใหญ่, บางคนก็ไปเล่นงานเอาลูกหลานของยายคนนี้. พวกลูกหลานเมื่อถูกกระทำเข้าอย่างนี้ก็เลยนึกได้กลับใจทำกันเป็นการใหญ่; คือเอาใจใส่ต่อแม่ต่อยายต่อย่าที่ไปเป็นขอทาน, หรือว่ากำลังตักบาตรทำบุญให้แก่ธรรมะที่ตายแล้ว.

เรื่องนี้ฟังดูแล้วก็น่าหัว ที่ยายคนนี้ก็รู้จักทวงสิทธิแปลกดีอยู่; แล้วเผชิญมันเหมาะกันที่ว่า ทำให้คนนึกได้หรือกลับตัว. นี่เพียงแต่แกเข้าใจผิด ที่ว่าธรรมะตายหมดแล้ว ไม่มีเหลืออยู่ในโลกแล้วนี่; และเพียงแต่ยังไม่ทันจะให้ผล ให้เห็นตามที่ตรงกับความต้องการของแก คือว่าแกเองก็คงจะเคยเหยียบย่ำธรรมะมาก่อน มีบาป มีกรรม ทำให้ลูกหลานไม่เลี้ยง อย่างนี้ก็ได้อ. แต่แกไม่มองในแง่ไหน, แกมองในแง่ที่ว่า ธรรมะไม่มีในโลก ไม่ช่วยทำความยุติธรรมในโลก แต่ในที่สุดก็พิสูจน์ให้เห็นว่าเป็นอย่างไร; ธรรมะกลับมีมาอีกได้ กลับทำให้เด็ก ๆ เหล่านั้นนึกธรรมะได้. นี่เป็นเรื่องที่มักจะไม่ค่อยพูดกัน เป็นเรื่องที่มักจะไม่ค่อยมองกันในแง่นี้.

ผมเห็นว่าเรื่องเนรคุณธรรมะ ไม่ควรลืมกันเสีย, ไปมองกันเสียบ้าง; จึงค่อยเชื่อมมาพูดเตือนกันไว้, เอามาพูด ๆ เตือน ๆ กันไว้. นี่เป็นเรื่องที่เหมาะสมอย่างยิ่ง

สำหรับสมัยนี้ที่เป็นอย่างนี้; แล้วก็ในวงที่แคบเข้ามานี้, พวกพระเณรเราต้องระวังอย่าไปหลงใหลให้ความ **อยุติธรรมแก่ธรรม** : กำลังเจ็บอยู่แล้วก็บ่นว่าธรรมะไม่ช่วย. ที่จริงเป็นเพราะตนเองไม่เคารพธรรม ไม่สนใจในธรรม ไม่เสียสละในธรรม, ไม่มีความกลัว ไม่มีความละเอียดที่มากพอ ในการที่ตนละเลยต่อธรรมะ ปล่อยให้กิเลสเกิด.

ขอให้ให้บทพวนกันดู : ตั้งแต่ว่าคนที่เดือดร้อนนี้ขนาดหนัก เหมือนกับถูกราดด้วยน้ำร้อน, เป็นโรคเส้นประสาท, เป็นบ้า จนกระทั่งตายไปก็มี; ก็เข้าใจว่าธรรมะไม่ช่วย. ที่จริงเขาเป็นคนที่ไม่รู้จักรัทธิธรรมะ ไม่สนใจธรรมะ; คือเข้าใจธรรมะผิด ๆ กลับกัน เสียหมด; แล้วให้ความยุติธรรมแก่ธรรมะอย่างยิ่ง. **เมื่อหนุ่ม ๆ แรก ๆ นี้ ไม่ศึกษาธรรมะเลย; แล้วจะมาให้ธรรมะช่วยก่อนจะตายนี้ ธรรมะช่วยไม่ทัน, หรือว่าเมื่อเรื่องมันเกิดมากแล้วจะมาหาธรรมะ มันไม่มีทางจะช่วยได้ทัน.**

คนที่เป็นโรคเส้นประสาทนี้ เราจะพูดธรรมะให้เขาเข้าใจ นั้นไม่ไหว; เขาเข้าใจไม่ได้. เขากำลังเป็นโรคเส้นประสาทขนาดหนักเสียแล้ว แม้ว่าเราจะช่วย ก็ไม่สามารถจะช่วยให้เขาเข้าใจธรรมะได้, เราไม่สามารถเอาธรรมะช่วยเขาได้; เพราะเขาไม่สนใจเมื่อเขายังสบายดีอยู่. หรือว่าเมื่อเขาสบายดีอยู่เขาไม่สนใจธรรมะ จะไปให้ธรรมะช่วยเมื่อเขาเจ็บไข้จะตายลง; นี่ทำไม่ได้; แม้จะป้องกันก็ไม่ได้เสียแล้ว. ทางที่ดีต้องมีธรรมะให้เพียงพอที่จะป้องกันโรคทางจิต ป้องกันโรคทางประสาทได้เสียก่อนแล้ว

พุทธทาสธรรม (๓)

๔๘ พาสงาทองคณะสงฆ์

เราจะเป็นคนที่มีสุขภาพดีทั้งทางกายทางใจ; แม้จะแก่แล้วจะไม่
คร่ำครวญ ไม่หลงใหล จะมีสติสัมปชัญญะดี จนกระทั่งดับจิต
ในวาระสุดท้าย.

จงพยายามให้ความยุติธรรมแก่ธรรม

ขอให้เข้าใจ และให้เตรียมพร้อมที่ถูกต้อง; แล้วอย่าไป
โทษกันว่า : ธรรมะไม่ยุติธรรม ในเมื่อตัวเองยังไม่ยุติธรรม,
ให้ความไม่เป็นธรรม, หรือว่าเนรคุณธรรมะ; พวกกันอย่างนี้
ดีกว่า.

ปาฏิโมกข์ธรรมะประจำสัปดาห์ของเราในวันนี้ ว่าด้วยเรื่อง
คนกำลังทำความยุติธรรมให้แก่ธรรมะ, ธรรมะนี้เป็นผู้ที่ได้รับ
ความเนรคุณ หรือความยุติธรรมมากที่สุดกว่าสิ่งใด ๆ ในโลก.
ที่คนได้รับความไม่เป็นธรรม ยังไม่มากเท่าธรรมะได้รับความ
ไม่เป็นธรรม มากกว่าในกรณีไหน ๆ หมด. นี่จะต้องระวังให้ดี;
ว่าโลกนี้จะเป็นไฟลุกขึ้นมาสักวันหนึ่งก็ได้ ในเมื่อคนยังให้ความ
ยุติธรรมแก่ธรรมะอยู่อย่างนี้ ซึ่งเป็นมากเข้าในหมู่สัตว์ทั้งหลาย.

ผู้ที่ยังไม่เคยมาอยู่สวนโมกข์ เรื่องที่พูดมาแล้วก็ไม่ได้ฟัง,
บางเรื่องอาจจะไม่ตรงความประสงค์ หรือความต้องการที่ฟัง
ก็ได้. แต่เมื่อได้ฟังแล้วโดยมาก ขอให้เอาไปคิดดูบ้าง. ถ้าหาก
ใครรู้สึกว่ธรรมะไม่ช่วย ก็ทำให้ช่วย ดึงให้ช่วย; แต่ต้องนึกถึง

ตัวเองก่อน ว่าตัวให้ความยุติธรรมแก่สิ่งเหล่านั้นเพียงพอหรือไม่. อย่าไปโทษบุญ โทษธรรมะข้างเดียว, ต้องโทษตัวเองว่าให้ความยุติธรรมแก่ธรรมะและรู้จักผลบุญถูกต้องแล้วหรือยัง ?

เรื่องการทำบุญนี้ ก็ต้องรู้จักเลื่อนชั้นกันบ้าง; ทำบุญเข้าข้างตัว เห็นแก่ตัว บุญก็ไม่ช่วยอะไรได้มากนัก, จะช่วยได้นิดหน่อย ไม่ใช่ไม่ช่วยเลย; แต่ว่าไม่พอ ไม่พอที่จะดับกิเลสดับความทุกข์ที่เป็นไฟในจิตใจ. ทำบุญเอาสวรรค์นี้ ไม่ดับกิเลสได้มากเหมือนเมื่อทำบุญเพื่อทำลายความเห็นแก่ตัว; ถ้าเราทำบุญเพื่อทำลายความเห็นแก่ตัว แล้วก็ดับกิเลส ได้ง่ายดับร้อนได้ง่าย. เราทำบุญเอาสวรรค์วิมาน เอากามสุขในสวรรค์อย่างนี้ ดับกิเลสไม่ได้; ฉะนั้น ความร้อนในตัวจึงมีมากด้วยกิเลส. ขอให้พิจารณารู้จักเลื่อนชั้นกันเสียบ้าง ในเรื่องทำบุญของทายกทายิกานี้.

การทำบุญที่เป็นการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันนั้น เราเลื่อนขึ้นมาเสียบ้าง จากทำบุญเอาหน้าเอาตามีเกียรติ, แล้วก็เลื่อนขึ้นมาคือทำบุญเอาสวรรค์ แล้วก็เลื่อนขึ้นมาอีก เป็นทำบุญเพื่อทำลายกิเลสในภายใน. ถ้ามาถึงขั้นนี้ ธรรมะช่วยได้แน่. ถ้าทำบุญถึงขั้นที่ว่า เพื่อทำลายความเห็นแก่ตัวเองเสีย โดยไม่มีเรื่องตัวกู-ของกูอะไรขึ้นมา; ทำได้อย่างนี้ธรรมะช่วยได้. แต่ถ้าเป็นเรื่องทำบุญเอาหน้า ทำบุญเอาสวรรค์ นั้นไม่แน่. ถ้าทำบุญไปช่วยให้กิเลสมากกว่าเดิม; บางทีก็ร้อนมากกว่าเดิม; ที่ไม่ได้ตั้งใจ ก็ยิ่งร้อนใหญ่ยิ่งขึ้น เพราะเพิ่มความทุกข์ขึ้นอีก;

พุทธรักษาธรรม (๓)

๕๐ พาสงทางคณะสงฆ์

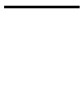
หวังว่าจะได้มาก กลับไม่ได้แบบนี้, หรือคิดว่าทำบุญแล้วจะรวย แล้วกลับไม่รวย, ก็ยิ่งเป็นทุกข์มากขึ้นไปกว่าที่แรกอีก. ถ้าทำบุญโดยทำลายความเห็นแก่ตัว ทำลายกิเลสได้ จะยิ่งสบายใจมากขึ้น ๆ; เมื่อไม่หวัง ไม่อยาก ไม่อะไรมากเกินกว่าที่จำเป็น ก็ไม่ยุ่งมาก.

ในที่สุด ขอให้กล้าคิดว่า เราทำบุญนี้ไม่เอาอะไรเลย, ทำบุญให้ผู้อื่น คือทำบุญนี้บำรุงศาสนาไว้ ศาสนามีอยู่เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นเถอะ ทำให้มีการศึกษาเล่าเรียน ประพฤติปฏิบัติในศาสนาอยู่ แล้วก็ประโยชน์แก่คนทุกคนในโลกเถอะ; เรายังไม่ประสงค์อะไร ก็ยิ่งสบาย. แต่เดี๋ยวนี้ไม่มีใครกล้าคิด; มีแต่คิดจะเอาอะไรเป็นผล เป็นกำไร เป็นวัตถุลึงของ เป็นความสุขทางโลก ๆ นี่ให้มากยิ่งขึ้น ๆ ยิ่งขึ้นทั้งนั้น; ในโลกนี้จึงไม่ดีขึ้น ความเป็นอยู่ทางจิตใจ ทางวัตถุก็ไม่ดีขึ้น, อุบาสก อุบาสิกา ภิกษุสามเณรก็ไม่ดีขึ้น เรื่องร้าย ๆ ที่ไม่ควรจะมีในวัดก็จะมีในวัดเหมือนกะที่มีอยู่แก่ชาวบ้านฆราวาสนอกวัด. พวกที่เขามีปัญญาเขาก็ดูหมิ่นพวกพุทธบริษัท, เขาไม่ยอมให้มี พวกพุทธบริษัทชนิดพรรค์นี้กัน. นี่ก็แปลว่าเราช่วยกันทำลายศาสนาเสียเอง เหมือนที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า ศาสนาจะเสื่อมหรือศาสนาจะเจริญก็เพราะพุทธบริษัท ๔ นี้แหละ ทำผิดหรือทำถูก. มันควรจะทำให้ถูกโดย ให้ความเป็นธรรมแก่ธรรมะ

นี่คำแล้ว จะไปดูการฉายภาพสไลด์กันก็ไปได้.

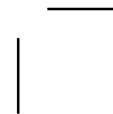

ความมืดสีขาว

จาก ธรรมเนียมของพุทธทาส “ชุมนุมลัทธิอายุ เล่ม ๑”
หมวดที่ ๕ ชุดรวมเรื่องปกิณกะ อันดับที่ ๔๒.ก บนพื้นแถบสีม่วง

AW — 62

๒๗ พ.ค. ๒๕๑๑ กัณฑ์บาย

๒/๒๕๑๑

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

มมิกถาเป็นปูพพาปรลำดับ สืบต่อจากที่ได้กล่าวแล้ว
บนภูเขาอันว่าด้วยเรื่องความรู้สึก ในวันที่ ๒๗
พฤษภาคม ๒๕๑๑ เนื่องในการที่มีความคิดนี้
ดำเนินมาครบ ๑ ปี.

สิ่งที่จะต้องพิจารณาให้ดีขึ้นต่อไป ก็คือโลกในทุกวันนี้
สถานะของโลกในทุกวันนี้ ซึ่งมีแต่อาการของคนบ้า ดังที่ได้
กล่าวแล้วในตอนต้นนั้น. บัดนี้จะได้มองดูกัน โดยลักษณะที่
ละเอียดออกไป ว่าเหตุไรจึงอยู่ในลักษณะที่ควรจะเรียกว่า โลก
ของคนบ้า.

พุทธทาสธรรม (ม)

๕๖ | พาส่องทางคณะสงฆ์

คำว่า “คนบ้า” ในที่นี้ หมายถึง เป็นบ้าในทางวิญญาณ คือทางสติปัญญา จนเรียกด้วยชื่ออันใหม่ว่า ความมืดสีขาวยุคใหม่ ซึ่งเป็นความมืดที่ปิดบัง ร้ายกาจยิ่งกว่าความมืดสีดำ. ความมืดสีดำทำให้ไม่เห็นอะไรเลย; แต่ความมืดสีขาวยุคใหม่นี้ทำให้เห็นมากอย่างหลายอย่าง, และอย่างรุนแรง จนกระทั่งเห็นในลักษณะที่ทำให้ตนให้เป็นบ้า ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น.

มองให้รู้จักความมืดสีขาว

ความมืดสีขาวนี้เป็นอย่างไร? เราอาจจะเข้าใจได้ง่าย ๆ ก็คือ การดูที่เมฆหรือหมอกควันสีขาว; ถ้ามีหมอกสีขาวปิดบัง มันก็มองไม่เห็นอะไร เห็นเป็นสีขาวไปหมด; แต่ก็ไม่ได้เห็นอะไรอยู่นั่นเอง. ฉะนั้น สิ่งที่เป็นแสงสว่างอันแท้จริงนั้น ไม่ควรจะเป็นที่สีดำหรือสีขาว. ควรจะเข้าใจกันเสียให้ถูกต้องว่า แสงสว่างที่แท้จริงนั้น ไม่ใช่สีดำ ไม่ใช่สีขาว; ถ้ามันเกิดมีสีอะไรสักอย่างหนึ่งแล้ว มันก็ไม่ใช่เป็นแสงสว่างเป็นแน่นอน.

แสงสว่างนั้นควรจะพูดว่าไม่มีสีอะไร, คือเป็นธรรมชาติบริสุทธิ์เต็มแท้; ยังไม่มีสีอะไรเกิดขึ้นเลย. ถ้าเป็นสีขาว เหมือนกับเมฆกับหมอกมันก็บัง; นี่เป็นเรื่องสิ่งที่ปิดบัง อันเป็นวัตถุ แต่ถ้าเป็นเรื่องทางสติปัญญาแล้ว มันก็บังมากยิ่งขึ้น, คือบังยิ่งกว่าที่หมอกบัง; เพราะว่า หมอกทางสติปัญญานั้น ปิดบัง

ใจ ในลักษณะที่หลอกให้เข้าใจผิดเป็นอย่างอื่น เป็นรูปอื่น; เหมือนกับที่กำลังเป็นอยู่เดี๋ยวนี้. ทุกคน ควรจะพิจารณาให้เห็น ความมิดสีขาวที่ปิดบังจิตใจ.

เมื่อพูดว่า สีขาว ก็หมายถึง ความดี หรือ กุศล; เมื่อพูดว่า สีดำ ก็หมายถึง บาป หรือ อกุศล ความมิดสีขาว ซึ่งหมายถึง บุญหรือกุศลนี้ มันปิดบังอย่างไร? มันก็ปิดบังโดยนัยที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ว่ามันทำให้มีความรู้ ความเข้าใจไปอีกทางหนึ่ง และที่ยิ่งกว่านั้น ก็คือเป็นเครื่องยั่วยวน, เป็นเครื่องล่อหลอกให้ ยึดมั่นถือมั่น. ส่วนสิ่งที่เป็นความชั่ว หรือความทุกข์นั้น ไม่ยั่วยวนไม่หลอกลวง ให้หลงยึดมั่นถือมั่น; แต่สิ่งที่เป็นความสวยงาม ความไพเราะหรือเป็นความสุขสนุกสนานเหล่านี้ ย่อมยั่วยวน ให้หลงใหล ให้ยึดมั่นถือมั่น, และสูงสุดก็อยู่ที่บุญหรือกุศลนั่นเอง จึงมีอาการที่เรียกว่า “เมานุญ เมากุศล” กันขึ้นมา เป็นลักษณะของความมิดสีขาวโดยตรง.

อันนี้ก็เป็นความมิดสีขาวย่างหนึ่งแล้ว ในบรรดาความมิดสีขาวที่มีอยู่หลาย ๆ อย่าง. หมอกชนิดไหนก็ตาม, จะเป็นสีอะไรก็ตาม ย่อมปิดบังทั้งนั้น. ในทางจิตใจนี้ก็เหมือนกัน ย่อมมีหมอกที่มีลักษณะอาการต่าง ๆ และโดยเฉพาะที่ละเอียดลึกซึ้งมาก ก็คือ หมอกที่เกิดมาจากวิชาความรู้.

ทุกคนลองฟังดูให้ดี ว่าหมอกที่เกิดมาจากวิชาความรู้นี้จะ เข้าใจกันว่าอย่างไร? เพราะทุกคนได้ยินแต่ว่าความรู้มันเป็น แสงสว่าง; เดี๋ยวนี้มาพูดเสียว่า ความรู้นั้นเป็นหมอก ที่ปิดบัง

พุทธทาสธรรม (๓)

๕๘ | ทำสางทางคณะสงฆ์

ไม่ให้เห็นสิ่งต่าง ๆ อย่างถูกต้อง. ทุกคนก็พอจะนึกเห็นว่า มันต้อง หมายถึงความรู้ที่ทำให้เขว; และในโลกนี้ ในเวลานี้ ก็มีแต่ความรู้ที่ทำให้เขว. คำว่า “เขว” ในที่นี้ ก็หมายถึง เขวไปจาก ความถูกต้อง หรือ ความจริง, เป็นความรู้ที่เข้าไป เพื่อแสวงหาเหยื่อสำหรับกิเลส, เป็นความรู้ที่กำลังหลงใหลกันมากที่สุด ยิ่งกว่าความรู้ทุกอย่างใด ๆ.

ความรู้ที่มีอยู่ในโลก หรือมีแพร่หลายที่สุดในโลก ก็เป็นแต่ความรู้ชนิดเขวนี้ทั้งนั้น. ส่วนความรู้ของพระพุทธเจ้า นั้น เกือบจะกล่าวได้ว่าไม่มีใครต้องการ; ไม่มีใครต้องการความรู้ของพระพุทธเจ้า.

ความมืดสืขาวไม่เป็นวิชา

เดี๋ยวนี้ เรามีหนังสือ มีตัวหนังสือที่เขียนอยู่เป็น ๒ อย่างก็นับว่าดีแล้ว คือคำว่า วิชา กับคำว่า วิชชา. วิชชามีตัว ช ซ้ำ ๒ ตัว, อ่านว่า วิช – ชา; และวิชา ก็มี ช ซ้ำตัวเดียว อ่านว่า วิ – ชา. สิ่งที่เราเรียกว่า “วิชา” ในพุทธศาสนานั้น ไม่มีทางที่จะเป็นหมอกได้ มีแต่จะเป็นแสงสว่าง; แต่คำว่า วิชา ในภาษาของชาวบ้านนั้น พร้อมที่จะเป็นหมอก, เป็นเมฆที่ปิดบังเสมอ.

เพราะว่า วิชา ของชาวบ้านนั้น เป็นไปตามความต้องการของชาวบ้าน; ชาวบ้านเขาต้องการวิชา ตามกิเลสตัณหาของ

เขา. เมื่อเป็นอย่างนี้ วิชามันขึ้นอยู่กับกิเลสตัณหาของชาวบ้าน; ดังนั้น วิชาจึงเป็นเมฆหรือเป็นหมอกไป.

แต่ถ้าวิชาตามแบบของพุทธศาสนา หรือของพระพุทธเจ้า แล้ว มันไม่ขึ้นอยู่กับกิเลสตัณหา; แต่เป็นเครื่องปราบปรามกิเลสตัณหา. ดังนั้นสิ่งที่เรียกว่า วิชาจึงไม่ใช่เมฆ ไม่ใช่หมอกที่จะปิดบังหุ้มห่อความจริง; มันผิดกันไกลกับคำว่า วิชา. วิชา หรือความรู้ตามภาษาชาวบ้าน, วิชาความรู้ตามภาษาชาวบ้านนั้น มันขึ้นอยู่กับกิเลสตัณหาของชาวบ้านเอง เพราะฉะนั้น ยิ่งมีวิชาชนิดนี้มากขึ้นเท่าไร ก็ยิ่งเป็นเมฆหมอกปิดบังความจริงมากขึ้นเท่านั้น.

คนบางคนอาจจะคัดค้านว่า วิชาความรู้ของชาวบ้าน ก็เป็นเรื่องจริง, หรือเป็นความจริง. ข้อนี้ถูกแล้ว วิชาก็ต้องเป็นความจริง แต่มันจริงอย่างที่ไม่ใช่ประโยชน์ก็มี; มันจริงอย่างที่จะปิดบังเสียด้วยซ้ำ ซึ่งประโยชน์อันสูงสุดก็มี. สิ่งที่เรียกว่า วิชาความรู้ของชาวบ้านจึงเป็นเรื่องที่จริง แต่ในทางที่จะให้เกิดความทุกข์; เพราะว่า วิชานั้นขึ้นอยู่กับกิเลสตัณหา ที่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์. เมื่อเป็นดังนี้ เราก็เห็นได้ทันทีว่า วิชาความรู้ของชาวบ้านตามธรรมดา นั้น เป็นเมฆหมอกที่ปิดบังความจริง หรือปิดบังธรรมะ ที่เป็นของจริง; ส่วนวิชาของพระพุทธเจ้าในพระพุทธศาสนานั้น ไม่ปิดบัง แต่ว่าเป็นแสงสว่างอันแท้จริง.

โลกกำลังตกอยู่ในหมอกแห่งวิชา.

โลกในทุกวันนี้ ตกอยู่ในเมฆในหมอกของวิชาความรู้ของโลกเอง, คือว่า ชาวโลกล้วนแต่มีวิชาความรู้ที่อุดมสมบูรณ์ด้วยกันทั้งนั้น; แต่ว่าวิชาความรู้นั้น กลายเป็นเมฆหรือเป็นหมอกที่หุ้มห่อสัตว์โลกนี้ไว้. นี่เรียกว่า วิชาความรู้เป็นเมฆหรือเป็นหมอก; โลกกำลังตกอยู่ในเมฆหรือหมอกแห่งความรู้. นี่ก็ขอให้เข้าใจไว้ว่ามันมีอยู่อย่างหนึ่ง; ท่านทั้งหลายจะมองเห็นอย่างนี้ หรือจะไม่มองเห็นอย่างนี้ ก็ตามใจ; แต่นี่เป็นเรื่องที่แนะนำให้สังเกตดูให้ดี ๆ, ว่าแม้แต่ตัวเอวเองนั้นแหละก็ต้องระวังให้ดี; อย่าให้ตกลงไปในหมอก หรือในเมฆของวิชาความรู้ของชาวโลก.

เราจะ ต้องอาศัยแสงสว่างแห่งวิชาของพระพุทธเจ้าอยู่เสมอ, นี้อย่างหนึ่ง. ขอให้กำหนดจดจำไว้อย่างหนึ่งก่อนว่า วิชาความรู้ของชาวโลกนั้นเป็นเมฆเป็นหมอก เราจะต้องอาศัยวิชาของพระพุทธเจ้า ที่ไม่เป็นเมฆหรือเป็นหมอก.

แต่เดี๋ยวนี เรื่องมันก็มีมาเป็นปัญหาต่อไปอีกว่า พวกพุทธบริษัทที่พยายามจะมีวิชา ของพระพุทธเจ้านั้น ก็ทำไม่ได้สำเร็จ ตามที่ตนต้องการ; กลับไปมีวิชาที่ไม่ใช่วิชา คือเป็นเพียงคัมภีร์ หรือคำบอกเล่าเรื่องวิชา. พระคัมภีร์หรือพระไตรปิฎกเป็นต้น ที่มีอยู่มากมายนั้น ก็เป็นเพียงคำบอกเล่าเรื่องวิชา. ที่นี้คนไปติดอยู่ที่คำพูดเหล่านั้น, ติดอยู่ที่ตัวพระคัมภีร์, ไม่ได้เข้าถึงตัววิชา; หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือว่า เข้าถึง

ธรรมะไม่ได้ เพราะติดอยู่ที่พระคัมภีร์.

ถ้าท่านทั้งหลาย เคยได้ยินได้ฟัง คำพูดที่เขากล่าวกันไว้ อย่างถูกต้องที่สุดแล้ว ก็จะเข้าใจเรื่องนี้ได้ดี; คำพูดนั้นกล่าวว่า พระพุทธรูปบังพระพุทธรูป, พระคัมภีร์นั้นบังพระธรรม. ลูก-ชาวน้านั้นบังพระสงฆ์.

พระพุทธรูปบังพระพุทธรูป

พระพุทธรูปบังพระพุทธรูป เขาหมายความว่าถึง คนที่รู้จัก แต่พระพุทธรูป, แล้วเข้าใจว่า พระพุทธรูปนั้นเป็นพระพุทธรูป เหมือนความเข้าใจของเด็ก ๆ. ผู้ที่มีความรู้จริง ยิ่งรู้มากไปจน ถึงกับว่า องค์พระพุทธรูปที่เป็นมนุษย์ หรือเป็นคนที่เดิน ๆ ไปมาอยู่ในอินเดียสมัยนั้น ก็ยังไม่ใช่พระพุทธรูปที่แท้จริง; ธรรมะในจิตใจของพระพุทธรูปต่างหาก ที่เป็นพระพุทธรูปที่แท้จริง.

นี่แหละลองคิดดูเถอะว่า แม้แต่องค์พระพุทธรูปจริง ๆ ก็ ยังไม่ใช่พระพุทธรูปจริง; แล้วเหตุไฉนพระพุทธรูปนี้จะมาเป็น พระพุทธรูปได้เล่า? ถ้าคนไปติดที่พระพุทธรูป ก็ยังบังพระ-พุทธรูป, คือไม่มองเห็นพระพุทธรูปจริง ๆ; ด้วยเหตุนี้แหละ เขาจึงกล่าวว่า พระพุทธรูปนั้นบังพระพุทธรูป.

พุทธทาสธรรม (๓)
ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

พระคัมภีร์บังพระธรรม

ส่วนพระคัมภีร์นั้นบังพระธรรม : คนส่วนมากเรียกพระคัมภีร์ หนังสือไบเบิลนี้ก็ว่า พระธรรม, ว่าหีบพระธรรม ก็คือหีบสำหรับใส่ไบเบิล, บางคนก็เรียกคัมภีร์ไบเบิล ว่าธรรมเฉย ๆ ก็มี, นี่ก็มีความเข้าใจว่านั่นคือพระธรรม. ถ้าเข้าใจเพียงเท่านั้นหรืออย่างนั้น เรื่องมันก็หมดหรือจบกันเพียงเท่านั้น. นี่เรียกว่าพระคัมภีร์บังพระธรรม เหมือนที่เป็นกันอยู่โดยมาก.

คนบางคน คิดว่าเขาท่องคัมภีร์ได้มาก ก็คือรู้พระธรรมมาก; ถ้าเข้าใจอย่างนี้ ก็เรียกว่า คัมภีร์ที่เขาท่องนั้นแหละบังพระธรรม. ตัวธรรมที่แท้จริงนั้น ไม่ใช่คัมภีร์, และก็ไม่ใช่เสียงที่แสดงธรรม. ตัวธรรมที่แท้จริงนั้น คือความจริง ที่ปรากฏออกมา ต่อเมื่อปฏิบัติสำเร็จแล้ว. ผู้ใดปฏิบัติธรรมสำเร็จแล้ว มีความจริงอะไรปรากฏออกมา นั่นคือพระธรรมที่แท้จริง.

ทีนี้จะต้องคิดดูให้ดีว่า พระคัมภีร์ กับ พระธรรมนั้นไม่ใช่สิ่งเดียวกัน; ถ้าไปยึดมั่นที่พระคัมภีร์ก็ไม่อาจจะมองเห็นพระธรรม. แต่โดยปกติธรรมดาสามัญ คนทั้งหลาย ก็ติดที่พระคัมภีร์, ไปยึดมั่นถือมั่นที่พระคัมภีร์; คนทั้งหลายจึงไม่มองเห็นพระธรรม; ดังนั้นคำที่เขากล่าวว่า พระคัมภีร์บังพระธรรม ก็เป็นการถูกต้อง.

ลูกชาวบ้านบังพระสงฆ์

ทีนี้ ก็มาถึงคำที่ว่า ลูกชาวบ้านบังพระสงฆ์ นี่หมายความว่า ลูกชาวบ้านที่บวชขึ้นมาเป็นพระเป็นเณรนั่นแหละ บังพระสงฆ์. พูดตรง ๆ ก็คือว่า พระเณร เดียวนี้แหละที่บังพระสงฆ์ ที่ทำให้ไม่เห็นพระสงฆ์ที่แท้จริง. พระสงฆ์ที่แท้จริง ในกรณีนี้ หมายถึงพระอริยสงฆ์ คือคุณสมบัติ ที่มีอยู่ในจิตใจ ของผู้ปฏิบัติธรรม สำเร็จแล้ว เป็นโสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล, สกิทาคามีมรรค สกิทาคามีผล, อนาคามีมรรค อนาคามีผล, อรหัตตมรรค และมรหัตตผล. มีอยู่ ๔ คู่, นับเรียงตัวได้ ๘ องค์ นี่แหละคือพระสงฆ์, ไม่ใช่ตัวคน แต่ได้แก่ตัวคุณธรรมที่มีอยู่ในจิตใจของคน.

ทีนี้คนทั้งหลายก็มาเอาพระเอาเณร ลูกหลานของชาวบ้าน ที่บวชมาเป็นพระเป็นเณร นี่ว่า เป็นพระสงฆ์; แล้วความคิดจะหยุดลงเพียงเท่านั้น, ติดตันอยู่เพียงเท่านั้น, ไม่อาจจะเข้าใจไปถึงพระสงฆ์ที่แท้จริง; คือคุณธรรมที่ทำให้ความเป็นพระสงฆ์. เมื่อเป็นดังนี้เขาจึงกล่าวว่า ลูกหลานชาวบ้าน ที่บวชเป็นพระเป็นเณร นั่นแหละบังพระสงฆ์.

ท่านทั้งหลายลองทบทวนดูให้ดีว่า พระพุทธรูปบังพระพุทธเจ้า, พระคัมภีร์บังพระธรรม, ลูกหลานชาวบ้านบังพระสงฆ์, นี่ก็เหมือนหมอกหรือเมฆ หรือ เมฆหมอก ที่บังความจริง. พระพุทธรูปก็เป็นหมอกบังพระพุทธเจ้า, พระคัมภีร์ก็เป็นหมอกที่บัง-

พุทธทาสธรรม (๓)

๖๔ พาสางทางคณะสงฆ์

พระธรรม, พระเนรก็เป็นหมอกที่บังพระสงฆ์. ทำอย่างไรจึงจะทำลายเมฆหรือหมอกเหล่านี้เสียได้; แล้วเข้าถึงพระพุทฺธพระธรรม พระสงฆ์ ที่แท้จริง, ขอให้ลองคิดดู.

เดี๋ยวนี้ คนในโลกนี้กำลังอยู่ในเมฆหมอกอันนี้; แม้ในโลกของพุทธบริษัทนี้ ก็ยังอยู่ในเมฆหมอกอันนี้. พุทธบริษัทกำลังถูกเมฆหมอกอันนี้หุ้มห่ออยู่; ถ้าเข้าใจผิด หรือเข้าใจไม่ได้ในข้อนี้ เรียกว่าเป็นผู้ที่กำลังตกอยู่ในเมฆหรือหมอกเช่นเดียวกัน.

นี่สรุปความแล้วก็พอจะพูดได้ว่า พระคัมภีร์ที่คนยึดมั่นถือมั่นมากเกินไปนั้น กลายเป็นเมฆหรือหมอกที่บังพระธรรม; เพราะฉะนั้นท่านทั้งหลายจะอ่านหรือจะศึกษาพระคัมภีร์ใด ๆ ก็ตาม จะต้องระวัง, คือระวังอย่าให้พระคัมภีร์นั้นกลายเป็นเมฆหรือเป็นหมอกขึ้นมา; แม้แต่ว่าหนังสือหนังสือที่อ่านอยู่ทุกวันก็อาจจะกลายเป็นเมฆหรือหมอกขึ้นมาได้ โดยไม่รู้ตัว. เพราะว่า ถ้าตีความผิด หรือเข้าใจผิด มันก็กลายเป็นความมืดมนทึบสีขาวขึ้นมาทันที.

แม้ที่สุดแต่การเชื่อในบุคคล, หรือแม้แต่ควรเชื่อตามเหตุผลของตนเองเหล่านี้ ก็ยังมีทางที่จะเป็นเมฆเป็นหมอก ที่ปิดบังความจริงได้เหมือนกัน, คือเป็นเมฆสีขาวขึ้นมาได้ทันที. การที่บุคคลยึดมั่นในหนังสือตำราที่ดี, หรือยึดมั่นในบุคคลที่แสดงธรรมที่ดี, อาจจะกลายเป็นเมฆหรือเป็นหมอกขึ้นมาได้ โดยไม่รู้ตัว. นี่ก็รวมอยู่ในคำพูดที่ว่า พระคัมภีร์เป็นหมอกบังพระธรรม.

เพราะว่าเสียงที่แสดงธรรมนี้ มันก็เนื่องมาจากพระคัมภีร์; แม้ว่าวิชาความรู้ต่าง ๆ ที่อาตมานำมาแสดงแก่ท่านทั้งหลาย นี่ก็อยู่ในรูปของพระคัมภีร์ ที่ท่านทั้งหลายอาจจะจัดมันไว้ในฐานะเป็นคัมภีร์ หรือเป็นตำรับตำรา หรือว่าเรื่องราวต่าง ๆ มากอย่าง ก็จำเอามาจากพระคัมภีร์คือพระไตรปิฎก; เพราะเราทุกคนตั้งต้นการศึกษา ด้วยการเรียนจากพระไตรปิฎกทั้งนั้น.

ดังนั้น ขอให้ระวังให้ดีว่า สิ่งที่เราเรียกว่าพระคัมภีร์นั้น มันกลายเป็นเมฆเป็นหมอก ปิดบังความจริงแก่คนบางคนก็ได้, เมื่อไรก็ได้; สมตามที่พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสไว้ในกาลามสูตร เป็นต้นว่า อย่าได้ไปเชื่อ เพราะเหตุที่ว่ามันมีอยู่ในพระคัมภีร์ หรือพระไตรปิฎก, ทำนองเดียวกันกับที่ อย่าให้ไปเชื่อเพราะว่าได้สอนต่อ ๆ กันมา, หรือว่า ผู้นี้เป็นอาจารย์ของเรา; อย่างนี้ก็เหมือนกัน. เพราะว่าถ้าไปเชื่อโดยทำนองนี้แล้ว ความเชื่ออันนั้น ก็จะเป็นเมฆหรือเป็นหมอกขึ้นมาทันที, ปิดบังความจริงไม่ให้ปรากฏ. ท่านจึงสอนไว้ชัดเจนทีเดียวว่า มา *ปิฎกสมุป-ทาเนน* คืออย่าเชื่อเพราะเหตุที่ว่า มันเขียนอยู่ในพระไตรปิฎก หรือในปิฎกใดปิฎกหนึ่ง.

เดี๋ยวนี้คนเรา มันจะเชื่อด้วยเหตุแค่สักว่ามันเขียนอยู่ในไบเบิล. ท่านทั้งหลายจงเข้าใจกันเสียใหม่ ให้ถูกต้องว่า ไบเบิลทั้งหมดนั้นไม่ใช่พระไตรปิฎก; ไบเบิลบางแผ่นก็เขียนพระไตรปิฎก; แต่ว่าไบเบิลส่วนมากไม่ได้เขียนพระไตรปิฎก, คือเขียนอะไรเพื่อเจือตามความเข้าใจของผู้เขียนก็ยังมีมาก.

พุทธทาสภิกขุ (ม)

๖๖

ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

ดังนั้น ถ้าไปเข้าใจเสียว่า มีอยู่ในโบลานแล้ว เป็นเชื่อได้
อย่างนี้แล้ว ก็จะเป็นเมฆหมอกอย่างหนึ่ง, คือเป็นความมืด
สีขาว ดังที่กล่าวมาแล้วนั่นเอง. แม้สมัยนี้ไม่ได้เขียนในโบลาน
แต่พิมพ์เป็นเล่มหนังสือ มันก็เหมือนกัน; เล่มหนังสือที่เป็น
พระไตรปิฎกก็มี ไม่เป็นพระไตรปิฎกก็มากมาย; จะเชื่อเพียง
สักว่า มันมีในคัมภีร์ ในตำรา ในหนังสือแล้ว มันก็ใช้ไม่ได้,
คือมันกลายเป็นเมฆหมอกขึ้นมาได้โดยไม่รู้สึกรู้สั.

ที่นี่ แม้ว่าจะมีอยู่ในพระไตรปิฎกจริง ๆ, คือว่าเราเปิดดู
พระไตรปิฎกจะพบข้อความนี้ และในนั้นก็เขียนไว้ชัดว่า พระ-
พุทธเจ้าได้ทรงแสดงข้อความนี้; แม้แต่อย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็
ยังตรัสสอนว่าอย่าไปเชื่อ, คืออย่าเพ้อเชื่อ, อย่างน้อยก็อย่าเพ้อ
เชื่อ ต้องมาทดสอบดูด้วยการปฏิบัติ ถ้าปฏิบัติแล้วมันดับกิเลส
ดับทุกข์ได้อย่างไร จึงจะค่อยเชื่อ; อย่างนี้เป็นต้น.

อย่างนี้ก็แปลว่า พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสไว้ดีที่สุดแล้ว
คือได้ตรัสมอบหมายเครื่องมือให้แก่เรา สำหรับทำลายเมฆ
หมอกนั้นเสีย เราใช้ทำลายเมฆหมอกนั้นเสีย. อย่าให้พระคัมภีร์
กลายเป็นเมฆหมอกขึ้นมา. อย่าให้พระพุทธรูปทุกแท่นกลายเป็น
เมฆหมอกขึ้นมา.

ท่านทั้งหลายลองคิดดูเถิดว่า พระพุทธเจ้าท่านเป็นคนจริง
เท่าไร, ที่ท่านตรัสไว้ว่า แม้แต่ถาคตก่อก็อย่าเพ้อเชื่อ, แม้ฉัน
กล่าวก็อย่าเพ้อเชื่อ; แต่ต้องไปทดสอบดู ด้วยการปฏิบัติ ให้มี
ความรู้สึกระงับ ชาติเจนนอยู่ในใจว่า มันจริงอย่างนี้ กิเลสเกิด

ขึ้น, ว่ามันจริงอย่างนี้ ก็เลิสดับไป, ว่ามันจริงอย่างนี้ ความทุกข์
เกิดขึ้น, มันจริงอย่างนี้ ความทุกข์ดับไป. เมื่อเห็นจริงอย่างนี้
แล้วจึงเชื่อ. อย่างนี้ก็เรียกว่าไม่มีเมฆหมอกเหลืออยู่ที่ใดเลย,
ไม่มีเมฆหมอกสำหรับปิดบังความจริงที่ตรงไหนเลย เราก็รอดตัว
ออกมาได้จากเมฆหมอกของพระคัมภีร์.

คนมีความรู้เข้าใจจากความจำ นี้ยังจมอยู่ในหมอก

เกี่ยวกับข้อนี้ อาตมาอยากจะขอร้องท่านทั้งหลายทุกคน
ให้สังเกตดูให้ดี ๆ ว่าเดี๋ยวนี้เรากำลังตกอยู่ในเมฆหมอกอันนี้
มากกว่าสิ่งใดหมด, ทั้งพระทั้งเณร ทั้งชาวบ้าน จมอยู่ในเมฆ
หมอกอันนี้ ยิ่งกว่าเมฆหมอกอันไหนหมด; คือได้ยินได้ฟังสิ่งใด
แล้วก็เข้าใจแต่สักว่าเป็นคำพูด, ไม่ใช่เป็นความจริง; แล้วก็มี
ความรู้สักว่า เรามีความรู้, เรามีความรู้, เรามีความรู้, ยกหู
หางด้วยความรู้. ทั้งพระทั้งเณร เรียนอะไรได้สักหน่อย ก็ยกหู
ชูหางเพราะความรู้ที่เรียนมาได้นั้น.

ถ้าเป็นอย่างนี้แล้ว ก็ให้เข้าใจเถิดว่า ความรู้เหล่านั้น เป็น
ความรู้ชนิดเมฆหมอกทั้งนั้น; ความรู้ที่แท้จริงจะไม่ทำให้ใครยก
หูชูหางได้เลย. การที่มีความรู้ชนิดที่ทำให้รู้สึก ว่าเราดีกว่า
คนอื่น เราเก่งกว่าคนอื่น เรารู้มากกว่าคนอื่น ความรู้ชนิดนี้

พุทธทาสธรรม (๓)

๖๘

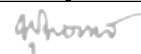
ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

แหละเป็นเมฆหมอกทั้งนั้น; ไม่ทำให้รู้ความจริงได้เลย, แม้ว่าความรู้ที่ตนกำลังรู้นั้นเป็นเรื่องเป็นราวของความจริง.

ยกตัวอย่าง เช่นเรื่องราวของอริยสัจ, ความรู้ที่เป็นเรื่องราวของอริยสัจ ๔ ประการ. คนหนึ่งรู้แล้ว ยกหูชูหางว่าตนรู้เรื่องอริยสัจ; ความรู้ของอริยสัจชนิดนั้นของบุคคลนั้น เป็นเพียงเมฆหมอก คือเป็นอวิชชาสีขาว, เป็นความมืดสีขาวของบุคคลนั้น. ถ้าคนใด รู้อริยสัจแล้ว หูหางหายไปหมด, ไม่มีทางที่จะยกหูชูหางได้เลย อย่างนี้แล้ว นี่ก็เรียกว่าเป็นผู้ที่มีความรู้จริง; ความรู้ของเขาไม่เป็นเมฆหมอกสำหรับเขา.

นี่ลองพิจารณาดูให้ดีว่า ความรู้ของอริยสัจของคนทั้งสองนี้ มันต่างกันอย่างไร? การรู้ของอริยสัจของคนคนหนึ่ง ทำให้ยกหูชูหาง, การรู้ของอริยสัจของคนอีกคนหนึ่ง ทำให้หูหางหายไปหมด ไม่เอามายกที่ไหนได้. นี่ก็เพราะว่าความรู้ของอริยสัจที่แท้จริงของคนทั้งสองนั้น เขารู้ถึงที่กิเลสตัณหาได้ถูกทำลายไปแล้ว.

เพราะเขารู้ชัดในข้อที่ว่า กิเลส ตัณหา อุปาทาน เหล่านี้เป็นตัวการที่ทำให้เกิดความทุกข์, มีความเบียดเบียนสลดสังเวช จนถึงกับกิเลส ตัณหา อุปาทาน เหล่านี้ตั้งอยู่ไม่ได้ สูญหายไป. เขารู้ความจริงที่ว่า เดียวนี้ไม่มีกิเลส ตัณหา อุปาทาน เป็นความดับทุกข์แล้ว. ผู้ที่รู้อย่างนี้ จะยกหูชูหางได้อย่างไร; เพราะว่าเป็นการรู้ธรรมจริง, เป็นธรรมที่แท้จริง ที่ปรากฏแก่ใจจริง; ไม่เหมือนกับความรู้เรื่องอริยสัจที่ทำให้พูดได้มาก ที่ทำให้เทศน์ได้มาก, หรือที่ทำให้เถียงได้มากเป็นต้น. พูดไปพลาง

ได้เถียงไปพลาง เทศน์ไปพลาง ก็ยกหูชูหางอยู่ในใจ มันเป็นการยกหูชูหางอยู่ข้างในใจ.

ฟังดูให้ดีว่า ความรู้สึกชนิดนี้เป็นการยกหูชูหางอยู่ในใจ; คนอื่นอาจจะมองไม่เห็นก็ได้. เพราะเห็นว่านั่งเถียงอยู่นิ่ง ๆ; แต่ที่แท้จริง มันเป็นการยกหูชูหางอยู่ในใจ.

การรู้ปริยสัจชนิดนี้ เป็นความรู้อย่างปริยัติ ไม่เกี่ยวกับปฏิบัติ, ไม่เกี่ยวกับความจริง; ยิ่งรู้มากยิ่งเป็นเมฆหมอกสีขาว, หรือเป็นความมืดที่สีขาวมากยิ่งขึ้นก็ได้. นั่นแหละคือ อาการของโมฆะบุรุษ ที่ติดตังอยู่ในพระคัมภีร์หรือพระไตรปิฎก. ที่พระพุทธเจ้าท่านเรียกว่า โมฆะบุรุษ นั้น ก็คือ พวกที่เรียนจบพระไตรปิฎก แล้วก็เต็มไปด้วยความมืดสีขาว, ดังที่ได้กล่าวมาแล้วจะมีอยู่มาก. จึงขอให้เราระวังความมืดสีขาว หรือเมฆหมอกของวิชาความรู้ที่เราเรียกกันว่า วิชาความรู้นั่นเอง.

คำพูดที่ใช้กันอยู่ก็เป็นเมฆหมอกได้

ที่นี้ อาตมาอยากจะแนะให้เห็น ในส่วนที่ละเอียดยิ่งไปกว่านั้นอีก คือส่วนที่เกี่ยวกับคำพูดเป็นคำ ๆ. ท่านทั้งหลายลองสังเกตดูให้ดี ๆ เกี่ยวกับข้อนี้ว่า คำพูดที่เราใช้กันอยู่ นับตั้งแต่คำพูดว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์, หรือคำพูดว่า นิพพาน, หรือคำพูดว่า มรรค ผล หรือคำพูดว่า วิปัสสนา กรรมฐาน, หรือ

พุทธทาสภิกขุ (๓)

๓๐

ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

อะไรก็ตาม คำพูดเหล่านี้ เป็นเมฆหมอกได้ โดยไม่รู้ตัว. มีความเข้าใจผิดหรือตีความหมายของคำพูดผิดเมื่อไร ก็มีเมฆหมอกเมื่อนั้น, คือปิดบังความจริงเมื่อนั้น.

อีกประการหนึ่ง ซึ่งมีความสำคัญมาก ก็คือว่า พอเราเกิดมา เราก็ได้รับการสั่งสอนเกี่ยวกับคำพูดเป็นอย่างนั้น ๆ ไปเสียแล้ว; เราก็เข้าใจคำพูดคำนั้นเป็นอย่างนั้นไป. ยกตัวอย่างให้เห็นง่าย ๆ เช่นคำว่า *สุญญตา* หรือ *สูญ* *สูญณะ* นี้ เราได้รับการสั่งสอน มาแต่ในทางที่ให้เข้าใจว่า เป็นของสูญเปล่า *สุญญตา* นี้แปลว่า *สูญเปล่า*. นี่เป็นความโง่ของคนนั้น ที่ได้รับคำสั่งสอนมาจากคนโง่ก่อน ๆ คือสอนให้เข้าใจว่า *สุญญตา* แปลว่า *สูญเปล่า* ไม่ได้อะไรเลย. แต่ที่แท้ คำว่า *สุญญตา* นั้น แปลว่า *ว่าง*, *ว่าง*ในส่วนที่ไม่มีอะไร ที่ควรจะยึดถือของเรา; แต่ว่า *ว่าง*นี้ไม่ใช่ *สูญเปล่า* คือมันมีประโยชน์ ซึ่งทำให้เรามีความรู้สึกได้ หรือดับทุกข์ได้.

ความว่างหรือความเป็น *สุญญตา* นั้น เป็นความจริง, เป็นความจริงที่เด็ดขาด แน่นนอน, เป็นความจริงสุดท้ายของสิ่งทุก ๆ สิ่ง; คือสิ่งทุก ๆ สิ่งนั้น มันสิ้นสุดลงที่ว่าง คือ ไม่มีส่วนที่ควรจะยึดถือว่า ตัวเรา หรือ ของเรา; มันจึงเป็นความจริงที่แสดงตัวมันเองให้รู้ แล้วจิตใจของมนุษย์ ก็หลุดพ้นจากความยึดมั่นถือมั่น.

เพราะฉะนั้นสิ่งที่เรียกว่า *สุญญตา* นั้น มีประโยชน์ที่สุด, และ *สุญญตา* ที่สูงสุด ก็คือ *นิพพาน*; ฉะนั้น ใครมาพูดว่า

สุญญตา คือ สุญญเปลา่นั้น คือ คนที่มีปากสกปรกที่สุด, คนที่มีปากสกปรกมากที่สุดเท่าที่นั่น ที่จะพูดว่าสุญญตา คือ สุญญเปลา่ ไม่ว่าคนนั้นจะเป็นพระเป็นเณร, จะเป็นบรรพชิตหรือฆราวาส จะเป็นนักปราชญ์หรือเป็นคนชนิดไหนก็ตาม ถ้าพูดว่า สุญญตาทะนุหมายความว่า สุญญเปลา่ แล้ว เป็นคนโกหก ที่มีปากสกปรกที่สุดในโลกนี้.

ขอให้ช่วยจำกันไว้ให้ดี ๆ ว่า สุญญตา ไม่ได้แปลว่า สุญญเปลา่; แต่แปลว่า ว่างจากตัวตน. อะไรต่าง ๆ ก็มี, อะไร ๆ ก็มี, มีอยู่ครบถ้วน, แต่ว่าทุกอย่างนั้น ว่างจากส่วนที่ยึดถือว่าเป็นตัวตน เป็นของตน; สุญญตา มีความหมายอย่างนี้.

แต่เดี๋ยวนี้ เราได้รับการศึกษาเล่าเรียนมาว่า สุญญตา แปลว่า สุญญเปลา่ นั่นคือเมฆหมอกที่มีอยู่ในคำพูด, คำพูดนั่นเอง เป็นเมฆหมอกปิดบังความจริง; เป็นความมีศีลธรรม ที่ปิดบังความจริง ทั้งที่คำว่า สุญญตา นั้น ก็เป็นคำพูดที่ถูกต้อง, เป็นคำพูดที่จริงและถูกต้อง และที่พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสไว้. แต่ว่าคนฟัง หรือคนเรียน เข้าใจไม่ได้ เลยกลายเป็นเมฆหมอกไปเสีย.

คำอื่น ๆ ก็ยังมีอีกมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เช่นคำว่า ความเกิด-ชาติ, ชา-ติ หรือ ความเกิด คำนี้ ตามธรรมดาหมายถึง เกิดจากท้องแม่ คลอดจากท้องแม่. คนรู้กันแต่อย่างนี้ พอได้ยินคำศัพท์ที่ว่า “ความเกิดเป็นทุกข์” ก็หมายความว่า การเกิดจากท้องแม่เป็นทุกข์. แต่ที่จริงนั้น คำว่าความเกิด ยังมี

พุทธทาสธรรม (๓)

๗๒

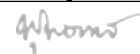
ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

ความหมายอย่างอื่น คือ หมายถึงการเกิดความเข้าใจผิด ว่า เป็นตัวเรา หรือเป็นของเรา ที่เกิดอยู่เสมอ ๆ, ที่วันหนึ่ง ๆ เกิดได้หลาย ๆ คน.

เมื่อเรื่องอะไรมาเกิดขึ้นแก่เรา ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายก็ตาม เรามีความรู้สึกเป็นเราเป็นของเรา ขึ้นมา, เราจะมีความยินดียินร้ายอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นมา ตามความรู้สึก ที่ว่ามันเป็นตัวเราเป็นของเรา อย่างนี้เรียกว่า ความเกิดที่เป็นทุกข์. ความเกิดที่เป็นทุกข์หมายถึงความเกิดอย่างนี้ ไม่ได้หมายถึงความเกิดจากท้องแม่.

ความเกิดจากท้องแม่นั้น มันเสร็จสิ้นเรื่องราวไปนานแล้ว, มันไม่ได้มาเกิด มาอยู่ที่นี่อีก. คนเกิดจากท้องแม่คนหนึ่งก็เพียงครั้งเดียว แล้วก็ชั่วเวลาไม่กี่ชั่วโมง หรือไม่ก็วัน ก็หมดปัญหาไปแล้ว; แต่ที่อยู่มาตอนหลังจนกระทั่งบัดนี้ ที่ว่ามีความเกิดเป็นทุกข์นั้น มันหมายถึงความเกิดของความสำคัญว่าเป็นตัวตนหรือเป็นของตน. ความสำคัญมันหมายความว่า เป็นตัวตนหรือของตนนี้ คือความเกิด.

ผู้ใดมีความเข้าใจคำว่า “ความเกิด” แต่ในทางที่หมายความว่า เกิดจากท้องแม่ แล้วคำว่า “ความเกิด” นั้น ก็เป็นเมฆหมอกปิดบังความจริงแก่บุคคลนั้น. นี่ก็เป็นตัวอย่างอันหนึ่งที่แสดงให้เห็นเมฆหมอกที่มีอยู่ในคำพูด.

พุทธบริษัทยังตกอยู่ในความมืดสีขาว

เดี๋ยวนี้ พุทธบริษัทเป็นส่วนมาก หรือแทบทั้งหมด จมอยู่ในเมฆหมอก อันนี้ทั้งนั้น; อยู่ในความมืดสีขาว ที่มองไปทางไหนก็สลับไปหมด ไม่เห็นอะไร เพราะว่าจมอยู่ในความมืดสีขาว คือเมฆหมอกที่เกิดมาจากคำพูด. ในพระพุทธศาสนานี้ ก็มีคำพูดอยู่เป็นอันมาก ที่ยังเข้าใจไม่ได้ หรือเข้าใจผิดอยู่. คำพูดเป็นอันมากเหล่านั้น ก็กลายเป็นเมฆหมอกไปสิ้น จนพุทธบริษัททั้งหมดนี้ ตกอยู่ในท่ามกลางของเมฆหมอก หรือความมืดสีขาวทั้งนั้น.

นั่นแหละจึงได้เป็นพุทธบริษัทชนิดที่ไม่ใช่พุทธบริษัท, เป็นพุทธบริษัทชนิดปลอม ชนิดเลว ชนิดที่ไม่ใช่เป็นพุทธบริษัท, เป็นพุทธบริษัทชนิดที่ยกหูชูหาง รี่เข้าใส่กัน, เบียดเบียนกัน ระหว่างหมู่ ระหว่างพวก ระหว่างคณะ ระหว่างบุคคล, เป็นพุทธบริษัทที่มีหุ้มีหางที่ยกขึ้นมากมาย สำหรับปะทะกัน สำหรับตอบโต้กัน สำหรับเบียดเบียนกัน. นี่ก็มาจากเมฆหมอกของคำพูด :-

เรียกตัวเองว่าอย่างนั้น, เรียกผู้อื่นว่าอย่างนั้น, มีความสำคัญว่าเรา, พวกเราเท่านั้นถูกต้อง, พวกอื่นผิด. นี่ก็คือเมฆหมอกที่เกิดขึ้นมาจากคำพูดและมีอยู่ทั่วไป. ยึดมั่นถือมั่นแต่ในทางที่ตัวเข้าใจ, ตัวเข้าใจว่าอย่างไรก็ยึดมั่นถือมั่นแต่อย่างนั้น หรือพวกเราเอง หมู่คณะของตนเอง มีนามว่าอย่างไร นิกาย

พุทธทาสธรรม (๓)
ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

ไหน ก็ยึดมั่นถือมั่นแต่ในคำคำนั้น. แม้ก็เป็นเมฆหมอกที่มาจากคำพูด ที่ครอบงำพุทธบริษัท เป็นอันมากอยู่ในเวลานี้ ที่ทำให้เกิดเป็นหมู่เป็นพวก เป็นนิกาย แล้วเบียดเบียนกันขึ้น ทั้งโดยตรงหรือโดยอ้อม เพราะเหตุนี้.

นี่แหละขอให้พิจารณาดูเถิดว่า สิ่งที่เราเรียกว่า เมฆหมอกในคำพูดนี้ ไม่ใช่ของเล็กน้อยเลย. ให้ทุกคนพยายามสังเกตดูให้ดี ๆ พิจารณาดูให้ดี ๆ ในส่วนนี้ ที่เป็นส่วนบุคคล หรือที่เป็นส่วนตัว โดยเฉพาะก่อน คือตัวเราเองนี่แหละ กำลังตกอยู่ในเมฆหมอกชนิดนี้อย่างไรบ้าง? แต่อย่าลืมในข้อที่ว่าระวังให้ดี มันเป็นเมฆสีขาว เป็นความมืดสีขาว เป็นแสงสว่างที่บังลูกตา. แสงสว่างชนิดที่ปลอมเทียม นี่มันบังลูกตา; ไม่ให้เห็นความจริง, เป็นแสงแดดที่บังลูกตาให้พრაไปหมด ที่ทำให้ไม่เห็นอะไรอย่างถูกต้องตามที่เป็นจริง. พุทธบริษัทเราจึงไม่ได้รับประโยชน์อะไรจากความจริงของพระพุทธเจ้า ก็เพราะข้อนี้. นี่เรียกว่าเป็นปัญหาเฉพาะคน, เป็นส่วนตัวบุคคล.

คนในโลกยังถือเอาแต่เปลือกของศาสนา

ที่นี่ เรามองดูต่อไป ถึงปัญหาที่กว้างขวางยิ่งขึ้นเป็นส่วนรวม คือว่า ตัวเราอยู่กันเป็นหมู่เป็นคณะในโลกนี้ ก็มีการศึกษาที่ร่วมกัน, แล้วก็ทำให้มันก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป เป็นการศึกษาหรือ

วิชาที่ก้าวหน้า. ที่นี้ มันก็มีความจริงอยู่ข้อหนึ่ง ตรงที่ว่า ถ้าบุคคลคนหนึ่งมีความเข้าใจผิด, แล้วก็เป็นครูบาอาจารย์ก็ สอนกันไปผิดหมด; แล้วถ้าครูบาอาจารย์ หลายคนหรือทุกคน มีความเข้าใจผิดในเรื่องเมฆหมอกของคำพูดเหล่านี้ ก็สอนกัน ผิดทั้งบ้านทั้งเมือง.

หรือว่า ถ้าคนทั้งโลกมีความนิยมไปในเรื่องทางวัตถุ คือสิ่ง ที่เป็นเหยื่อของกิเลสแล้ว; วิชาการต่าง ๆ ของคนทั้งโลก ก็เป็น ไปแต่ในเรื่องของกิเลส. มันจึงเกิดเมฆหมอกอันใหญ่หลวงขึ้น ครอบงำ คราวเดียวพร้อมกันทั้งโลก คือเป็นความเข้าใจผิดอย่าง ลึกซึ้ง ที่เกี่ยวกับวิชาความรู้ พร้อมกันคราวเดียวทั้งโลก.

นี่กล่าวได้ว่า โลกทั้งโลกนี้ มันตกอยู่ในความมิดมนต์ของ ความมิดสีขาว, คือว่าโลกทั้งโลกนี้ตกอยู่ในความมิดสีขาว ของเมฆหมอกแห่งวิชาความรู้, เมฆหมอกแห่งคำพูด, เมฆ หมอกแห่งพระคัมภีร์ หรือแม้แต่เมฆหมอกแห่งศาสนา ที่ตัว ถือเอาผิด ๆ เป็นศาสนาเปลือกทั้งนั้น. เรียกว่าศาสนาเปลือกก็ ไม่ถูก ควรจะเรียกว่า เปลือกของศาสนา; แต่เดี๋ยวนี้เราเรียกว่า ศาสนาเปลือก คือเป็นศาสนาชั้นเปลือก ๆ ที่ถือเอาไว้ผิด ๆ.

ศาสนาเปลือก หรือเปลือกของศาสนา นี่เป็นเมฆหมอก อย่างยิ่ง, เป็นความมิดสีขาวอย่างยิ่ง. และท่านทั้งหลายควรจะ พิจารณาดูให้ดีว่า เวลานี้ในโลกนี้มีแต่ศาสนาเปลือก ๆ ไซ้หรือ ไม่? ไม่มีศาสนาแห่งความจริง ที่แท้จริงที่เป็นตัวจริงเลย; ส่วน มากมีแต่ศาสนาเปลือก หรือชั้นเปลือกนอกทั้งนั้นไม่ว่าศาสนา

พุทธทาสธรรม (๓)
ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

ไหน. เห็นได้ตรงที่ยึดถือกันด้วยความยึดมั่นถือมั่น, แล้วก็ปฏิบัติกันแต่สักว่าเป็นพิธีรีตอง, เป็นพิธีรีตองอย่างมงาย. นี่เรียกว่าเปลือกของศาสนา, หรือศาสนาชั้นเปลือก ๆ.

ถ้าทุก ๆ ศาสนาในโลกตกอยู่ในภาวะเช่นนี้แล้ว ก็หมายความว่า โลกทั้งโลกนี้จมอยู่ในเมฆหมอกของศาสนาเปลือกนั่นเอง. แล้วมันใหญ่โตกว้างขวางสักเท่าไร. ขอให้ท่านทั้งหลายลองคิดดูเถิด ว่าถ้าโลกทั้งโลก จมอยู่ในเมฆหมอกแห่งศาสนาเปลือก ๆ คือ ศาสนาที่ไม่ใช่ศาสนา; เป็นเปลือกนอก ยิ่งกว่าเปลือกนอก, คือเป็นเพียงพิธีรีตองดังที่กล่าวแล้ว ไม่รู้ความมุ่งหมายอันแท้จริง เต็มไปด้วยเมฆหมอกที่เกิดมาจากคำพูด, เมฆหมอกที่เกิดมาจากพระคัมภีร์, เมฆหมอกที่เกิดมาจากขนบธรรมเนียมประเพณีรีตอง ที่เป็นความมงาย, รวมกันหมดแล้วเป็นศาสนาเปลือก. นี่เป็นเมฆหมอกใหญ่หลวงเท่าไร ลองคิดดู? โลกทั้งโลกตกอยู่ในเมฆหมอกอันนี้แล้ว จะได้รับประโยชน์อะไร? จะมีที่พึ่งที่ตรงไหน?

นี่แหละคือข้อความที่น่ามากล่าวในวันนี้ เพื่อชักชวนกันให้พิจารณาดูให้ดีว่า โลกทุกวันนี้ของเราตกอยู่ในสภาพเช่นไร? อยู่ในสภาวะอย่างไร? กล่าวคือมันตกอยู่ในเมฆหมอกของวิชาความรู้ ของความเจริญ ของวิชาความรู้ ของคนที่หลงใหลอยู่ในวัตถุนิยม, จนกระทั่งทำสิ่งที่เรียกว่า ศาสนาให้เป็นหม่นไป เหลืออยู่แต่เปลือกของศาสนา แล้วก็จมกันอยู่แต่ในสิ่งเหล่านี้.

นี่เรียกว่าโลกในปัจจุบันนี้ ในวันที่ ๒๗ พฤษภาคม แห่งปี

น้ำมันเป็นอย่างนี้ มันจะเปลี่ยนแปลงไปในทางไหน, อย่างไรต่อไป, ก็จะได้คอยดูกันต่อไป. แต่ว่าเวลานี้มองเห็นชัดอยู่ว่า โลกของเราที่กำลังตกจมอยู่ในเมฆหมอกอันนี้.

โลกปัจจุบันมีความเห็นแก่ตัวจัดขึ้น

แต่แล้วเราจึงดูต่อไป ถึงข้อที่ว่าคนทุกคนในโลก เขาไม่มีความรู้สึกอย่างทีกล่าวนานี้; เขามีความรู้สึกว่ากำลังเจริญก้าวหน้ารุ่งเรือง อยู่ด้วยกันทั้งนั้น; เพราะว่ามีอะไรที่เขาเรียกว่าเจริญก้าวหน้าตามความต้องการของเขา. โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็เรื่องที่เราเรียกกันว่า อยู่ดีกินดี นั่นเอง, มีการอยู่ดีกินดีตามความต้องการของกิเลสของเขามากขึ้น ก็เรียกว่าเจริญ.

แต่แล้วเขาก็ได้มองดูในลักษณะหนึ่ง, คือลักษณะที่มนุษย์ในโลกสมัยนี้ มีความเห็นแก่ตัวจัด; มีความเห็นแก่ตัวยิ่งขึ้น กว่าสมัยที่แล้วมา มีความเบียดเบียนกันยิ่งกว่าสมัยที่แล้วมา เพราะว่าทุกคนหลงใหลในอารมณ์สำหรับกิเลสตัณหามากขึ้น มีความเสื่อมเสียทางศีลธรรม จนกระทั่งยกเอาสิ่งที่ป็นสิ่งลามกอนาจารนั้น มาเป็นสิ่งที่ถูกต้อง, ยกเอาสิ่งที่ป็นเรื่องลามกอนาจารนั้น มาเป็นศีลธรรมไปเสียก็มี. ในที่บางแห่งในโลกนี้ในเวลา นี้ บัญญัติความนิยม หรือเรียกว่า ศีลธรรมกันใหม่, จนเรื่องผิดศีลผิดธรรม เรื่องลามกอนาจาร มากลายเป็นเรื่อง

พุทธรักษาธรรม (ณ)
ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

ถูกต้องไปแล้ว ก็มีเป็นส่วนมาก. นี่แหละคือความจริง ของสภาพที่เป็นอยู่จริง ของโลกในสมัยนี้.

เรานั่งอยู่ที่นี่ รู้สึกในขณะที่นั่งอยู่ที่นี่ เป็นความสงบ หรือว่าเป็นความสะอาด สว่าง ตามธรรมชาติ; ไม่ได้ไปรู้สึกถึงคนส่วนมากในโลก ที่กำลังตกจมอยู่ในอะไร, ที่กำลังหลงใหลอยู่ในอะไร, กำลังมัวเมาอยู่ในอะไร, จนมีปัญหา มีความลำบาก ทุกข์ยาก เกิดขึ้นทั่วไปทุกหัวระแหง, ไม่มีใครที่จะอยู่ได้เป็นผาสุก; แต่คนเหล่านี้ก็ได้มีความรู้สึกถึงความจริง อันนี้.

มีคนกล่าวว่า บางคนมีเงินเหลืออยู่เพียงจะซื้อข้าวสารสักถึงหนึ่ง ก็ยังเอาไปใช้ ในทางที่จะหาความสุขความสำราญทางรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส จนไม่มีเงินซื้อข้าวสาร, ทำให้ลูกเล็ก ๆ ตาดำ ๆ ต้องอดอาหาร จนจำเป็นหนักเข้า ก็ต้องไปหยิบยืมเขามา เพื่อซื้ออาหาร. เขามีความรู้สึกที่ ตกจมอยู่ในความลุ่มหลงมาก ถึงขนาดนี้ สำหรับคนในโลกสมัยนี้ ที่เต็มไปด้วยสิ่งที่ยั่วยวน ครอบงำให้หมุนไปแต่ในทางของความหลงผิด. นี่ก็เพราะอำนาจของความเจริญก้าวหน้าของวิชาการสมัยใหม่นั้นเอง ที่สร้างสรรคกันแต่ในทางที่จะล่อหลอกกันให้หลงไหล.

ความหลงไหล นั้นแหละคือ เมฆ หรือ หมอก ในที่นี้, หรือว่าเป็นผลของการที่ถูกปิดบังด้วยเมฆหมอกของสมัยนี้. แล้วลองคิดว่าโลกของเราที่กำลังเป็นอย่างไร, แล้วลองคิดว่า ศาสนาในโลกนี้กำลังเป็นอย่างไร, จะเป็นศาสนาที่ชื่อว่า อะไรก็ตามในโลกนี้ กำลังเป็นอย่างไร. ในที่สุด ก็จะพบว่าศาสนาที่แท้จริง

ถูกทอดทิ้ง ถูกละเลยถูกทำลาย ให้เหลืออยู่แต่เพียงศาสนาที่เป็นเมฆเป็นหมอกไปทั้งหมด, คือเป็นเพียงเปลือกของศาสนา ไม่ใช่ตัวศาสนา; แล้วก็มีผลทำให้คนในโลกหลงใหลในวัตถุนิยม คือความสุขทางวัตถุ ทางเนื้อ ทางหนัง อะไร ๆ ก็มีเพื่อสิ่งเหล่านี้ไปทั้งนั้น.

พิจารณาดูก็จะเห็นได้ว่า การที่รบราฆ่าฟันกันไม่มีที่สิ้นสุดนั้น เพื่อประโยชน์อะไร, โดยแท้จริงแล้ว ก็เพื่อประโยชน์ทางความสุข ทางวัตถุ หรือทางเนื้อหนังเท่านั้น. ที่เขารบกันนั้นก็เพื่อป้องกันประโยชน์ทางวัตถุบ้าง เพื่อแสวงหาประโยชน์ทางวัตถุให้มากขึ้นบ้าง; เพราะกลัวว่าพวกอื่นจะมายึดแย่งทรัพย์สินสมบัติทางวัตถุ, หรือความสุขทางวัตถุของตนบ้าง จึงได้วางแผนการไว้กว้างขวางยืดเยื้อเป็นการล่วงหน้า จึงได้รบกันไม่มีที่สิ้นสุด.

นี่ทำให้เราเห็นได้ว่า ความทุกข์ ยากลำบากของมนุษย์ในโลกนี้ ในปัจจุบันนี้ มีมูลมาจากความลุ่มหลงในทางวัตถุนั่นเอง. นี่เรียกว่า เป็นเมฆหมอกอย่างยิ่งที่สุดแล้ว; ควรจะเรียกว่า เป็นเมฆหมอกอย่างยิ่งที่สุดแล้วในโลกนี้ จริงหรือไม่? ท่านทั้งหลายลองได้พิจารณาดู. หรือจะพูดอย่างสำนวนที่เคยพูดกันว่า กำลังตกจมอยู่ในอวิชชามากถึงที่สุดอย่างยิ่งแล้ว จริงหรือไม่? ลองไปพิจารณาดู.

ทีนี้ ถ้าคนทั้งปวงก็เป็นอย่างนี้ ชาวบ้านทั่วไปก็เป็นอย่างนี้, ชาววัดชาววา ก็เป็นอย่างนี้ นี่ก็เป็นอย่างนี้ไม่มียกเว้นใคร ล้วนแต่หลงใหลไปในทางวัตถุ. ดังนั้น จึงพูดได้ว่า สิ่งที่เราเรียกว่า เมฆ

พุทธทาสธรรม (๓)

๘๐

ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

หรือหมอก เครื่องปิดบังนี้ได้ปิดบังหมดจดสิ้นเชิง ทั้งนอกวัดและ
ทั้งในวัด คือทั่วกันไปทั้งโลกทีเดียว.

ภายในวัดก็มีสิ่งที่เป็นเมฆหมอกอยู่มาก

ตามในวัดนี้ พิจารณาดูให้ดี ก็จะพบสิ่งที่เรียกว่า เป็นเมฆ
หมอกนี้อยู่มาก แม้ในการบวชการเรียน การปฏิบัติ. การ
บวชตามประเพณีอย่างมงามาย นี่ยิ่งมีมากขึ้น แล้วยิ่งมีมาก
จนถึงกับว่า คนที่น่ารังเกียจ, หรือคนที่ไร้สมรรถภาพ เป็น
คนบ้า ๆ บอ ๆ นี่แหละ จะจับเอามาให้บวช. เรื่องนี้รู้ดี เพราะ
ว่าเคยถูกหลอกหลวงอยู่เสมอ คือถูกหลอกให้ไปบวชคนที่ไม่ควร
จะบวชอยู่เสมอ, จนต้องระวังกันอย่างยิ่ง.

นี้แสดงว่าความหลอกหลวง มีมากจนถึงขนาดนี้, เป็นเมฆ
เป็นหมอก, ครอบงำศาสนามากถึงอย่างนี้. ฉะนั้น สิ่งที่เรา
ว่า การบวชของคนสมัยนี้ กลายเป็นเมฆหมอกไปหมด ไม่ใช่
เป็นเรื่องทำให้เกิดแสงสว่าง หรือเป็นการทำแสงสว่าง.

ที่นี้ การเล่าเรียนในวัดในเวลานี้ ก็เหมือนกัน ยังเป็นเมฆ
หมอกอยู่นั่นเอง; เพราะว่าเรียนตามความต้องการของกิเลส
ตัณหา มากกว่าที่จะเรียนเพื่อทำลายกิเลสตัณหา. การศึกษา
เล่าเรียนของพระของเณร จึงกลายเป็นการเพิ่มเมฆเพิ่มหมอก,
เพิ่มแสงสว่างสีขาวนี้ให้มากขึ้น. แล้วจะเป็นอย่างไร? ลองคิด

ดู ในข้อที่ว่า เตี้ยวันนี้ทุกคนก็อยากเรียน, ทุกคนอยากเรียน ชะมักเข้มข้นในการเรียน แข่งขันกันเรียน แต่แล้ว สิ่งที่เราเรียนนั้น กลายเป็นเมฆเป็นหมอกไปหมด, คือเป็นฝ่ายสนับสนุนกิเลสไปหมด; ไม่เป็นไปเพื่อทำลายกิเลสโดยตรง ยิ่งเรียนกันมากขึ้นเท่าไร ก็ยังมีเมฆมีหมอกในศาสนามากขึ้นเท่านั้น.

นี่ควรจะถือว่า เป็นเมฆหมอกในทางศาสนา ที่พระเดชพระคุณ สร้างขึ้นเอง, ที่อุบาสกอุบาสิกาช่วยกันสนับสนุน; แล้วจะไปโทษใคร. เรื่องที่จะไปโทษพระพุทธเจ้าฉันนั้น เป็นไม่มีหนทาง; เพราะว่าท่านได้กล่าวไว้ดีเป็น สว่างขาดธรรม. เราก็อยอมรับว่า สว่างขาดตา ภาควตา ธมฺโม ธรรมะนี้พระพุทธเจ้ากล่าวไว้ดีแล้ว; แต่ว่าสิ่งที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ดีแล้วนี้ เราทำให้เป็นเมฆเป็นหมอกกันเสียหมด, เรียนให้เป็นเมฆเป็นหมอก คือมีความเข้าใจในถ้อยคำ หรือเรื่องราวเหล่านั้น เขาไปนอกทางหมด คือเขาไปในทางสนับสนุน สิ่งที่เราต้องการด้วยกิเลสตัณหาอันเสียหมด.

แล้วการสอนก็สอนสืบ ๆ กันไปในลักษณะอย่างนี้ ไม่มีขาดสาย, แล้วก็ยังพูดยืนยันกันอยู่ว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้อง, หรือว่ายกย่องสรรเสริญว่ามีความรู้ดี, มีการปฏิบัติดี มีการเล่าเรียนดี; ทั้งที่ ทั้งหมดนั้นเป็นไปเพื่อเมฆหมอกทั้งนั้น คือ ห้างเหินออกไป – ห้างเหินออกไป – ห้างเหินออกไป จากสิ่งที่เป็นความจริง หรือตัวศาสนาที่แท้จริง; เหลือแต่ตัวศาสนาที่เป็นเปลือก. และยิ่งกว่านั้น ก็กลายเป็นศาสนาเครื่องมือ ของคนที่

คิดดูแล้วก็น่าอนาถใจ ในข้อที่ว่า ศาสนาได้ตกไปเป็นเครื่องมือ ของคนที่จะใช้แสวงหาประโยชน์ทางโลก ๆ. แล้วเนื้อแท้ของศาสนาจะเหลืออยู่ที่ตรงไหน, แม้แต่เปลือกของศาสนาก็จะมีได้เหลืออยู่ด้วยซ้ำไป กลายเป็นเมฆหมอกไปสิ้นเพราะเหตุนี้.

มนุษย์มิได้มีศาสนาอันถูกต้อง

ที่กล่าวว่า ไม่มีศาสนาของมนุษย์นั้น; ก็เพราะว่าคนเหล่านี้ยังไม่รู้จักความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้อง. คนเหล่านี้ยังไม่มีความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้อง, ยังไม่รู้จักความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้อง, แล้วศาสนาของคนชนิดนี้ จะเป็นศาสนาของมนุษย์ได้อย่างไร. มันก็ต้องเป็นศาสนาของกิเลสตัณหา เป็นศาสนาของตัวกู เป็น

ศาสนาของกู, เป็นศาสนาของตัวกูซึ่งเป็นของกิเลสตัณหา; ไม่ใช่ศาสนาของความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้อง, ไม่ใช่เป็นศาสนาของศาสนา, ไม่ใช่เป็นศาสนาของพระพุทธเจ้า, ไม่ใช่เป็นศาสนาของธรรมชาติอันบริสุทธิ์เลย แต่เป็นศาสนาของตัวกู.

สิ่งใดที่จะเป็นประโยชน์แก่ตัวกู กูจะทำแต่อย่างนั้น และกูจะให้สิ่งที่เรียกว่า ศาสนา เป็นเครื่องมือหาประโยชน์ชนิดนั้น; เพราะฉะนั้น มันจึงมีแต่ศาสนาของตัวกู ซึ่งเป็นภูตผีปีศาจชนิดหนึ่ง, ไม่มีศาสนาของมนุษย์, ไม่มีศาสนาของพระพุทธเจ้า ไม่มีศาสนาของธรรมชาติอันบริสุทธิ์. แต่แล้วก็ไม่มีใครยอมรับในความจริงข้อนี้; เพราะว่าเป็นเหมือน ๆ กันไปหมด, เหมือนกันไปเสียหมด, ต้องการเหมือน ๆ กันไปเสียหมด ก็เลยบัญญัติให้การกระทำอย่างนี้เป็นของถูกต้องไป.

ขอให้ไปคิดดูกันในข้อนี้ให้มาก เพื่อให้รู้ความจริงที่ยิ่ง ๆ ขึ้นไป ว่ามนุษย์เรากำลังเป็นอยู่ในสภาวะเช่นไร ในโลกในวันนี้. เราได้เกิดมา และเราได้มีชีวิตอยู่, แล้วเราก็ได้ทันเห็นสภาพการณ์อย่างไรในวันนี้ในโลกทั่ว ๆ ไป. นี่มิได้หมายความว่าที่นี้ในวัดนี้ ในสวนโมกขนิเว เราหมายความว่าทั่วไปทั้งโลกกำลังเป็นอย่างไรด้วย. แม้ที่นี่ในวัดนี้ ก็มีอาการอย่างเดียวกัน; แต่ว่าในส่วนน้อย เพราะว่ามีไม่กี่คน; เมื่อมีไม่กี่คน ก็มีน้อยลงไปอีกตามส่วน, ที่เขากำลังทำผิด หรือกำลังเผลอ หรือกำลังหลง, หรือกำลังหลงทางอยู่ในเมฆในหมอก ของความมิดสีขาว.

แต่ถ้าเรามองให้กว้างออกไปทั่วทั้งโลก ซึ่งเขาเป็นอยู่กัน

พุทธทาสภิกขุ (ม)

๘๔ ทำสังฆทานด้วยใจ

อย่างอื่น มีการกระทำเป็นอย่างอื่น ที่ตรงกันข้ามจากที่เรากระทำกันอยู่; นั่นแหละเราจะเห็นได้อย่างถูกต้องว่า โลกทั้งโลกในเวลานี้ กำลังตกอยู่ในสภาพอย่างไร, หรือว่าศาสนาของมนุษย์ หรือศาสนาของพระพุทธเจ้าที่มีอยู่ในโลกหรือไม่? หรือศาสนาของพระศาสดาองค์ใดก็ตาม กำลังมีอยู่อย่างถูกต้องในโลกนี้หรือไม่?

ในโลกกำลังมี “ศาสนาของกู”

คำว่า ศาสนาของกู นั้น หมายถึงศาสนาที่เป็นประโยชน์แก่ตัวผู้มันั้น. เมื่อคนทุกคนในโลกต้องการเงิน ศาสนาในโลกก็มีแต่ศาสนาเงิน. ถ้าเขามีพระเจ้า เขาก็เอาเงินเป็นพระเจ้า, ถ้าเขาต้องการความสุข ความสงบสุข เขาก็เอาเงินเป็นความสงบสุข. เขามีอะไร ๆ ก็เพื่อเงิน, จะมีอำนาจ ก็เพื่อหาเงิน, จะมีเกียรติยศ ชื่อเสียง ก็ใช้เป็นเครื่องมือหาเงิน, เขาจึงเป็นผู้ที่ถือศาสนาเงิน หรือมีเงินนั้นเป็นพระเจ้า. เพราะคำว่า “เงิน” ในที่นี้ หมายถึงสิ่งที่จะอำนวยให้ซึ่งประโยชน์ หรือหมายถึงตัวประโยชน์นั่นเอง ตามที่เขาต้องการ.

ในโลกนี้จึงมีแต่ศาสนาของกู คือศาสนาที่จะหาเงินให้แก่กู ได้มากที่สุดเท่าไรก็ยิ่งดี. เขาถือศาสนากันอย่างนี้ แม้แต่ในโบสถ์, ในโบสถ์ก็มีอธิษฐานอุณวอนว่าให้เกิดรวย ให้เกิดสวย

ให้เกิดในสวรวรรคิमान ที่มีราคาแพง. ที่ในโบสถ์ก็ยังสอนกัน
อย่างนี้ มีการอธิษฐานอย่างนี้ มีการตั้งจิตมุ่งมันอย่างนี้ แม้
แต่ในโบสถ์ เพราะฉะนั้น ในโบสถ์นั้นก็แค่ศาสนาเงิน; ไม่มี
ศาสนาของพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ไม่มีศาสนาของ
ธรรมชาติอันบริสุทธิ์, และไม่มีแม้แต่ศาสนาของมนุษย์.

ศาสนาของมนุษย์ หมายความว่าต้องมีใจสูงสมกับที่เป็น
มนุษย์; ถ้ามีใจสูงสมกับที่เป็นมนุษย์ ก็ต้องไม่มุ่งหลงในเรื่อง
รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส. แต่จะต้องมุ่งหมายไปยังความสงบ
สุขที่แท้จริง, หรือที่เรียกว่า ความสะอาด สว่าง สงบ หรือที่
เรียกว่านิพพาน คือความเยือกเย็นอันแท้จริง; ไม่ใช่เรื่องลุ่มหลง
อยู่ในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ซึ่งเป็นความเร่าร้อน ตลอด
เวลา ด้วยอำนาจความโลภ ความโกรธ ความหลง.

นั่นแหละ ลองพิจารณาดูให้ดี ๆ ว่า เราในโลกนี้ มนุษย์
ในโลกนี้ กำลังมีศาสนาอะไร? โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในโบสถ์
วิหารที่สวยงามที่สุดนั้น เขากำลังมีศาสนาชนิดไหน? มีศาสนา
เงินหรือว่ามีศาสนาของพระพุทธเจ้า? แล้วก็ไปวินิจฉัยดูตรงคำ
ที่เขาอธิษฐานอยู่ทุกครั้ง ทุกเวลาที่ทำบุญทำกุศลเสร็จสิ้นไปเรื่อง
หนึ่ง ๆ. เช่นว่า พอฟังเทศน์จบ จะอธิษฐานว่าอย่างไร? พอถวาย
ทานเสร็จ ก็อธิษฐานว่าอย่างไร? หรือพอสวดมนต์ภาวนาเสร็จ
แล้วก็อธิษฐานว่าอย่างไร?

ดูที่คำอธิษฐานของเขาเหล่านั้นเถิด จะรู้ได้ดีทีเดียวว่า
เขากำลังถือศาสนาอะไร? กำลังถือศาสนาเงินของตัวกู ศาสนา

พุทธทาสธรรม (๓)

ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

ตัวกู ศาสนาเงิน, หรือว่ากำลังถือศาสนาของพระพุทธเจ้า? หรือศาสนาของมนุษย์ที่มีใจสูง, หรือศาสนาของธรรมชาติอันบริสุทธิ์? นี่เราไม่ต้องไปเชื่อใคร เราเชื่อเราเองที่เห็นอยู่ได้ยืนอยู่, หรือว่ากำลังกระทำอยู่ด้วยตนเองด้วยซ้ำไป. พุดให้ชัดลงไปเลยว่า กำลังกระทำเองก็มี; แล้วก็ไปดูให้ดีกว่ามันเป็นศาสนาอะไร? ที่กำลังกระทำอยู่นี้ เป็นศาสนาตัวกู เป็นศาสนาเงิน หรือว่าเป็นศาสนาอันบริสุทธิ์ของพระพุทธเจ้า? หรือศาสนาของธรรมชาติอันบริสุทธิ์คือนิพพาน? หรือศาสนาที่เป็นความว่างจากกิเลสตัณหาโดยประการทั้งปวง?

คนตกอยู่ในเมฆหมอกอย่างยิ่ง

นี้อาตมาเห็นว่าเป็นเรื่องที่ดีที่สุด ที่เหมาะสมที่สุด ที่จะเอามาพูดกันในวันนี้ พิจารณากันในวันนี้ ซึ่งเป็นวันพิเศษดังที่ได้กล่าวมาแล้ว. ใจความสำคัญมันอยู่ตรงที่ว่า เรากำลังตกอยู่ในเมฆหมอกที่ปิดบังอย่างยิ่ง, แล้วเราก็กำลังทำอะไรลงไป ในลักษณะที่เป็นความเสื่อมเสียแก่มนุษย์, ทำให้ศาสนาที่แท้จริงสูญหายไป, แล้วก็มีศาสนาอะไรก็ไม่รู้ : เป็นศาสนาของตัวกู, ศาสนาของเงิน, นี่แหละเข้ามาแทน.

ศาสนาของพระพุทธเจ้าจริง ๆ นั้น มีอยู่ที่ไหนบ้าง? หาได้ที่ไหนบ้าง? คุณจะหายากเต็มที, หาได้ยากเต็มที, มีแต่ศาสนา

ของตัวกู หรือศาสนาของเงิน ศาสนาของสวรรค์วิมาน หรืออะไรทำนองนั้นไปเสียเป็นส่วนมาก. ในที่สุดมันก็เหลืออยู่แต่ศาสนาประโยชน์ หรืออะไรเป็นประโยชน์แก่ตัวกู แล้วก็เอาอันนั้นเป็นศาสนา; เรียกอีกทีหนึ่งก็ว่า ได้นั้นแหละเป็นดี, ก็คือถือศาสนาได้ เอาเรื่อย; ไม่มีบริจาด.

ถ้าบริจาด ก็เพื่อให้ได้รับกำไรหลายเท่าตัว, ถ้าบริจาดก็เพื่อให้ได้รับกำไรมาหลายเท่าตัวอย่างนี้ จะเรียกว่าบริจาดได้อย่างไรกัน. ถ้าบริจาดมันต้องบริจาดไปจริง ๆ, ให้ไปเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นจริง ๆ, แล้วให้เรานั้นมีกิเลสลดน้อยลง : มีความยึดมั่นถือมั่นลดน้อยลง, มีความเห็นแก่ตัวลดน้อยลง. เราไม่ต้องการสิ่งอื่นนอกจากสิ่งนี้. นี่เรียกว่าการบริจาดที่แท้จริง. ถ้าบริจาดด้วยคิดว่า มันจะมีผลสนองกลับมา หลายร้อยเท่าหลายพันเท่า; เช่น ทำบุญบาปหนึ่ง ได้วิมานหลังหนึ่ง; อย่างนี้ไม่ใช่การบริจาด, มันเป็นเรื่องสำหรับเด็ก ๆ ไม่ใช่เป็นเรื่องสำหรับคนที่โตแล้ว. คนที่โตมากแล้ว ไม่ควรจะต้องหลอกกันถึงอย่างนี้.

พูดกันตรง ๆ ว่า ต้องบริจาดให้เป็นการบริจาดจริง ๆ, คือว่าบริจาดออกไป แล้วอย่ารับเอาวัตถุอะไรตอบแทนเข้ามา; เพื่อว่าให้ความซึ้งเหี้ยมหมดไป, ให้ความเห็นแก่ตัวหมดไป, ให้กิเลสตัณหาเบาบางลง.

ถ้าทำบุญบาปหนึ่ง แล้วเอาวิมานมาหลังหนึ่ง; อย่างนี้กิเลสตัณหา มันจะหมดไปได้อย่างไร? มันจะหมดไปที่ตรงไหน?

พุทธทาสภิกขุ (ม)

๘๘ พาสงาทองคณะสงฆ์

มันมีแต่จะเพิ่มขึ้นมากกว่าเดิม ก็เรียกว่า ทำให้กิเลสตัณหา มีมากกว่าเดิม; แล้วจะเรียกว่าบริจาคอย่างไร, หรือจะเรียกว่า ปฏิบัติพระศาสนาในที่ส่วนไหน, ข้อไหน, มันมองไม่เห็นทั้งนั้น.

นี่แหละคือข้อที่เราถามอดูกันให้จริง ๆ มองดูลงไปให้จริง ๆ ว่า เรา, หรือว่า โลกทั้งโลกของมนุษย์นี้ กำลังเป็นอย่างไร? เป็นโลกของมนุษย์ หรือว่า เป็นโลกของอะไร? ถ้าเป็นโลกของมนุษย์ก็ว่าจะดีกว่านี้, คือจะต้องมีความเบียดเบียนน้อยกว่านี้. ในสมัยปู่ ย่า ตา ยาย ของเรายังไม่มีความเจริญก้าวหน้า; แต่ก็ยังมีความเบียดเบียนกันน้อยกว่านี้. ยิ่งในสมัยที่โลกไม่เจริญก้าวหน้าตามแบบใหม่แล้ว, ยิ่งมีความเบียดเบียนกันน้อยกว่าในสมัยนี้. สมัยนี้เบียดเบียนกันลึกซึ้งยิ่งขึ้นทุกที, เบียดเบียนกันซึ่งหน้ายิ่งขึ้นทุกที, เบียดเบียนกันกว้างขวางมากยิ่งขึ้นทุกที. เรียกว่าโลกนี้เป็นโลกอะไร? เป็นโลกที่มีศาสนาชนิดไหนกันแน่?

แล้วเราควรจะเตรียมตัว สำหรับอยู่ในโลกนี้กับเขาอย่างไร? เพราะว่าเราไม่มีปัญญาไม่มีอำนาจอะไรที่จะไปแก้ไขคนอื่นได้. และเมื่อโลกกำลังเป็นอย่างนี้ เราจะมีวิธีอะไรที่จะอยู่ร่วมกันกับคนในโลกชนิดนี้ โดยไม่ต้องมีความทุกข์? นี่แหละเป็นปัญหาควณ, ปัญหาสำคัญ, เป็นปัญหาเฉพาะหน้าขึ้นมาอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งเราจะได้กล่าวกันต่อไปในตอนที่ ๓.

สำหรับตอนที่ ๒ นี้ จะขอยุติลงด้วยความสมควรแก่เวลา และเรียวแรง ว่าให้มองดูกันแต่ในแง่ที่เป็นความจริง ที่ปรากฏ

เฉพาะหน้าอยู่ก่อนว่า โลกเราทุกวันนี้กำลังตกอยู่ในเมฆหมอก เหลือประมาณ, เป็นเมฆหมอกของวิชาความรู้, เป็นเมฆหมอกที่ออกมาจากพระคัมภีร์, เป็นเมฆหมอกที่ออกมาจากศาสนาที่เหลืออยู่ แต่เปลือก ไม่มีเนื้อในเหลืออยู่เลย. เป็นศาสนาแห่งตัวกู, เป็นศาสนาแห่งเงิน, เป็นศาสนาแห่งวัตถุ, แล้วก็ยังมาคุยอวดกันอยู่ได้ว่ามีศาสนาที่เจริญ. มันเป็นศาสนาที่เหลือแต่เปลือกนอกเขียว ๆ แดง ๆ; ข้างในไม่มีอะไร, แล้วก็ยังมาอวดกันอยู่ได้ว่า เป็นศาสนาที่เจริญ. ใครจะเป็นผู้ตัดสิน ว่าถูกผิดอย่างไรในข้อนี้ มันก็ยาก.

เพราะฉะนั้น จะต้องปล่อยให้เวลาเป็นผู้ตัดสิน, แล้วปล่อยให้สถานการณ์ที่มันเป็นอยู่จริงในโลกนี้ ว่าโลกนี้เต็มไปด้วยความเบียดเบียนเท่าไร? เต็มไปด้วยสิ่งเสื่อมเสียทางศีลธรรมเพิ่มขึ้นเท่าไร? เต็มไปด้วยสิ่งลามกอนาจารที่ปิดฉากเสียใหม่ว่าเป็นความถูกต้องอย่างไร? แล้วก็ไปดูในกลุ่มชน ที่เขาอ้างตัวเองว่ามีความเจริญก้าวหน้า เช่นในเมืองหลวงเป็นต้น หรือประเทศใหญ่ ๆ ในเวลานี้ ที่ถือกันว่าเป็นประเทศที่เจริญแล้วเป็นต้น, ว่ามันมีอะไรอย่างไร? มันมีคดีอาชญากรรมที่ลามกอนาจารทุก ๆ นาที่หรือไม่? อย่างไรกันแล้วกัน.

แล้วเราจะได้พิจารณาถึงตัวเราเอง ว่าเราอยู่ร่วมกับเขาในโลกนี้ได้อย่างไร โดยที่ไม่ต้องเป็นทุกข์เลย. นั่นแหละเป็นหนทางอันหนึ่ง ที่เราจะสืบสาวเข้าไปหาศาสนาที่แท้จริงของพระพุทธเจ้า แล้วก็ดึงเอาศาสนาที่แท้จริงของพระองค์ มาเป็น

ขอยุติธัมมิกถาพิเศษ คือ ธัมมิกถา ๒๗ พฤษภาคม ในตอนนี้ไว้แต่เพียงเท่านี้ที่ก่อน, และจะได้กล่าวต่อไป จนกว่าจะสมควรในคืนวันนี้.

ความกำกวมของภาษา เป็นสิ่งที่ควรระวัง

จาก ธรรมเนียมของพุทธทาส "สุญญาปริทรรศน์ เล่ม ๑"
หมวดที่ ๔ ชุมชุมธรรมบรรยาย อันดับที่ ๓๘ บนพื้นแถบสีน้ำเงิน

AW — 102

๑๓ สิงหาคม ๒๕๑๒

วันที่ ๑๓ สิงหาคม เป็นวันที่ ๑๖ ของระยะกาลเข้าพรรษาแล้ว. เรื่องรืบทวนในทางธรรมสำหรับผู้บวชใหม่ในวันนี้ จะได้พูดถึงความยากลำบาก เกี่ยวกับความกำกวมของภาษา คือว่า เราได้พูดถึงเรื่องบางเรื่องกันมาเป็นเวลาหลายวันแล้ว; สังเกตเห็นว่าเรื่องนี้จะต้องรู้ไว้อีกเรื่องหนึ่ง ถึงแก่นอกไปจากตัวเรื่องที่เรากำลังจะพูด; แต่ว่ามันก็มี ความสำคัญไม่แพ้ตัวเรื่อง เพราะมันเกี่ยวกันอยู่อย่างสนิทสนม รวมทั้งเป็นภาษาสำหรับใส่ตัวเรื่องด้วย; สิ่งที่เกี่ยวข้องกันอยู่อย่างนี้ คือเรื่องภาษาที่เรา กำลังใช้พูดและฟังกันอยู่นี้เอง; จึงอยากจะชี้ให้เห็นข้อเท็จจริงอันนี้ หรือปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพราะเหตุเกี่ยวกับภาษา.

จะยกตัวอย่างด้วยคำที่เป็นหัวข้อเรื่อง ที่เรากำลังพูดนี้เอง

พุทธทาสธรรม (๓)

๙๖

ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

คือ คำว่า “เรื่องริบดวงทางธรรมสำหรับผู้ที่ยังใหม่” คำว่าทางธรรม. ซึ่งก็ยังมีความเกี่ยวข้องกับทางวินัย; เป็นเรื่องริบดวงทางวินัยนั้นเรื่องหนึ่ง, ที่เป็นเรื่องริบดวงทางธรรมซึ่งเป็นสิ่งสำคัญกว่านั้นก็มีอีกเรื่องหนึ่ง.

อยากจะให้เห็นความลำบากเกี่ยวกับภาษา; สำหรับคำ ๒ คำนี้ คำหนึ่งเกี่ยวกับธรรม, คำหนึ่งเกี่ยวกับวินัย. สำหรับภาษาบาลีแท้ๆ คำว่าธรรมหรือวินัย ใช้คำว่า “ธรรม” เหมือนกันหมดไม่ว่าอะไร; แต่แล้วก็แยกธรรมนั้นออกเป็นเรื่อง ๆ ไป ให้ชื่อต่าง ๆ กันไป. เมื่อเราพูดว่า “ธรรมและวินัย” นี่ก็คือธรรม : วินัยก็คือธรรม, ธรรมก็คือธรรม, ธรรมะและวินัยก็คือธรรม. วินัยก็หมายความว่า ธรรมที่บัญญัติขึ้นโดยผู้นำคือพระศาสดา เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและสะดวกแก่พระสาวกในการที่จะเข้าถึงธรรม. ส่วนสิ่งที่เรียกว่าธรรมแท้ ๆ นั้นพระองค์ทรงแสดงตามความจริง เป็นจริงอยู่อย่างไรตามธรรมชาติ. เพราะฉะนั้นจึงจำคำกิริยา ๒ คำไว้ด้วย สำหรับธรรมใช้คำว่า “ทรงเปิดเผยหรือทรงแสดง” แต่สำหรับวินัยใช้คำว่า “ทรงบัญญัติ”.

นี่แสดงชัดอยู่แล้วว่าธรรมะนั้น พระองค์ไม่ได้ทรงบัญญัติอย่างวินัย แต่ทรงทราบกฎธรรมชาติตามที่เป็นจริงอย่างไรแล้วนำมาแสดง นำมาเปิดเผย; ส่วนวินัยนั้นทรงบัญญัติ ทรงแต่งตั้งขึ้น ตามความประสงค์ทำนองมนุษย์บัญญัติ; ธรรมะนั้นธรรมชาติบัญญัติไว้เองเสร็จแล้ว.

ที่นี้มนุษย์บัญญัติ, อย่างพระพุทธเจ้าบัญญัตินี้ มันจึงไม่ตายตัว หรือไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เหมือนกับธรรมที่ธรรมชาติบัญญัติเอง. ดังนั้นวินัยในศาสนาของพระพุทธเจ้าแต่ละองค์ไม่เหมือนกัน, ไม่เท่ากัน. พระพุทธเจ้าบางพระองค์ไม่บัญญัติวินัยเลยก็มี ดังที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกนั่นเอง; พระพุทธเจ้าวิปัสสี ลิกชี หรือ ติสสา ไม่บัญญัติวินัยเลย. สาวกก็อยู่ตามสะดวกตามชอบใจ เป็นเหตุให้ศาสนานั้นอันตรธานเร็วเกินไป จะไม่ถึง ๕,๐๐๐ พรรษา; เพราะไม่มีการบัญญัติวินัยให้เป็นการควบคุมหมู่คณะไว้ในลักษณะที่แน่นแฟ้นมั่นคง.

พระพุทธเจ้าพระองค์นี้ทรงบัญญัติวินัย เพื่อความตั้งมั่นแห่งคณะสงฆ์ เพื่อศาสนานั้นจะอยู่ยืนยาวได้ ตามที่มันจะยืนยาวได้เพียงไร. แต่ก็อย่าลืมว่า สิ่งที่บัญญัตินี้ บัญญัติตามเหตุที่เกิดขึ้นเรื่อยไป. ถ้าพระพุทธเจ้าจะทรงมีอายุยืนยาวต่อไปอีกสัก ๕๐ ปีก็คงมีวินัยเกิดขึ้นอีกมาก. ในตอนแรก ๆ พระพุทธเจ้าไม่ได้บัญญัติ; ภิภษุแม้ที่เป็นพระอรหันต์ ก็ทำอะไรตามที่เคยทำเช่น ฉันอาหารเมื่อไรสะดวก ก็เมื่อนั้น อย่างนี้เป็นต้น. เราก็จะเห็นได้ เป็นตัวอย่างได้ เช่นว่า ไม่ให้ฉันอาหารหลังเที่ยงไปแล้ว; นี่เป็นเรื่องบัญญัติ ถ้าไม่ได้บัญญัติ ไม่ได้มีการห้ามแล้ว ก็มีการฉันตามสะดวกได้อย่างนี้เป็นต้น.

เรื่องของวินัยนั้นบัญญัติก็มี ไม่ได้บัญญัติก็มี, บัญญัติเฉพาะเวลา เฉพาะถิ่น เฉพาะเรื่อง ก็มี; ส่วนธรรมชาติไม่ใช่อย่างนั้น ธรรมชาติมันมีกฎอะไรที่ตายตัวตลอดกาลอย่างเดียว

พุทธทาสธรรม (๓)

ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

กันหมด. ฉะนั้นจึงต่างกันระหว่างสิ่งที่เรียกว่า “ธรรม” กับสิ่งที่เรียกว่า “วินัย”. เดิมนั้นเรากำลังพูดกันถึงสิ่งที่เรียกว่า ธรรม ทุกวัน ๆ, พูดกันถึงสิ่งที่เรียกว่าธรรม ซึ่งธรรมชาติบัญญัติเอง พระพุทธเจ้าเพียงทรงแต่ นำความลับนี้มาเปิดเผย มาแสดงให้ทราบ.

ทีนี้ก็จะมาถึง ความกำกวมของภาษา ซึ่งได้มีอยู่ในวงการศึกษาของเราเวลานี้ คือความปนเปกันยุ่ง ระหว่างคำว่า “ธรรม” และ “วินัย”.

ใจความสำคัญที่จะต้องจับช่วยให้ได้ก็คือ การบัญญัติวินัย; ฟังให้ดี, ก็เพื่อสนับสนุนการเข้าถึงธรรม. คุณฟังให้ดี; การบัญญัติวินัยก็เพื่อสนับสนุนการเข้าถึงธรรม ซึ่งเป็นของธรรมชาติ ดังนั้น จะบัญญัติเอาตามความชอบใจไม่ได้, เข้าใจกันเองนั้นก็ไม่ได้ มันก็ต้องให้ค่อยตามหลักธรรมชาติ เพื่อให้เข้าถึงธรรมหรือธรรมชาติได้ง่าย.

การบัญญัติวินัยนั้นบัญญัติขึ้นเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงธรรม เหมือนการเตรียมตัว เพื่อเข้าถึงธรรม ก็ต้องมีเจตนารมณ์ที่ไปทางเดียวกัน จะแตกแยกกันไม่ได้; ถึงแม้ว่าคนจะบัญญัติวินัยก็ต้องบัญญัติให้ค่อยไปตามเจตนารมณ์ของธรรมชาติ ซึ่งไม่ใช่คน. วินัยต่าง ๆ ที่บัญญัติขึ้นอย่างมากมายนั้น เราต้องเล็งถึงความประสงค์ ให้พบจุดที่ส่งเสริมให้มีการเข้าถึงธรรม และปฏิบัติให้ถูกต้องตามนั้น; อย่าไปเอาตามตัวหนังสือจนเกินไป มันจะกลายเป็นความมกมาย.

สิ่งที่เราเรียกว่าธรรม, ที่เราสมมุติเรียกกันเดี๋ยวนี้ว่าธรรม, ก็ยังมีบางข้อหรือบางส่วนซึ่งคล้ายกับวินัย, แปลว่าเป็นเรื่องให้ปรับปรุงตัวในเบื้องต้นเพื่อเข้าถึงธรรมอันแท้จริงเหมือนกัน หากแต่ว่าไม่บังคับ. ธรรมนั้นไม่มีการบังคับ ให้ต้องประพฤติหรือปฏิบัติ ใครอยากปฏิบัติก็ทำ, ใครไม่อยากก็ไม่ต้อง. ส่วนวินัยนี้ต้องปฏิบัติ ไม่ปฏิบัติไม่ได้; เป็นอุบาสกอุบาสิกา ก็ต้องปฏิบัติ อย่างวินัยของอุบาสกอุบาสิกา, เป็นภิกษุสามเณร ก็ต้องปฏิบัติ ตามวินัยของภิกษุสามเณร, ไม่ปฏิบัติไม่ได้; มันต่างกันอยู่อย่างนี้ ทั้งที่มันมีเจตนารมณ์อย่างเดียวกัน.

การที่จะเข้าถึงธรรมอันสูงสุดนี้ จึงมีคำสอนประเภทธรรมบางอย่าง อยู่ในรูปของการตระเตรียมเพื่อให้เข้าถึงธรรมเหมือน ๆ กับวินัยเหมือนกัน; ยกตัวอย่างเช่นว่าทุกคนจะต้องสำรวมตา หู จมูก ลิ้น กาย รักษาระวังสำรวมตา หู จมูก ลิ้น กาย. ใช้คำว่า “ต้อง” แต่อย่างนี้เขาไม่เรียกกว่าวินัย นี่เป็นธรรม; แต่แล้วก็อาจจะสนับสนุนวินัย หรือเอามาใช้ในส่วนของวินัยก็ได้เหมือนกัน นี่แหละคือข้อที่มันจะปนกันอยู่.

สำรวมตา หู จมูก ลิ้น กาย ก็หมายถึง สำรวมจิตใจที่จะออกมาทางตา หู จมูก ลิ้น กาย. ถ้าเราสำรวมจิตใจได้, บังคับตา หู จมูก ลิ้น กายได้, ก็รักษาศีล รักษาสิกขาบทอะไรต่าง ๆ ได้โดยง่าย. ถ้าศีลสิกขาบทเหล่านั้นเสียไป หรือทำลายไป ก็เพราะว่าบังคับตัวไม่ได้ บังคับจิตใจไม่ได้.

ขอให้เข้าใจเสียให้ดี ว่าคำพูดมันมีความกำกวม, คาบเกี่ยว

พุทธทาสธรรม (๓)

๑๐๐

ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

และกำหนด. ธรรมะก็คือธรรม วินัยก็คือธรรม ต่างกันแต่ว่าอันหนึ่งบังคับ อันหนึ่งไม่บังคับ; อันหนึ่งบัญญัติตามกฎหมายชาติ อันหนึ่งบัญญัติตามความต้องการของมนุษย์ เพื่อให้คนที่จะปฏิบัติตามนั้นเข้าถึงธรรมชาติ.

ถ้าเกิดถามกันขึ้นมาว่าพระพุทธศาสนานี้ man-made หรือ natural. คุณไปคิดดูเอง. พุทธศาสนาเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น สร้างขึ้น บัญญัติขึ้น หรือว่าเป็นไปตามธรรมชาติ, ตามกฎหมายชาติ.

สิ่งที่เรียกว่าพุทธศาสนานั้น ก็รวมอยู่ทั้งธรรมและวินัย จึงจะเป็นพระพุทธศาสนาขึ้นมาได้; เว้นไว้แต่จะถือให้ลึกลงไปในทางภาษาว่าอะไรก็เรียกว่าธรรม. ถ้าอย่างนั้นธรรมก็คือธรรม วินัยก็คือธรรม, ธรรมที่มนุษย์บัญญัติก็มี, ธรรมที่เป็นไปตามธรรมชาติก็มี.

ที่พระพุทธเจ้าบางองค์ไม่ทรงบัญญัติวินัยนั้น เป็นการทำผิดอย่างใหญ่หลวงหรือเปล่า? สำหรับพระพุทธเจ้าไม่มีการทำผิดเลย แต่ว่าการที่ท่านไม่ได้บัญญัติวินัยขึ้นมานั้นเป็นเรื่องส่วนตัวของท่าน. ท่านแสดงธรรมเปิดเผยในการดับทุกข์สิ้นเชิง ทำกับคนดี ๆ ด้วยกัน, ทำแต่กับคนดี ๆ คนเจตนาดี เจตนาบริสุทธิ์อย่างนี้; ส่วนคนทั่วไปท่านไม่รู้ไม่ชี้, ไม่บัญญัติวินัยสำหรับควบคุมหมู่คณะ. นี่ก็ถูกของท่าน เพราะคนที่ปฏิบัติด้วยความบริสุทธิ์ใจแล้ว ก็บรรลุผลเป็นพระอรหันต์ดับทุกข์ได้เหมือนกัน. ส่วนเรื่องวินัยนี้คล้าย ๆ กับว่าสำหรับคนที่ดี ๆ อยู่

แล้ว ไม่ต้องมีก็ได้, ไม่มีวินัยที่ต้องมีก็ได้.

ที่นี้คนยอมไม่ดีไปทุกคน เช่นเข้ามาบวชนี้ ไม่ได้รู้อะไร หรือว่าไม่ใช่เป็นคนซื้อตรงต่อตัวเองไปทุกคน. ฉะนั้นต้องมีวินัยควบคุมคนเหล่านี้ ถึงแม้ว่าจะมีเจตนาดี จะเป็นพระอรหันต์แล้วอย่างนี้; ถ้าไม่มีระเบียบวินัยจะรุ่มร่ามที่สุด. เช่นอย่างว่า องค์หนึ่งฉันตอนเช้า องค์หนึ่งฉันกลางวัน องค์หนึ่งฉันง่วงอย่างนี้ องค์หนึ่งฉันง่วงอย่างอื่น; อย่างนี้ก็คงจะไม่ไหวเหมือนกัน. นั่นแหละเป็นมูลเหตุให้ศาสนาของพระพุทธเจ้าองค์นั้น ๆ ที่ไม่บัญญัติขึ้นใหม่นั้น อันตรธานไปในเวลาอันสั้น. อันนี้เป็นความกำกวมที่คุณจะสังเกตเห็นว่า วินัยนี้ไม่มีความจำเป็น ที่จะทำให้คนเป็นพระอรหันต์ได้; ถ้าคิดอย่างนี้วินัยกลายเป็นไม่จำเป็น. ถ้าไม่มีระเบียบวินัยศาสนานั้น ๆ ก็อันตรธานไปเร็ว; อย่างนี้วินัย จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งขึ้นมาทันที.

เรื่องวินัยนี้ แม้ไม่เกี่ยวกับศาสนาอันตรธานเร็ว แต่ก็ยังเกี่ยวกับว่าผู้ที่เข้ามาบวช. คนธรรมดาที่เข้ามาบวช อาจจะล้มเหลว หรืออาจชักช้าเกินจำเป็นไปได้; เพราะไม่มีอะไรมาตบแต่ง ชัดเกลารูปอย่างที่เรียกว่าเตรียมในเบื้องต้นนั้นไม่มี, อย่างที่เรียกว่าโกลนให้เข้ารูปไม่มี. เพราะฉะนั้นวินัยก็คือเครื่องปรับปรุง หรือโกลนตบแต่ง หรืออย่างที่ว่าขันโกลน ๆ ให้คนเหมาะพอที่จะรู้ธรรมะ; แม้เราจะไปปฏิบัติธรรมกับบรรลุโดยเร็ว. นี่มีความกำกวมที่ว่า : ไม่มีวินัยคนก็เป็นพระอรหันต์ได้ ไม่มีการบัญญัติวินัย คนก็เป็นพระอรหันต์ได้โดยมีวินัยอยู่

พุทธทาสธรรม (๓)

๑๐๒

ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

โดยอัตโนมัติในจิตใจอันบริสุทธิ์นั้น, และวินัยที่เหลือเฟือ ที่เรียกว่าวินัยในหมู่คณะก็ไม่มี, ไม่ได้ถือ. นี่ดูความลึกซึ้งที่เป็นมาแล้วแต่อดีต เกี่ยวกับศาสนา เกี่ยวกับธรรมะและวินัย เป็นมาอย่างนี้.

ทีนี้ก็มาถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นในยุคปัจจุบันนี้ สำหรับพวกชอบคิด ก็จะมีถามว่า พระพุทธศาสนาโดยเฉพาะนี้เป็นมาเอง หรือตามกฎหมายของธรรมชาติ หรือเป็นเรื่องของมนุษย์บัญญัติขึ้น?

ตอบว่าก็มีเกี่ยวกันอยู่อย่างนี้ แล้วแต่เราจะมองในแง่ไหน. ถ้าพูดถึงเนื้อแท้ ตัวแท้ของพระพุทธศาสนา ก็คือเรื่องธรรม คือความไม่ยึดมั่นถือมั่น, ธรรมทั้งหลายทั้งปวงอันใด ๆ ไม่ยึดมั่นถือมั่น นี่เป็นเนื้อแท้และหัวใจของพระพุทธศาสนา; อย่างนี้ก็เป็นธรรมของธรรมชาติบัญญัติ. มนุษย์เพียงแต่รู้ แล้วเอามาทำให้มันสมคัลล่อยกันเท่านั้นเอง. และพุทธศาสนามีส่วนที่เป็นวินัย คือระเบียบต่าง ๆ ซึ่งมีมากนับไม่ค้อยจะถ้วน. คุณยังเพิงบวชยังไม่ค้อยได้เรียน ที่เรียกว่าข้อสำคัญบังคับไว้คือ พระปาฏิโมกข์ที่เราลงกันทุก ๑๕ วันนั้นก็มาถึง ๒๒๗ ข้อ แล้วยังมีปลีกย่อยอีกหลายร้อย จนถึงพัน ที่เป็นเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ นี่เป็นของคนบัญญัติ มนุษย์บัญญัติ เพื่อจะเตรียมคนให้เหมาะสมที่จะเข้าถึงธรรม. รวมกันทั้งสองชนิด : ชนิดที่ธรรมชาติบัญญัติ และมนุษย์บัญญัติ นี่เราเรียกว่าพุทธศาสนา ตามแบบที่เรากำลังถือ หรือเข้ามาบวชในศาสนา ในลักษณะอย่างนี้.

เมื่อกล่าวโดยทั่วไปก็ถือว่าวินัยเป็นรากฐานสำหรับการ

ประพฤติธรรม, เป็นการทำให้มีรากฐานดี สำหรับการปฏิบัติธรรมและบรรลุดธรรม. ถ้าจะมองให้ลึกก็ว่า ถ้าคนเป็นคนดีมีใจดี เป็นคนดีมีเจตนาบริสุทธิ์ ก็ย่อมจะทำอะไรถูกต้องอยู่แล้วโดยสมควรแก่การที่จะบรรลุดธรรม; เรียกว่ามีวินัยอยู่แล้ว โดยอัตโนมัติ โดยไม่รู้สึกรู้สตัว พอสมควรแก่การที่จะบรรลุดธรรม. วินัยข้อปลีกย่อยเหลือเฟือไปก็ไม่ได้เกี่ยวข้องกันเลย เช่นจะนั่งห่มอย่างไร, จะกินอาหารอย่างไร, อะไรมันก็ไม่เกี่ยวข้องกันกับการบรรลุดธรรม. ถ้าเจตนาจะฆ่าเขา จะลักเขา จะประพฤติก่ว้างเกินของรักของเขา อย่างนี้จะมีไม่ได้ แม้ว่าท่านเหล่านั้นจะไม่เคยศึกษาวินัย. สมมุติว่าไม่เคยศึกษาวินัยก็มีไม่ได้; ในจิตใจของผู้ที่บริสุทธิ์ ย่อมไม่ทำเสียเอง. อย่างนี้มันก็จะกลายเป็นเรื่องธรรมไปเสียอีก, ถูกละเมิดไว้ในเรื่องของธรรมไปเสียอีก; คือว่ามีจิตใจดีพออยู่แล้ว ในการที่จะไม่ทำสิ่งเหล่านี้.

ที่ผมเอามาพูดให้ฟังนี้ นอกจากจะให้รู้จักสิ่งเหล่านี้ให้ดีขึ้นแล้ว ก็ยังมีความประสงค์พิเศษอยู่อย่างหนึ่งคือว่า : อย่าไปชักใช้ในปัญหาต่าง ๆ ในแง่นี้มนี่ให้มากนัก จะทำความเนิ่นช้าแก่การปฏิบัติธรรม. แต่ที่มันช่วยไม่ค่อยจะได้; เพราะว่าสมัยนี้เราถูกอบรมสั่งสอน ให้เป็นผู้ใช้มันสมองในการชักฟอกหรือในการใช้เหตุผล มันก็เลยทำให้มีปัญหาจู้จี้หุนหันมาก, มากเกินกว่าที่จะวางออกไปได้. เพราะฉะนั้นเราก็ต้องรู้จักประหยัด เอาเท่าที่จำเป็น; มิฉะนั้นแล้วจะไปเสียเวลาแก่การถูกละเลยหลงของ ความกำกวมแห่งภาษาไม่มีที่สิ้นสุด.

พุทธทาสธรรม (๓)

๑๐๔ พาสงทางคณะสงฆ์

คนสมัยนี้ไม่เหมือนคนสมัยพุทธกาลที่เขาไม่มีปัญหาทำนองที่กล่าวมานี้เลย : ปัญหาทางจิตวิทยา ปัญหาทางอักษรศาสตร์หรือทาง logic นั้นไม่มี; เขาไม่สนใจ. เขาสนใจเจาะจงตรงลงไปที่ว่า ทำอย่างไรถึงจะขจัดความทุกข์ออกไปเสียได้โดยเร็วที่สุด, หมายถึงตัวความทุกข์ที่รู้จักอยู่ในใจ อยู่เต็มอกแล้วว่าความทุกข์เป็นอย่างไร, ต้องการจะขจัดความทุกข์นั้น เท่านั้น. ปัญหาทางจิตวิทยา ปัญหาทางปรัชญา ทางตรรก ทางอะไรไม่มี, ไม่เกิดขึ้นในใจของผู้นั้น; มีแต่ปัญหาทางดับทุกข์อย่างเดียว คือปัญหาทางศาสนาเพื่อดับทุกข์ที่นั่น เดียวนั้น โดยตรงอย่างเดียว. คนเหล่านั้นจึงเป็นพระอรหันต์กันปุบปับได้อย่างไม่น่าเชื่อ ที่ตรงนั้นในเวลานั้น ในเวลาไม่กี่นาที.

จะยกตัวอย่างพระองค์อุลิมาลที่กำลังไล่ฆ่าคนอยู่หยก ๆ ก็เป็นพระอรหันต์ได้ทันที อย่างนี้ด้วยเรื่องอะไร? ลองคิดดู. ก็คือไม่มีปัญหาทางปรัชญา จิตวิทยา ทาง logic ทางวรรณคดีทางอักษรศาสตร์อะไรอย่างนี้; เดียวนี้เรากำลังมีปัญหาแม้ทางอักษรศาสตร์คือคำที่ใช้พูด รบกวณเส้นประสาท รบกวณสงสัยอะไรต่าง ๆ มันมากเกินไป. และไหน ๆ ก็ได้พูดยกตัวอย่างพระองค์อุลิมาลขึ้นมาแล้ว เวลาบิ๊วก็อยากอธิบายปมนี้ต่อไปอีกสักเล็กน้อย.

ที่ว่าพระองค์อุลิมาลไล่ฆ่าพระพุทธเจ้า แล้วร้องตะโกนว่า “หยุด” บังคับให้หยุด. พระพุทธเจ้าก็ตรัสว่า “ฉันหยุดแล้ว แต่ท่านเองยังไม่หยุด”; ก็เกิดงกกันขึ้นมาว่า หยุดอย่างไร เรา

ไล่ไม่ทันอยู่เรื่อย. เมื่อได้รับคำอธิบายว่า “หยุดความอยาก หยุดความต้องการ หยุดความยึดมั่นถือมั่น” ที่ว่าหยุดนั้นหยุด อย่างจริงจะเป็นการหยุด ถ้า “ไม่หยุดอยาก” แม้แต่นิ่งเป็น ก้อนหิน ก็ไม่เรียกหยุด, คือวิญญาณมันวิ่ง. คำตรัสนั้นจะต้อง ทำให้พระองค์เกิดความรู้แจ่มแจ้งแทงตลอด, ซึ่งยิ่งไปกว่า ความรู้. เมื่อเรื่องมันเปลี่ยนมาอย่างนี้เสียแล้ว ที่พระพุทธเจ้า ตรัสนั้นถูก; “เพราะฉันหยุดแล้ว แต่ท่านยังไม่หยุด” คือ องค์คุณยังต้องการอยากจะทำคนให้ครบจำนวน, แล้วจะไป เอาลูกสาวอาจารย์; นั่นแหละคือความไม่หยุด.

ที่นี้มันเกิดประจวบเหมาะที่ว่า “รู้สึก” ขึ้นมาทัน ที่ว่า ทำไม ตัวเองไม่หยุด? รู้สึกตัวเองขึ้นมาว่าคือคนบ้าที่สุด ที่วิ่ง วิ่งอย่าง ร้ายกาจด้วยความอยากนั้น, มันประจวบเหมาะวุบวาบขึ้นพอดี : เห็นว่ามันเป็นเรื่องบ้า เรื่องเหลวไหลที่สุดของมนุษย์นี้ ที่จะ ต้องการแล้วไม่หยุดความต้องการ; มันก็พร้อมกันหมดคือเห็น อันตรายของความต้องการ, เห็นเหตุที่ทำให้เกิดความต้องการ และถ้าไม่มีความต้องการอันนี้ มันก็จะเย็น จะหยุด หรือจะ อะไรอย่างไร เลยเกิดเบื่อหน่าย, ถอนความหมายมันบั่นมือ ในสิ่งที่หมายมันบั่นมือ แล้วก็พระอรหันต์ได้ในชั่วเวลา เล็กน้อยนี้.

ขณะนั้นไม่มีปัญหาเกิดขึ้นในใจของพระองค์ในแง่ ของปรัชญาว่า ทำไมจึงต้องเป็นอย่างนั้น, ทำไมจึงต้องเป็นอย่าง นี้, ไม่มีเหตุผลทางตรรกะรับรอง; ไม่มีปัญหาเหลืออยู่อีก. อย่าง

พุทธทาสภิกขุ (ม)

๑๐๖

ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

นี่เรียกว่าเป็นเรื่องศาสนา อยู่ในเหลี่ยมคูของศาสนาล้วน ๆ และความเห็นแฉ่งนั้นเหนือเหตุผล. ความรู้สึกจากข้างใน จากทุกสิ่งที่ผ่านมาแล้ว จากอะไรทั้งหมด เรียกว่าเป็นความรู้ แฉ่งแทงตลอดที่เหนือเหตุผล ไม่เกี่ยวกับเหตุผลเลย; ฉะนั้นจึงไม่มีการอ้างเหตุผล หรือสร้างเหตุผล.

ตอนนี้มีคำกำกวมที่สุดคำหนึ่ง คือ คำว่า “รู้” หรือ “รู้แจ้ง” นี่กำกวม; เป็นภาษาไทยต้องบัญญัติว่า “แทงตลอด”.

รู้เพราะอ่าน เพราะเขียน อย่างนี้ก็เรียกว่ารู้, รู้เพราะคำนวณตามเหตุผล speculation นี่ก็รู้เหมือนกัน, แต่ใช้ไม่ได้เลย; มันจะเป็น “จับปลาด้วยลูกน้ำเต้า” อยู่เรื่อยไป. มันต้องรู้ประเภท intuition หรือ intuitive wisdom ที่ซึมซาบออกมาจาก experience ทางวิญญาณของผู้นั่นเอง ไม่เนื่องด้วยเหตุผลใด ๆ เลย; คือมันเป็นตัวเหตุผลเสียเองด้วย. เราโง่มาอย่างไร เราทุกข์มาอย่างไร อะไร อย่างไร มันเป็นเหตุผล ยิ่งกว่าเหตุผล; เพราะฉะนั้นมันเป็นความรู้เสียเลย ไม่ต้องมีเหตุผลว่า ทำไมถึงเป็นอย่างนั้น ซึ่งเป็นเหตุผลทางตรรกกับทางปรัชญา. เพราะฉะนั้นเราต้องใช้คำว่า “รู้แจ้งแทงตลอด”; จะเป็นเพียงรู้หรือเข้าใจอย่างนี้ไม่พอ. อย่างเรื่องของพระองค์นิมิต ในขณะนั้นยิ่งกว่ารู้ ยิ่งกว่าเข้าใจ คือจิตใจได้เปลี่ยนไป โดยอาศัยความรู้สึกในจิตใจแท้ ๆ รวม ๆ กันเข้า ทำให้รู้เกี่ยวกับเรื่องนี้โดยไม่ต้องมีเหตุผล.

ผมมักจะเตือนให้สังเกตไว้ว่า knowledge หรือความรู้

มีได้จากการอ่านการศึกษา, understanding ก็จะมาจากการใช้เหตุผลการคำนึง คำนวณอะไรก็ได้. ส่วน intuitive wisdom ผมมุ่งหมายแต่เพียงว่าต้องมาจาก experience ทางฝ่ายวิญญาณที่สะสมไว้มากในจิตใจอย่างเดียว, มันปรุงเหตุผลของมันขึ้นมาโดยในตัวเอง และเป็นความรู้เลย แล้วก็เปลี่ยนจิตใจได้ ในเมื่อความรู้ ๒ ชนิดข้างต้นนั้น มันเปลี่ยนจิตใจใครไม่ได้. ความเข้าใจก็เปลี่ยนจิตใจใครไม่ได้ เพราะมันขึ้นอยู่กับเหตุผล; เดียวมันก็เลื่อนไปตามเหตุผล, โกงเงนไปตามเหตุผล ตามความคิดนึก ที่ปรุงแต่งอันใหม่, ไม่เปลี่ยนจิตใจที่เป็นส่วนลึกของสันดาน ที่เขาเรียกกันเดี๋ยวนี้ว่าล้างสมอง.

คำว่า “ล้างสมอง” ผมฟังดูเข้าที่ดื้ออยู่เหมือนกัน แต่มันจะแค่นั้นก็ยังไม่ทราบ, มันก็ต้องล้างของเก่าออกไปหมดเลย เปลี่ยนรูปเป็นคนละคน : จะเป็นเรื่องอะไรที่ทำมาแล้วแต่หนหลัง หรือกำลังต้องการอยู่นั้นก็ตาม เป็นเรื่องบ้าบอที่สุด น่าขยะแขยงที่สุด แล้วก็เปลี่ยนเป็นความพ้นหรือเหนือจากสิ่งเหล่านั้น.

นี่ความกำกวมของคำ แม้แต่คำว่า “ความรู้” ในภาษาไทย ก็เรียกว่าความรู้หมด, ความรู้ชนิดไหนก็เรียกว่า “ความรู้” หมด. นี่ก็กลายเป็นเรื่องตัวอย่างเสียมากมาย; แต่ก็ไม่เป็นไร เสียเวลาในลักษณะอย่างนี้ไม่เป็นไร. ที่นี้ก็มาถึงเรื่องที่ผมจะพูดคือความกำกวม หรืออาจจะไม่กำกวมสำหรับบางคนก็ได้.

คำที่เราพูดกันมาหลายวันแล้วก็มีคำว่า ความไม่ยึดมั่นถือ

พุทธิพิลาสนธรรม (ณ)

๑๐๘

ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

มัน กับความว่างจากความยึดมั่นถือมั่น.

ลองเทียบความหมายของคำ ๒ คำนี้ดู : ความไม่ยึดมั่นถือมั่น กับ ความว่างจากความยึดมั่นถือมั่น. คำแรกนี้มันกำกวม, ความไม่ยึดมั่นถือมั่นนี้มีความกำกวม มันสื่อเจตนา คือความตั้งใจที่จะไม่ยึดมั่นถือมั่น, มันเล็งถึงเจตนาที่ควบคุมไว้โดยมีเจตนา ส่วนความว่างจากการความยึดมั่นถือมั่นนี้ ไม่สื่อเจตนา ไม่เรียกหาเจตนา; มันว่างโดยที่มันว่างเสียแล้ว. คำหลังนี้ไม่กำกวม มันแน่นอนลงไปว่า ว่างจากความยึดมั่นถือมั่น. ส่วนคำแรกมันกำกวมตรงที่ว่าความไม่ยึดมั่นถือมั่น นี้มีอยู่เฉพาะตั้งเจตนาระวังอยู่เท่านั้น; พอเผลอก็เป็นยึดมั่นถือมั่นอีก. คำกำกวมชนิดนี้ต้องระวังให้ดี มีทางเข้าใจผิดได้ลึก.

ถ้าเราจะพูดอย่างซื่อ ๆ ตรงไปตรงมาว่า “ความไม่ยึดมั่นถือมั่น” ก็หมายถึง ความที่ไม่ยึดมั่นถือมั่นโดยเด็ดขาด เป็นพระอรหันต์ไป ก็ได้เหมือนกัน; ถ้าพูดกัน ซื่อ ๆ อย่างนั้น. แต่ตามข้อเท็จจริงหรือตามที่ใช้กันอยู่ในภาษาทุกวันนี้ มันไม่ใช่อย่างนั้น, ไม่ใช่อย่างนั้นเสมอไป; มันกลายเป็นคำสั่ง ที่ต้องกระทำด้วยเจตนา หรือความสำรวมระวังอยู่ ฉะนั้นขอให้เข้าใจความหลอกหลอนของคำพูดนี้ให้มาก; ถ้าจะต้องเสียเวลาซักไซ้ หรืออะไร ก็ให้ยอมเสียเวลาเพื่อจะทำความเข้าใจเกี่ยวกับคำ ให้มีความเข้าใจลึกลงไปถึงจุด ที่เป็นหัวใจของเรื่อง และเป็นเนื้อแท้ของเรื่อง นี้จะมีประโยชน์.

นี่เราจับความได้ว่า “ความที่ยังต้องมีเจตนา” กับ “ไม่ต้อง

มีเจตนาอีกต่อไป” มันต่างกันลิบลับ, ต่างกันอย่างที่เรียกว่าฟ้ากับดิน คือกลับตรงกันข้าม. ถ้าความไม่ยึดมั่นถือมั่นมันยังสอเจตนา; ต้องเจตนาไม่ยึดมั่นถือมั่น แล้วมันเป็นเรื่องของคนธรรมดา ชาวบ้านธรรมดา ที่กำลังตั้งอกตั้งใจที่จะไม่ยึดมั่นถือมั่น. ถ้าว่างจากความยึดมั่นถือมั่น นี่ก็เป็นเรื่องของพระอรหันต์, หรือผู้ที่หมดความยึดมั่นถือมั่นแล้ว หรือแม้แต่ว่าของคนธรรมดา นี่แหละ ก็ยังมีค่ามากกว่าค่าแรก. เมื่อคนธรรมดา ตั้งใจที่จะไม่ยึดมั่นถือมั่นนั้นไม่ใช่มีความสุข; มันมีงานที่จะต้องทำ คือทำความไม่ยึดมั่นถือมั่นอยู่อย่างลำบากลำบาก.

ถ้าเขาเป็นคนว่างจากความยึดมั่นถือมั่น. ตอนนั้นความยึดมั่นถือมั่นไม่เกิดขึ้นไม่รบกวน เขาก็สบายเหมือนพระอรหันต์ จนกว่าความยึดมั่นถือมั่นจะกลับมาใหม่อีก. ฉะนั้นเราสนใจกับคำว่า “ว่าง” นี่ให้มาก “ว่างจากความยึดมั่นถือมั่น” เหมือนที่เรากำลังมีอยู่จริง. บางเวลาหรือส่วนมาก ว่างจากความยึดมั่นถือมั่นให้เราสบาย. ถ้าเราต้องมานั่งตั้งสติสำรวมระวังความยึดมั่นถือมั่น เหมือนระวังเสือจะกัดอยู่อย่างนี้ละก็ ไม่สนุกเลย มันจะเป็นความทรมานอีกแบบหนึ่งเสียด้วยซ้ำ, ที่ผมพูดมาแล้วนี่ก็ใช้รวม ๆ กัน ใช้แทนกัน กำกวมกันไปเรื่อย ๆ.

ที่นี้ก็เห็นว่าถึงเวลาที่จะต้องแยกดูให้ดี ให้เข้าใจให้ดี อย่าทำให้ปนกันเสีย ว่าอันหนึ่งมีเจตนาที่ต้องระวังรักษาอยู่, อันหนึ่งไม่ต้องมีเจตนา มันเป็นอยู่สมบูรณ์โดยอัตโนมัติ, มันต่างกันราว

นี่เป็นตัวอย่างคอนไปข้างทางวัตถุ ว่า เจตนา กับ ไม่มี
เจตนา มันต่างกันอย่างไร? รู้หนังสือชนิดที่ยังต้องมีเจตนา
ควบคุมอยู่ กับรู้หนังสือชนิดที่ไม่ต้องอาศัยเจตนาอีกต่อไปแล้ว
มันต่างกันอย่างไร. มากมายอย่างนี้.

การที่คนจะมีศีลหรือมีอะไรก็เหมือนกัน; ผู้ที่แรกบวชเข้ามา แล้วแรกเรียนศีล ต้องท่องศีล องค์ศีล อย่างนั้นอย่างนี้ ระมัดระวังอย่างนั้นอย่างนี้กว่าจะมีศีลได้สักที ก็มันสมองแทบจะแตก; แต่ว่าทำไปจนเคยชิน รักษาศีลไปจนเคยชินจนเป็นนิสัย กระทั่งผลอย่างไร ก็ไม่ไปล่วงศีลได้ อย่างนี้เพราะไม่มีเจตนาที่จะเป็นตัวกู-ของกูหรืออะไรอย่างนี้ อันเป็นเหตุให้ล่วงศีล ก็ไม่อาจล่วงศีลได้ นี่ปราศจากเจตนาอย่างนี้. ศีลมีได้ทั้งสองลักษณะอย่างนี้; อย่างหนึ่งด้วยเจตนา อย่างหนึ่งไม่มีเจตนา มันเป็นเองโดยอัตโนมัติ. อย่างแรกเขาเรียกโลกียะ อย่างหลังเขาเรียกโลกุตตระ.

เมื่อจิตใจมันยังเป็นโลก ๆ อยู่ มันก็มีแต่จะตกเป็นฝ่ายกิเลส; เพราะฉะนั้น ต้องมีเจตนาสำรวจระวังเต็มที่ จึงจะมีศีลได้อย่างโลกียะ; แล้วก็ลุ่มลูกคูลูกหลานอยู่เรื่อย. ถ้ามีศีลอีกแบบหนึ่งโดยที่จิตใจมันเปลี่ยน ไม่มีทางที่จะให้เกิดเจตนาที่จะล่วงศีล มันก็ไม่มีอะไรที่จะต้องระมัดระวัง หรือควบคุม; มันเป็นอำนาจของการที่จิตใจไม่มีโอกาส คือมันพ้น หรือมันเหนือโอกาส ที่จะละเมิดศีล; เป็นเรื่องของธรรม, ที่มีธรรมะสูง เป็นจิตไม่มีโอกาสที่จะเกิดกิเลสอันเป็นเหตุให้ล่วงศีล. ไม่ต้องสำรวจระวังอะไร มันก็ไม่มีทางจะขาดศีล และมันเป็นการมีศีลอย่างเสมอต้นเสมอปลาย โดยไม่ต้องมีเจตนา. อย่างนี้ก็เรียกว่าแบบโลกุตตระ อย่างโลกุตตระ คือเหนือโลก.

ความไม่ยึดมั่นถือมั่นนี่ก็เหมือนกัน; ถ้ามันยังเป็นอย่าง

พุทธทาสธรรม (๓)

௧௧௭

ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

คำว่า โลกียะ โลกุตตระ สองคำนี้มีความหมายดังนี้:
อย่าใช้ผิดๆ ไปตามคนบางพวก ที่เอาคำนี้ไปใช้ผิดๆ ว่า โลกียะ
แล้วเอาเข้าไป ในเรื่องโลก ๆ นั้นให้เอาเข้าไป. อย่างกินปลา
อย่างล้วง อยากรู้กับลูกเขียดอย่างล้วงเหินคว ก็เอาเข้า
ไป; เพราะเข้าใจไปว่าโลกียะสอนอย่างนั้น; ส่วนโลกุตตระนี้ก็
ให้เว้นจากสิ่งนั้นโดยเด็ดขาด.

สำหรับเราไม่สอนอย่างนั้น ทั้งโลกียะ โลกุตตระ; เรานั้น
ล้วนแต่จะไปในทางที่จะไม่เอากับมัน. ที่ว่ายังเป็นโลกียะนั้น
ต้องล้มลูกคลูกหลาน ยังไม่ชนะ, ยังควบคุมไว้ไม่ได้; อย่างนี้
มันยังเป็นโลกียะอยู่. ถ้าต้องการเดินไปทางเดียวกัน และถ้าเรา
ยังอยู่ในวิสัยคนธรรมดาอยู่ ยังข้ามขึ้นมาไม่ได้ มันก็ต้องล้มลูก
คลูกหลานไปก่อน; เดี่ยวมีศีล เดี่ยวขาดศีลไปบ้าง สลับกันไป
ก็เป็นโลกียะ : โลกียะศีลโลกียะทาน, โลกียะอะไรก็ตามใจ,
แล้วแต่จะเรียก; จนกว่าเมื่อไรจะเขยิบขึ้นไปถึงระดับ ที่ไม่
ล้มลูกคลูกหลานอีก คือแน่นอนลงไป เพราะว่าพินแล้ว ก็เรียก
ว่าเป็น โลกุตตระ.

เรื่อง โลกียะ โลกุตระนั้น ให้เดินไปเรื่อยเดียวกัน, ให้ไปตามหลังกัน อย่าแยกทางกันเดินหันหลังให้กัน.

ถ้าให้พวกโลกียะนี้จมอยู่ในกิเลส ยอมรับบาปยอมรับกรรม ยอมรับเกลือกกลั้วอยู่ด้วยกิเลส อย่างนี้มันเป็นโลกียะของพวก อัมมชาล; ไม่ใช่ความหมายที่ถูกต้องในพระพุทธศาสนา. เรา จะต้องรู้ความสับสน กลับกลอก กำกวม ของคำแต่ละคำเหล่านี้ไว้ให้พอ. “ให้พอ” นี้ ไม่ได้หมายความว่าให้ท่วมหูท่วมตา, ให้พอสมควรที่จะรับประกันความเข้าใจผิด. ฉะนั้นทุกอย่างจะ พูดได้ว่าเป็นโลกียะ อย่างหนึ่ง เป็นโลกุตตระอย่างหนึ่ง; ถ้ามัน กลับลบลูกคลุกคลานได้ก็เรียกว่าโลกียะ, ภาษาบาลีเรียกว่า กลับกำเร็บเป็นอย่างเดิมได้เรียกว่าโลกียะ; ไม่กลับ กำเร็บอย่างเดิมต่อไปนั้นก็เรียกว่าโลกุตตระ.

ความคิดที่เป็นกิเลสนั้นไม่อาจจะเกิดได้อีกต่อไปก็เป็น โลกุตตระ, ถ้าระงับได้บางครั้งแล้วมันกลับเกิดได้อีก ไม่ว่าจะเป็น พยายามทำดีถึงที่สุดอย่างไรก็ยังเรียกว่าโลกียะอยู่. เพราะฉะนั้น กิเลสทุกข้อที่มีอยู่มากมายหลายสิบข้อ ที่เราจะละมันนั้น เป็นผล อย่างโลกียะก็มี อย่างโลกุตตระก็มี; ถ้ากลับกำเร็บได้ก็เป็น โลกียะ, ไม่กลับกำเร็บอีกต่อไปก็เป็นโลกุตตระ.

ขอให้ไปสังเกตดูจิตใจของเราเอง ที่จะละเว้นอะไรใน ปัจจุบันนี้, จะละเว้นความคิดนึกชนิดไหนแล้วมันกลับมาอีก : เช่นให้ละบุญหรือ ละอะไรเหล่านี้ อยู่ที่นี่ละได้ พอสึกออกไปมันก็ กลับมาอีก; นี่คือการของโลกียะโลกุตตระที่มันต่างกัน. ที่พูด ว่า ความฝันเป็นเครื่องวัดที่แน่นอนนั้น มันก็เนื่องจากสิ่งนี้คือ; ถ้าในส่วนของใจ มันละกิเลสข้อนี้ได้เด็ดขาด ถอนรากถอน

พุทธรักษา สอน (ณ)

๑๑๔ พาส่องทางคณะสงฆ์

เหง้าแล้ว มันก็จะไม่มีการฝันในเรื่องราวที่อาศัยกิเลสชนิดนั้นต่อไป.

ทีนี้เพียงแค่จะเอาเจตนาตื่น ๆ อยู่เป็นหลักนัก มันก็ ไม่ค่อยแน่ มันอาจจะเล่นตลกกับเราได้; ในเรื่องฝันไม่ใช่ฝันคืนนี้ พรุ่งนี้ มะรืนนี้ ไม่ใช่อย่างนั้น, อาจนาน ๆ เท่าไรก็ได้; เพราะมันยังไม่ประจวบเหมาะที่จะแสดงออกมา. เราเรียกกันต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนาเรียกว่า “สัญญา”, สัญญาแต่หนหลัง สะสมอยู่ในสันดานในที่แห่งใดแห่งหนึ่ง ปรงเป็นความฝันออกมา. มันเก็บไว้ในส่วนที่เป็นความไร้สำนึก เป็น subconscious อยู่เวลานี้; แต่แล้วมันเก็บไว้มาก มีโอกาสเหมาะเมื่อไร มันปรงออกมาเป็นสำนึก เมื่อหลับเมื่อฝันก็ได้ หรือเมื่อตื่น ๆ ก็ได้ ถ้ามันเป็นเรื่องฝันจริง ๆ ไม่ใช่อาการของท้องเสีย หรือมีความเจ็บไข้อย่างอื่น.

คำสำคัญนั่นก็คือคำว่า “ไม่ยึดมั่นถือมั่น” ถ้าไม่ยึดมั่นถือมั่นโดยเจตนาอยู่ละก็มันยังไว้วางใจไม่ได้, ยังเอาตัวไม่รอด คือมันต้องมีเจตนาที่จะควบคุม.

อย่าเพ้อไว้ใจ อย่าเพ้อนอนใจ แม้ว่ามันจะไม่เกิดความยึดมั่นถือมั่นที่ปรากฏ; แต่มันยังยึดมั่นถือมั่นอยู่. ถ้าแสดงได้ด้วยความฝันละก็ ดูให้ดีเถอะ; มันเป็นความไม่ยึดมั่นถือมั่นที่ไม่แท้. ถ้าเป็นด้วยปัญญา มันถอนรากถอนเหง้าของความยึดมั่นถือมั่นได้ จึงจะเป็นจริง.

เดี๋ยวนี้เรายังเป็นปุถุชนอยู่ มันก็ต้องชนิดแรกชนิดที่ต้องมี

เจตนา, ให้พยายามปลูกหรือว่าเจริญ, เจริญเจตนาให้ดี ให้ถูก ให้แรง ให้หนักขึ้น; ก็จะควบคุมความยึดมั่นถือมั่นไว้ได้ จนกว่าจะถึงขนาดถึงเวลาที่ว่าความยึดมั่นถือมั่นจะเริ่มอ่อนกำลังลง : เริ่มพ่ายแพ้ เริ่มมาอยู่ในอำนาจ จนถึงจะต้องตายแน่ จะต้องสิ้นสูญไปแน่. ถ้าถึงขนาดจะสิ้นสูญไปแน่ อย่างนี้ก็เรียกว่าเป็นพระโสดาบันได้, คือมันเข้ารูปเข้ารอยเข้าหนทางที่จะสิ้นสูญไปอย่างแน่นอน. ถ้ามันหมดเลยก็เป็นพระอรหันต์, ถ้าโสดาบันก็ยังละการยึดมั่นถือมั่นไม่ได้ แต่เริ่มแสดงว่าจะได้แน่นอน; พระอรหันต์นั้นเป็นที่สิ้นสุดของความยึดมั่นถือมั่น.

นี่ก็เป็นระดับที่มนุษย์แบ่งเหมือนกัน; แต่ก็เป็นการแบ่งไปตามลักษณะของธรรมชาติของจิตใจ : จิตที่เริ่มเปลี่ยนตัว, จิตที่เข้าไปตามเนื้อหามากขึ้น, เข้าใกล้มากขึ้นจนถึงที่สุด; จากความยึดมั่นถือมั่นอย่างธรรมดาสามัญ ไปสู่ความไม่มีความยึดมั่นถือมั่น. ถึงแม้ว่าความยึดมั่นถือมั่นนี่ก็เป็นคำพูด, เป็นเพียงคำพูด, เป็นเพียงการบัญญัติทางคำพูดของมนุษย์. ตัวธรรมชาติตัวจริงก็คือ จิตที่เกิดขึ้นเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ เราเรียกว่าความยึดมั่น. เรื่องคำพูดนี้บางทีฟังผิด ฟังเป็นอย่างอื่นไปเสียก็มี มันจึงต้องศึกษาความหมายของคำพูด.

ที่นี้ก็มีบุคคลพวกหนึ่งที่เรียกว่าพระปัจเจกพุทธะ, ท่านรู้จักสิ่งเหล่านี้ดี ในจิตใจมีอะไรเป็นอย่างไร; รู้ดี แต่ไม่รู้ว่าจะเรียกชื่ออะไรเหมือนกัน; เพราะไม่ต้องการจะพูดกับใคร เลยไม่ต้องเรียกว่าอะไร, ไม่ต้องเรียกอะไรว่าอะไรทั้งหมด. แต่ท่านรู้ดีเกิน

พุทธทาสธรรม (๓)

୧୧୬

ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

ในคำสวดกรวดน้ำที่คุณสวดอยู่ทุกวันทุกเย็นนั้น ตอนท้ายมีอย่างนี้คือให้ : ถ้าอะไร ๆ มันพร้อมแล้ว แต่มันไม่พร้อมที่จะเป็นผู้รู้ผู้พูดได้ “ขอให้เป็นปัจเจกพุทธะ, ขอให้ได้ญาณเป็นเครื่องรู้” เฉพาะตนอันสูงสุดเทอญ คือความเป็นอย่างนี้. “รู้เฉพาะตนอันสูงสุดเทอญ” รู้ความดับหมดแห่งความยึดมั่นถือมั่น แต่พูดกะใครไม่เป็น, ขี้เกียจรอเรื่องต่าง ๆ ที่ประดับให้สวยงามนั้น ขี้เกียจรอ; ต้องการความดับโดยตรงเฉพาะตน.

พระปัจเจกพุทธะ แปลว่ารู้เฉพาะตนผู้เดียว ก็ยังเรียกว่า
ดีที่สุดทีเดียว สำหรับความดับทุกข์, และมันจะสะดวกกว่า
สบายกว่า ในเมื่อศึกษาจากข้างในล้วนตลอดเวลา; มีความ

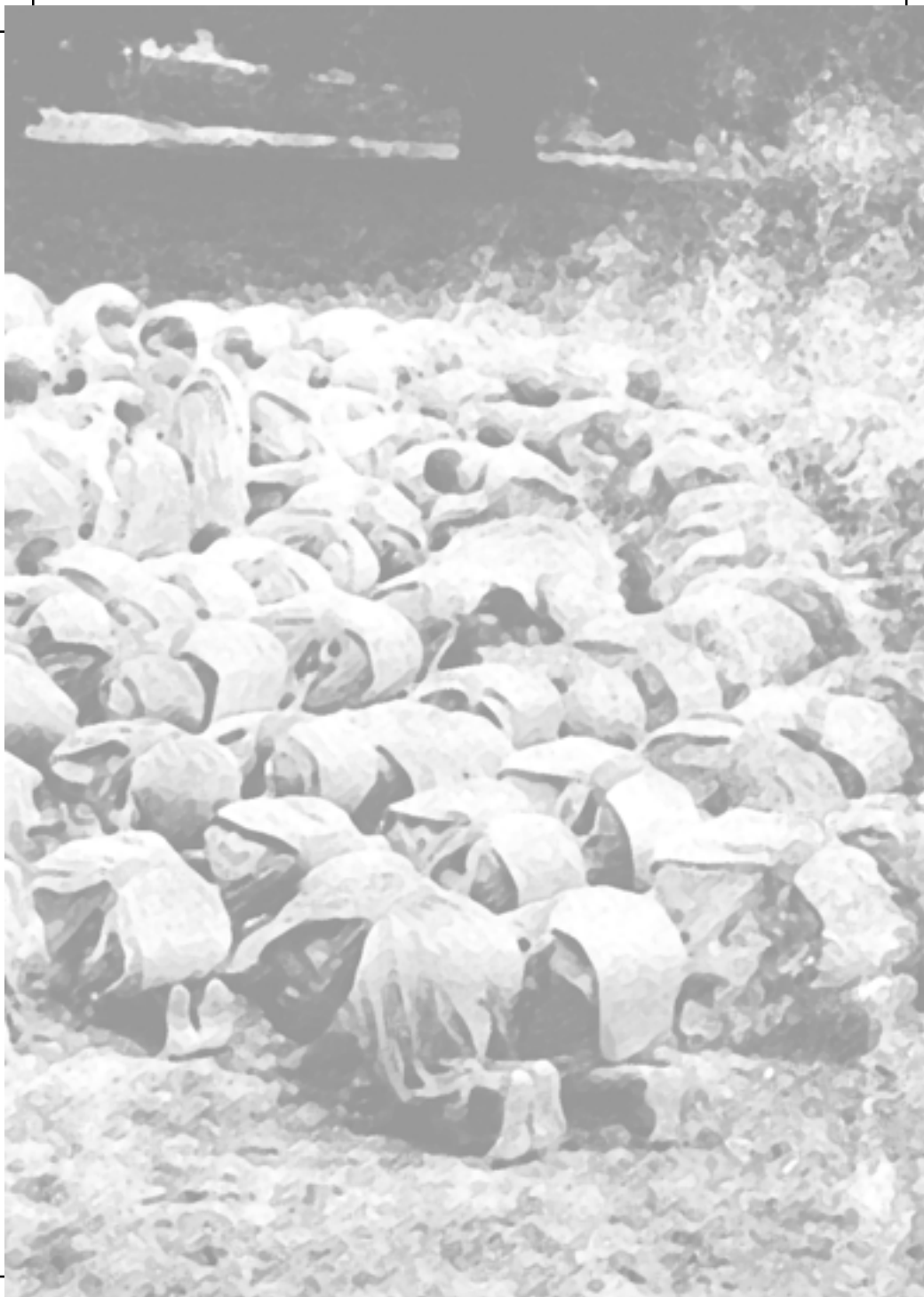

ตั้งใจจริง มีความบริสุทธิ์ใจ และเฝ้าดูอยู่ข้างในล้วน ก็มีความรู้ได้เหมือนกัน; ดังเช่น, ความคิดเช่นนี้มาอีกแล้ว, มาอีกแล้ว, มาอีกแล้ว, คอยกำหราบมันอยู่อย่างนี้; เดียวอย่างนั้นมาอีกแล้ว เดียวอย่างนี้มาอีกแล้ว; ความรู้ก็รู้ทุกที; อันไหนมาว่าเป็นอย่างไร อันไหนมาเกิดผลอย่างไร. แต่ในที่สุดมันก็คือความยึดมั่นถือมั่นเท่านั้นเอง, จนกระทั่งมันเปื้อน่ายมันเกลียดเหลือเกลียด.

มันเปื้อน่ายเหลือจะเปื้อน่ายในเรื่องของตัวกู-ของกู อย่างนี้, จนวันหนึ่งมันเหี่ยวลง เหี่ยวลง เหี่ยวลง จนตายทันที จนตายสนิทไปเลยอย่างนี้; แล้วก็ไม่มีทางที่จะขาดศีลทุกศีลอะไรเหมือนกัน ทั้งที่ไม่ได้เรียนศีล ไม่ได้เรียนสมาธิ ไม่ได้เรียนปัญญา มันก็เป็นของมันอยู่พร้อมไปในตัวแล้ว. มีศีล สมาธิ ปัญญา ชนิดที่ไม่มีเจตนาเลย อยู่ในตัวเสร็จ ก็เป็นทางออกอันหนึ่ง ที่มีไว้สำหรับคนที่เชื่อตรงต่อตัวเอง. เดียวนี้มีแต่อันธพาล หลอกหลวง : ทำไม่ไหว ทำไม่ได้ ยากเกินไป ไม่ใช่วิสัยของเรา; มันก็ไม่ได้จริงเหมือนกัน, มันก็ล้มเหลวจริงเหมือนกัน. จะไปโทษว่าธรรมะมันยาก นี่ยังไม่ถูกหรอก, ธรรมชาตินี้มีไว้พอดี ๆ, แต่มนุษย์เหลวไหลเอง; เพราะการถูกดึง ถูกจูง ถูกยั่วไปในทางตรงกันข้าม ตามความเจริญของสมัยนี้.

ต้องหยุดทีแล้ว ถ้าพูดไปก็จะเป็นคำความเจริญสมัยนี้พอกันที.

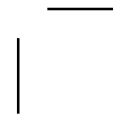

ฟ้าสว่าง ทางฝ่ายบรรพชิต

จาก ธรรมโฆษณ์ของพุทธทาส
“ฟ้าสว่างระหว่าง ๕๐ ปีที่มีสวนโมกข์ [ตอน ๒]”
หมวดที่ ๕ ชุดรวมเรื่องปกิณณกะ ฉบับที่ ๔๖.๖ บนพื้นแถบสีม่วง

AW — 128

๒๐ สิงหาคม ๒๕๒๖

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายเป็นครั้งที่ ๗ ประจำวันเสาร์ ภาคอสาฬห-
บูชาในวันนี้ อาตมาก็ยังคงกล่าวเรื่องฟ้าสา่งใน
ทิศทางต่าง ๆ ต่อไปตามเดิม. ต้องขออภัยที่ว่า
จะต้องมีการบรรยายชุดนี้เรื่อย ๆ ไปจนจบ, ยังไม่อาจจะเปลี่ยน
เรื่อง แม้ว่าจะมีผู้มาใหม่ หรือผู้ที่ไม่เคยได้ฟังเรื่องนี้.

เรื่องฟ้าสา่ง นี้ เป็นความมุ่งหมายทั้งหมด คือต้องการให้
สิ่งต่าง ๆ มั่นสา่งขึ้น ไปในทางที่ดี, เราที่มีความมิดมนต์หรือมี
ความหยุดชะงัก ไม่สำเร็จประโยชน์อยู่หลาย ๆ อย่าง หรือ
เกือบจะทุกอย่าง เพราะว่าทุกอย่างนั้นสามารถจะทำให้ดีกว่านี้
ได้ นั่นแหละจึงต้องนึกถึงเรื่องฟ้าสา่งของทุก ๆ อย่าง. อาตมา

พุทธทาสธรรม (๓)

๑๒๒

ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

ก็เลยถือโอกาสว่าบรรยายกันเสียให้หมด ในโอกาสที่เรียกว่า “สวนโมกข์ครบรอบ ๕๐ ปี”. ครั้งที่แล้วมา พูดเรื่องฟ้าสว่างทางอุบาสกอุบาสิกา คือ ขวาวาส ในวันนี้จะพูดถึง ฟ้าสว่างทางฝ่ายบรรพชิต.

ข้อแรกนั้นจะ ต้องนึกถึง ความหมาย ของสองคำนี้เป็นส่วนสำคัญ. อย่าเอาลักษณะภายนอกเป็นหลัก; เช่น คำว่า เพศ มีคำว่า เพศบรรพชิต หรือ เพศคฤหัสถ์; อย่างนี้ อาจจะถือเอาความหมายชนิดที่ตรงกันข้ามเกินไปก็ได้; เพศบรรพชิตอยู่ในป่า, เพศคฤหัสถ์อยู่ที่บ้าน, ที่จริงมันก็มีความสำคัญอยู่ที่นั่นแหละ แต่ว่า ต้องถือเอาความหมายให้พอดี.

สาวกของพระพุทธเจ้า นี่แบ่งออกเป็น สองพวก คือพวกที่อยู่บ้านเรือน เรียกว่า **อาศาริกสาวก**, แล้วพวกที่ไม่มีบ้านเรือน ก็เรียกว่า **อนาศาริกสาวก**. แต่แล้วดูให้ดีว่า **ทั้งสองพวกนี้จะไปไหน? ต้องการอะไร? ถ้ามันถูกต้อง ตามความหมายของสาวก ก็เรียกว่า มุ่งหมายจะไปนิพพาน เป็นที่สุด, จะบรรลุนิพพานเป็นที่สุดด้วยกันทั้งนั้น**. อย่าเข้าใจไปว่า มันเดินคนละทาง อย่างที่ว่าหันหลังให้กัน; พวกหนึ่งเดินไปทางนี้, แล้วพวกหนึ่งก็หันหลังให้ เดินไปอีกทางหนึ่ง, อย่างนั้นมันผิดหมด. จะต้องมองให้เห็นภาพว่า ทั้งบรรพชิตและทั้งคฤหัสถ์ เดินไปทางเดียวกัน พวกที่ยังละจากบ้านเรือนไม่ได้ ยังต้องอยู่กับบ้านเรือน นี่ก็มีความจำเป็น ที่จะต้องประพฤติปฏิบัติอยู่ที่บ้านเรือน เพื่อความมุ่งหมายอย่างเดียวกันกับบรรพชิต ที่ว่า

เพื่อการบรรลุถึงนิพพาน.

พวก บรรพชิตที่ยังไม่ต้องการจะบรรลุถึงนิพพานก็มี เพื่ออยู่อย่างมีความทุกข์น้อย ตามที่จะเป็นไปได้. สมรวาสยังไม่ต้องการจะบรรลุถึงนิพพานก็มี; แต่จะอยู่อย่างความเป็นผู้มี ความทุกข์น้อย, มีความทุกข์น้อย, อย่างนี้ก็มี. ใจความสำคัญ มันจึงไปอยู่ตรงที่ว่า ไม่มี ความทุกข์ หรือมีความทุกข์แต่น้อยที่สุด. เท่าที่จะทำได้ บางคนเข้าใจผิดเอามาก ๆ ถึงกับว่า ตรงกันข้าม. แล้วพวกที่ยังต้องอยู่ที่บ้านที่เรือนนั้น ก็ทอดอาลัย เหมือนกับว่าตายอยาก คิดไม่ไหว ไปไม่ได้ ทำไม่ได้ มันก็เลย ทำไม่ได้เอาจริง ๆ, เมื่อคิดว่าทำไม่ได้, เมื่อจิตมันคิดว่าทำไม่ได้ มันก็ทำไม่ได้จริง ๆ เหมือนกัน; ฉะนั้น อย่าได้ปล่อยให้ความคิดชนิดนี้เข้ามา.

สำหรับคำว่า “บรรพชิต” นี้ มีความหมายที่สำคัญ อยู่เพียงว่า เว้นหมดที่มันควรจะเว้น แล้วก็ถึงให้หมด เท่าที่มันควรจะได้; ฉะนั้นอะไร ๆ ที่พวกที่ อยู่ที่บ้านหรือที่วัด ก็ตามเถอะ จะเว้นได้ก็ เว้นให้หมด และส่วนที่มันจะทำให้ถึงได้ก็ถึงให้หมด นี่จะเรียกว่าบรรพชิต, ไม่ได้เอาเรื่องบ้านหรือเรื่องวัดเป็นหลัก. ไปคิดดูเอาเองว่า อะไรเราจะเว้นได้ก็อย่าง? เกี่ยวกับ ศีล ก็ดี เกี่ยวกับ มารยาท ก็ดี เกี่ยวกับ โศจร ที่เที่ยวไปเที่ยวมา ก็ดี นี่ อะไรที่จะเว้นได้ ก็เว้นเสียให้หมด, ที่จะถึงให้ได้ก็อย่าง ก็ถึงเสียให้หมด ว่าจะปฏิบัติอะไรได้บ้าง ก็ปฏิบัติเสียให้หมด ไม่เห็นเป็นเรื่องเล็กน้อย. เรื่องที่ควรละก็ละ ไม่เห็นเป็นเรื่องเล็ก

พุทธทาสภิกขุ (ม)

๑๒๔

ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

น้อย, เรื่องที่จะต้องถึงให้ได้ ก็ไม่เห็นว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย, มันจะเล็กน้อยเท่าไร ก็ถือว่ามีความสำคัญมาก ที่ละก็ต้องละที่จะถึงก็ต้องถึง. คำว่า “บรรพชิต” มีความหมายได้เป็นสองฝ่าย เพราะคำคำนี้เราจะแปลว่า “เว้น” ก็ได้, แปลว่า “ถึง” ก็ได้.

เมื่ออยู่ที่บ้าน ถ้าเว้นทุกอย่างที่ควรเว้น และพยายามให้ถึงทุกอย่างที่ควรถึง มันก็ เป็นบรรพชิตอยู่ที่บ้าน. นี่ฟังแล้วแปลกหู ว่า เป็นบรรพชิตอยู่ที่บ้าน; บางคนก็จะไม่เชื่อ, แล้วก็หาว่าเอาเอง. จะว่าเอาเองหรือไม่ว่าเอาเอง ก็ดูที่คำคำนั้น เป็นบรรพชิตอยู่ที่บ้าน มันแปลกหู แต่ถ้าเนื้อแท้ของเรื่อง ใจความของเรื่อง มันอยู่อย่างนี้. ลองเว้นที่ควรเว้นให้หมด และดูถึงที่ควรดูถึงให้หมด มัน ก็เป็นบรรพชิต; แล้วมันก็อยู่ที่บ้านก็ได้ ตามความสะดวก. เพราะเป็นที่รู้จักกันอยู่แล้วว่า พระโสดาบัน พระสกิทาคามี พระอนาคามี สามพวกนี้อยู่ที่บ้านก็ได้; แล้วจะไม่จัดให้เป็นบรรพชิตได้อย่างไร เพราะว่าเป็นสมณะโดยสมบูรณ์แล้วด้วยซ้ำไป.

อย่าแยกออกจากกัน ให้มากเกินความจริง, อย่าแยกวัดออกจากบ้าน ให้มันมากเกินความจริง, อย่าแยกฆราวาสออกจากพระ ให้มันมากเกินความจริง. ถ้าเราทำอย่างพระ อยู่ที่บ้านมันก็เป็นพระที่บ้าน. ถ้าเป็นฆราวาสปฏิบัติที่สุด โดยความหมายนี้ มันก็เป็นพระอยู่ที่บ้าน. อย่างนี้จะเรียกว่าฟ้าสว่างได้หรือไม่? ถ้าแต่ก่อนไม่เคยคิดอย่างนี้ เดี่ยวนี้มีความคิดอย่างนี้ มันก็น่าจะถือว่าเป็นฟ้าสว่าง ลืมหลืมตามากกว่าเดิม.

บรรพชิตโดยภาษาคนก็อย่างหนึ่ง, บรรพชิตโดยภาษาธรรม ก็อย่างหนึ่ง. บรรพชิตโดยภาษาคน ก็สำหรับเด็ก ๆ เห็นพระแดง ๆ มา ก็สาธุ ยกมือไหว้; นั้นมันเอาข้างนอกเป็นหลักตามประสาเด็ก ๆ, ประสาคนที่ไม่รู้ว่าบรรพชิตนั้นมีหัวใจอยู่ที่ไหน. นี่บรรพชิตอย่างนี้เป็นบรรพชิตในภาษาคน. ถ้ามาศึกษาว่า บรรพชิต นั้น เว้นสิ่งที่ควรเว้นแล้วก็ถึงสิ่งที่ควรถึง มันอยู่ที่หัวใจ ไม่ได้อยู่ที่ร่างกายข้างนอก; มุ่งหมายความเป็นบรรพชิตที่ตรงนั้น; อย่างนี้ก็เรียกว่า บรรพชิตในภาษาธรรม.

เรื่องภาษาคนภาษาธรรมนี้มีประโยชน์มาก ขอให้ช่วยกำหนดจดจำไว้ให้ดี เอาไว้ใช้เป็นประโยชน์ให้มากที่สุด ในทุก ๆ เรื่อง ซึ่งจะมีมาข้างหน้า. ภาษาคนภาษาธรรม อันหนึ่งมองข้างนอก, อันหนึ่งมองข้างใน, อันหนึ่งมองที่ชื่อ หรือ คำ, อันหนึ่งมองที่ความหมายอันลึกซึ้ง.

ที่นี้จะพิจารณาให้ละเอียดต่อไปถึงว่า ความมุ่งหมายหรือความหมายของบรรพชิต มันอยู่ที่ไหน? บรรพชิตเว้นที่ควรเว้นแล้วก็ทำที่ควรทำ, แล้วก็ไปที่ควรไปนี้เพื่อไปสู่สิ่งสูงสุด ที่มนุษย์ควรจะได้ ควรจะถึง, เขาเรียกกันว่า จุดหมายปลายทางหรืออะไรทำนองนี้. ปลายทางอยู่ที่ไหน ก็ไปที่นั่น. สำหรับพุทธบริษัท ปลายทางมันก็อยู่ที่พระนิพพาน คือความหลุดพ้น; จะเป็นฆราวาสที่บ้านเรือน หรือเป็นบรรพชิตอยู่ที่วัดที่ป่า ล้วนแต่มีจุดหมายปลายทางเดียวกัน. ทุกคน ต้องพยายามทำให้เป็นการเดินทาง, ให้ชีวิตนี้เป็นการเดินทาง คือ ดีขึ้น ๆ ดีขึ้น, แล้วก็

พุทธทาสธรรม (๓)

๑๒๖

ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

ไปในทิศทางเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่อยู่บ้านเรือนหรือว่าผู้ที่ไม่ที่บ้านเรือน.

ที่นี่ จะต้องพูดกันตรง ๆ นิดหน่อย อย่าหาว่ากระทบกระเทียบ : เพราะบรรพชิตสมัยนี้ จะกลายเป็นอยู่บ้านเรือนไปเสียแล้วก็มี, เพราะว่าวัดวาอารามกุฏิวิหารบางแห่ง มันคล้ายกับบ้านเรือนของเศรษฐีคฤหบดีไปเสียก็มี, ไม่ใช่ว่าอย่างสมัยพุทธกาล. ครั้งพุทธกาลจะไม่มีภิกษุองค์ใดองค์หนึ่ง ที่อาจจะมีกุฏิวิหารอยู่อย่างกับบ้านของคฤหบดี; อยู่กระท่อมดินเล็ก ๆ นั้นนะวิเศษที่สุดแล้ว เป็นเรื่องส่วนตัว, โดยมากก็จะอยู่ที่รวม ๆ กันเรียกว่าวิหาร คือโรงใหญ่ ๆ หลังคาเตี้ย ๆ มุดเข้าไป, ตั้งเตี้ย เตี้ยทำด้วยไม้เป็นแถวไป ก็อยู่ในนั้น ชั้นธรรมดาเหมือนกับว่าไปอยู่โรงพยาบาลชั้นอนาถา กันอนเตี้ยเป็นตับไป, ถ้าชั้นพิเศษก็ไปอยู่ห้องคนเดียวพิเศษ. ครั้งพุทธกาลชั้นพิเศษก็กุฏิดินเล็ก ๆ เพราะทำใหญ่เกินกว่านั้นไม่ได้ มันผิดวินัย, แล้วจะมีอะไรอย่างที่มีอยู่เดี๋ยวนี้ไม่ได้ มันผิดวินัย. นั่นแหละคำว่าบ้านเรือน หรือคำว่า ไม่มีบ้านเรือน นี่มันผิด มันเปลี่ยนแปลงไปจนผิดกับสภาพเดิม. ขอให้นึกถึงสภาพเดิม แล้วก็จะเข้าใจเรื่องนี้ได้ดี.

ที่ว่า บรรพชิตไม่มีบ้านเรือน มันใช้ได้สำหรับบรรพชิตสมัยหนึ่งยุคหนึ่งในสถานการณ์อย่างหนึ่ง. เดี่ยวนี้เรียกชื่อว่าบรรพชิต แต่ไม่อยู่ในฐานะที่ไม่มีบ้านเรือน, กลับจะมีบ้านเรือนยิ่งกว่าบ้านเรือน. ถ้าไปเทียบกับคนยากจนบางคน, ชาวไร่

ชาวนาอยู่กระท่อมอยู่บ้านอย่างที่เรียกว่าของคนจน มันก็จะรู้สึกขัดแย้งกันมากทีเดียว สำหรับจะพูดว่า อยู่บ้านเรือนหรือไม่อยู่บ้านเรือน.

ที่นี่ ถ้าว่าอยู่วัด เาละอยู่ที่วัดหรืออยู่ในป่าก็ตาม ถ้าไม่เว้นที่ควรจะเว้น แล้วไม่ลู่ถึงที่ควรจะลู่ถึง จะเป็นอย่างไร? จะแต่งตัว อย่างบรรพชิต กินอยู่อย่างบรรพชิต อะไร ๆ อย่างบรรพชิต อยู่ในป่าด้วย แล้วก็ไม่ว้นสิ่งที่ควรเว้น แล้วก็ไม่ว้นถึงสิ่งที่ควรลู่ถึงจะเป็นอย่างไร? จะเป็นบรรพชิตได้ที่ตรงไหน?

ที่นี่ จะบอกความหมายสำคัญ ว่าความหมายที่แท้จริงของบรรพชิต กับฆราวาสนั้น มันต่างกันอยู่ที่ตรงว่าออกไป เป็นบรรพชิต เพื่อได้รับความสะดวกในการที่จะบรรลุนิพพาน, ในการที่จะเดิน, เดินไปทางไกลไปสู่นิพพาน อยู่อย่างบรรพชิตสะดวกกว่า. เปรียบเทียบให้เห็นง่าย ก็เหมือนว่า คนจะเดินทางไกลสองคน, คนหนึ่งแบกหาม หิ้วของ นุ่งนั้ง ๆ ไปหมด, แล้วอีกคนหนึ่งตัวเปล่า ไม่ได้ถือแบกอะไร, แล้วสองคนนี้คนไหนมันจะเดินสะดวก? นั่นแหละคือความต่างกัน. ฉะนั้น การที่จะออกมาเป็นบรรพชิต ก็เพื่อออกมาสู่ความสะดวก ที่จะเดินทางไกลไปนิพพาน.

อ่านดูทุกสูตรหรือทุกเรื่องในพระบาลี ที่เกี่ยวกับคนออกบวชนั้น จะพบว่าเขาได้ฟังธรรมะที่พระพุทธเจ้าแสดงแล้ว, เข้าใจชัดเจนว่าอย่างนั้น ๆ แล้วดับทุกข์ได้จริง นี่เขาเข้าใจชัดเจน แล้วเขาก็เกิดความรู้สึกขึ้นมาว่า การที่จะปฏิบัติ อย่าง

พุทธทาสภิกขุ (ม)

๑๒๘

ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

ที่พระพุทธรูปเจ้าทรงแสดงให้ฟังนั้น ในเพศฆราวาสทำยาก, ใช้คำว่า “จะประพฤติพรหมจรรย์ ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ด้วยดี เหมือนสังขที่ขัดดีแล้ว ในเพศฆราวาสนั้นทำไม่ได้. ฆราวาสคับแคบเป็นทางมาแห่งธุลี ก็ทำไม่ได้หรือทำได้ยาก. เมื่อเราต้องการเราก็จะเสีย จึงออกมาบวช ออกจากเรือน, บวชเป็นผู้ไม่มีเรือน เพื่อว่าจะประพฤติพรหมจรรย์นั้น ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ด้วยดี, เหมือนหอยสังขที่เขาสกัดแล้วดี ได้โดยง่าย นี่จึงบวช” อย่างนี้ทั้งนั้น. ทุกสูตรและทุกเรื่องของการที่ออกมาบวชจะเป็นอย่างนี้ทั้งนั้น. มันก็เหลืออยู่นิดเดียว ที่ว่า เพื่อความสะดวกในการที่จะประพฤติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ด้วยดี เหมือนสังขที่เขาสกัดแล้ว. ดังนั้นมันอยู่ที่นั่น อยู่ที่สะดวกกว่า พูดได้ว่าสะดวกกว่า. ฉะนั้น อย่าเอามาเป็นคู่ปรปักษ์ขนาดตรงกันข้าม ถ้าว่าออกมาบวชไม่ได้ มันก็ไปอย่างคนเดินช้า ๆ แบกของหนักพะรุงพะรัง; เหมือนกับแบกบ้านแบกเรือนไปด้วย อย่างนี้มันก็ไปช้า. ฉะนั้น ถ้าเราไม่มีภาระอย่างนั้น เราก็ไปเร็ว อย่าถือว่า จะไปไม่ได้เสียเลย.

ที่นี่ ถ้าว่าเดี๋ยวนี้ คนที่บ้านที่เรือนบางคน เป็นพ่อบ้านแม่เรือนก็ได้ ที่อิสระ, เป็นผู้อิสระแก่บ้านแก่เรือน; เขาอาจจะจัดบ้านเรือนของเขา ให้มีความเป็นอยู่ที่สะดวกแก่เขา ในการที่จะประพฤติพรหมจรรย์ ให้คล้ายกับพวกที่อยู่วัดก็ได้ ถ้าเราเป็นคนมีทรัพย์มีกำลัง เป็นผู้เป็นอิสระ จัดบ้านจัดเรือนในบ้านในเรือนนั้นให้สะดวกแก่การ

ประพฤติพรหมจรรย์ ให้ดีกว่าที่วัดบางวัดก็อาจจะได้. นี่พูดอย่างนี้มันจะรุนแรงไป แต่ว่ามันเป็นความจริง จึงขอให้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ให้มันเกิดฟ้าสว่าง คือเปลี่ยนไปในทางที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับบรรพชิต.

มันมีปัจจัยของความสำเร็จและความไม่สำเร็จ ไม่ว่าจะศึกษาอะไร จะปฏิบัติอะไร ทำงานอะไร มองดูให้ดี มันมีปัจจัยแห่งความสำเร็จและปัจจัยแห่งความไม่สำเร็จ อยู่ด้วยกัน ทั้งนั้น, แล้วก็ขอให้มุ่งหาปัจจัย แห่งความสำเร็จเถอะ. เมื่อมันมีอะไรก็อย่าง ๆ ก็ ทำไปเท่าที่จะทำได้ มันก็จะได้รับความสำเร็จ.

บางที่การบวชนี้ เป็นเพียงการกระทำชั่วคราว เหมือนสมัยนี้ที่นิยมกัน สมัยนี้ ออกมาบวชเพื่อศึกษาทดลองจนถึงที่สุด แล้วก็กลับไปเป็นฆราวาส อย่างนี้ก็มิ; แม้ว่าจะไม่ตรงตามความประสงค์เดิม. แต่โบราณนั้นไม่มีที่จะบวชแล้วกลับไปเป็นฆราวาส, เอาความรู้ไปใช้ นั้นไม่มี ไม่มีระเบียบ ไม่มีประเพณี. แต่เดี๋ยวนี้มี ก็ยังนับว่ามีส่วนดีแหละ, ดีกว่าไม่ได้บวช. แม้จะเป็นการบวชชั่วคราว ก็ยังดีกว่าไม่ได้บวช, เพราะจะได้รู้เรื่องว่าบวชนั้นมีอะไรบ้าง, ทำอย่างไรบ้าง, แล้วไปครองเรือนอยู่ที่บ้านที่เรือน ให้มันมีความหมายของคำว่า “บวช” ได้มากขึ้น ก็ได้รับประโยชน์อยู่เหมือนกัน.

จึงมองดูกันว่าเป็นบรรพชิตกันที่ไหน? เป็นบรรพชิตอยู่ที่ไหน? เป็นบรรพชิตที่บ้านก็ได้ อย่างที่พูดมาแล้ว, เป็นบรรพชิตในป่า ซึ่งมี柴บ้านก็ได้. แต่ถ้าดีที่สุดถูกต้องที่สุด ต้อง

พุทธทาสธรรม (๓)

๑๓๐

ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

พูดว่า เป็นบรรพชิตอยู่ในหัวใจ. ความเป็นบรรพชิตนั้น อย่าเอาไว้ที่บ้าน, อย่าเอาไว้ที่ป่าเลย, เอาไว้ในหัวใจซิ. หัวใจมันอยู่ที่ไหนก็รู้กันอยู่แล้ว ให้มีความเป็นบรรพชิตอยู่ในหัวใจ. ถ้าอย่างนั้นแล้วก็ทำบ้านให้เป็นวัดได้, มีวัดอยู่ที่บ้านได้ โดยความหมายในภายใน.

เดี๋ยวนี้เรามันประสบความสำเร็จมากตรงที่ว่า โลกมันเปลี่ยนมากเกินไป, อะไรๆ มันเปลี่ยนมากเกินไป จนสับสนกันไปหมด. ความเจริญแผนใหม่ นั้นมันกลายเป็นว่ายุ่ง, ยิ่งยุ่งยิ่งดี ยิ่งมีเรื่องมากยิ่งขึ้น ยิ่งมีภาระมากยิ่งขึ้น, มันก็เลย ขัดขวางกันบ้าง เป็นธรรมดา กับภาระที่จะถือหลักว่าจะบรรลุความสงบ, จะพ้นจากความรบกวนแห่งกิเลส; เพราะเราบูชาวัตถุ. บูชาวัตถุ นั่นคือบูชาความสุขสนุกสนาน, เอร็ดอร่อยทางวัตถุ จนเป็นทาสของวัตถุไปหมดแล้ว. ที่บวชไม่ได้ หรือบวชไม่จริง บวชแล้วก็ไม่จริงนี้ เพราะว่าเป็นทาสของวัตถุ. ระวังว่า ความเป็นทาสของวัตถุนี้เป็นข้าศึกของพรหมจรรย์; ไม่ว่าจะอยู่ที่บ้าน หรืออยู่ที่วัด อยู่ที่ไหนก็ตาม เป็นทาสของวัตถุได้ทั้งนั้นแหละ. ถ้าที่ไหนมันมีปัจจัยแห่งความสุขทางวัตถุมาก แล้วที่นั่นก็เป็นทาสของวัตถุมาก ไม่ว่าจะที่บ้าน ไม่ว่าจะที่วัด.

เดี๋ยวนี้คนเคยชินกับความสุขสนุกสนานเอร็ดอร่อยทางวัตถุ จึงสิ้นหัว ที่จะมาประพฤติพรหมจรรย์เอาชนะกิเลส มันก็เลยหาคนที่บวชจริงยาก คือคนที่ละสมักรบวชประพฤติพรหมจรรย์นั้นก็หายาก บวชแล้วก็ไม่ประพฤติให้ถูกต้องตาม

กฎเกณฑ์อันนั้น ก็หาคนบวชจริง ๆ มันก็ยาก. นี่แหละความ
เป็นบรรพชิตมันก็มีดีมันลง มีดีมันลง มันควรจะรู้จักสางกัน
เสียที.

ถ้าเรายังนิยมความรู้สึกสงบ ไม่วุ่นวาย พอใจความเรียบ-
ง่าย อยู่อย่างเรียบง่าย ไม่มีความวุ่นวาย นั่นแหละจะง่ายใน
การที่จะเป็นบรรพชิต. ถ้ามีการดำรงชีวิตไปในทางที่ได้เปรียบแก่
กิเลส, พึงยากหน่อยนะ : มีการดำรงชีวิตชนิดที่ได้เปรียบฝ่าย
กิเลส, ทั้งคนอยู่บ้านทั้งคนอยู่วัด มีการดำรงชีวิตชนิดที่ได้เปรียบ
แก่ฝ่ายกิเลส. ฝ่ายพญามารได้เปรียบ ฝ่ายที่จะเป็นพระเป็น
อะไรนี้ กลับยากลำบากหรือเสียเปรียบ; เพราะว่าจิตของเขานั้น
มันไปบูชาวัตถุเสียแล้ว. จิตของประชาชนไปบูชาวัตถุเสียแล้ว
มันก็ได้เปรียบแก่ฝ่ายกิเลสหรือฝ่ายพญามารไปตั้งแต่ต้น.
นี่จะเป็นให้เปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวง จนที่วัดมันก็กลายเป็น
ที่รวบรวมสมบัติพัสถาน ภาระอะไรต่าง ๆ ยิ่งกว่าที่บ้าน. ถ้าให้
พูดตรง ๆ ก็พูดว่า บางคนที่อยู่ที่บ้านกลับมีความสงบมากกว่า
บางคนที่อยู่วัดที่เป็นบรรพชิต. บรรพชิตบางคนมีภาระอย่าง
ชาวบ้านมากเกินไป ทั้งที่ชาวบ้านบางคนอยู่ที่บ้าน เขาก็มีภาระ
อย่างชาวบ้านน้อยกว่า.

นี่แหละ ความมีดีของบรรพชิต ซึ่งมันควรจะสาง ควรจะ
สาง ฉะนั้นจึงของพูดถึงอาการที่จะสางกันได้อย่างไร.

ขอให้ทุกคนเตรียมพร้อมที่จะเดินทาง. บรรพชิตอยู่ที่บ้าน
หรือบรรพชิตอยู่วัด นี่กลายเป็นพูดคำที่ตลก ว่าบรรพชิตอยู่บ้าน

พุทธทาสธรรม (๓)

๑๓๒

ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

หรือบรรพชิตอยู่วัดก็ตาม เตรียมตัวเดินทาง. ทั้งพวกที่อยู่ที่บ้าน และทั้งพวกที่อยู่วัด; ใช้คำว่าพุทธบริษัทดีกว่า ทั้งพวกที่อยู่ที่บ้านและทั้งพวกที่อยู่วัดล้วนแต่เป็นบรรพชิต ขอให้เตรียมพร้อมเพื่อการเดินทาง, ไม่สร้างอุปสรรคที่จะขวางทาง, มีศีล มีสมาธิ มีปัญญา สดุดีมือด้วยกันทั้งนั้น. มาถือหลักอย่างนี้ว่า อยู่ที่บ้านก็ตาม, อยู่วัดก็ตาม มันจะทำได้มากเท่าไร ก็ทำให้สุดความสามารถเท่านั้น ในการที่จะมีศีลเต็มตัวของฆราวาส, มีสมาธิ อย่างเต็มตัวของฆราวาส, มีปัญญาอย่างเต็มตัวของฆราวาส, ไม่หลงในอารมณ์ที่เป็นที่ตั้งของกิเลส ที่เป็นการห่วงเหนียวให้เนิ่นช้า คือสิ่งที่ให้เกิดสับสนวนเอริดอรัยทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ.

ฆราวาสแม้จะมีศีลไม่เท่าพระ แต่ถ้าฆราวาสถือศีล ฆราวาสเต็มที ก็มีผลเท่ากัน. มันจะมีผลเท่ากันสำหรับความเป็นฆราวาส ที่จะเดินไปอย่างช้า ๆ. บรรพชิตมีศีลมากกว่า ก็มีผลเท่ากัน ที่จะเดินไปอย่างรวดเร็ว ๆ; เพราะว่ามันแยกกันแล้วว่า จะเดินช้าหรือจะเดินเร็ว.

สมาธินั้น ก็มีกำลังใจเท่ากันได้ มุ่งมั่นต่อปลายทาง. มีคำบัญญัติดีที่สุดอยู่คำหนึ่ง คือคำบัญญัติที่ว่า สมาธิคืออะไร? สมาธิคือเอกัคคตาจิต ที่มีพระนิพพานเป็นอารมณ์. ที่จริงคำนี้ก็เคยเอามาพูดให้ฟังหลายหนแล้ว กลัวว่าจะไม่ค่อยสนใจ. โดยส่วนใหญ่ให้ถือว่า เอกัคคตาจิตคือจิตที่มีอารมณ์เดียว มีนิพพานเป็นอารมณ์ คือนิพพานเป็นเพียงอารมณ์เดียวของ

เอกัคคตาจิตนั้น; นั้นแหละคือสมาธิ. ฉะนั้นอยู่บ้านก็ได้ อยู่วัดก็ได้ ขอให้มึจิตชนิดที่มีพระนิพพานเป็นอารมณ์ สมาธินั้นสมบูรณ์; เมื่อข้างภายในคือจิตเป็นอย่างไรแล้ว ข้างนอกมันจะหมุนตามไปเอง. ให้ทุกคนเลย อยู่ที่บ้านหรืออยู่ที่วัดก็ตาม มีปณิธานที่ว่า มีพระนิพพานเป็นอารมณ์ มุ่งพระนิพพานกันทั้งนั้น; ยังอยู่ไกลก็มุ่งแต่ที่ไกล ไกลแล้วก็มุ่งใกล้ ๆ นั้นแหละ; ไม่ว่าจะอยู่ใกล้หรืออยู่ไกล, ไม่ว่าจะเป็นผู้ครองเรือนหรืออยู่อย่างไม่มีเรือน ก็จงมุ่งพระนิพพานเป็นอารมณ์ด้วยกัน. นั้นแหละคือสมาธิที่มีความหมายเต็มที.

ทีนี้เรื่องปัญญานั้น มาพูดอย่างง่าย ๆ ตรงที่ว่า ทุกอย่างมันเป็นเช่นนั้นเองตามกฎของอิทัปปัจจยตา. อย่าไปมัวทะเลาะกับมัน, ทะเลาะกับมันก็คือว่า จะเอาให้ได้อย่างที่ผู้ต้องการ จะเอาให้ได้อย่างที่ผู้ต้องการ แล้วคนนั้นมันจะเจ็บปวด มันจะลงนั่ง น้ำตานองหน้าอยู่เรื่อย ๆ ไปแหละ. เพราะไม่รู้ทุกอย่างมันเป็นเช่นนั้นเองตามกฎของอิทัปปัจจยตา. แม้จะเป็นฆราวาสก็อย่าต้องร้องไห้แหละเป็นการดี ในเมื่อสิ่งต่าง ๆ มันไม่เป็นไปตามที่ตัวต้องการ; เพราะสิ่งต่าง ๆ มันจะต้องเป็นไปตามกฎของอิทัปปัจจยตา. เราจะเป็นอะไร ก็ไม่ต้องเป็นทุกข์.

จะพูดให้ลืมหากสักหน่อยหนึ่ง ว่าเกิดเป็นคนทั้งที่อย่าเป็นทุกข์ให้ละอายแมว; เพราะว่าแมวมันไม่เป็นทุกข์นี้ แล้วคนเป็นทุกข์จะดีกว่าแมวได้อย่างไร, ถ้าอนุญาตให้พูดแรงกว่านั้น ก็ต้องพูดว่าอย่าให้ละอายหมา; เพราะว่าหมามันก็ไม่เป็นทุกข์

พุทธทาสธรรม (๓)

๑๓๔

ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

เหมือนกัน. เราเลี้ยงไว้หลายตัวไว้ศึกษา ไว้เป็นครู อยู่ทุกวัน ทุกอิริยาบถ มันไม่ได้เป็นทุกข์เหมือนชนิดที่ท่านสมภารเป็นทุกข์ นี่ ก็เลยว่า เกิดเป็นคนทั้งที อย่าต้องเป็นทุกข์ให้ละอายแมว. นั่นแหละคือ ปัญญา ที่มันพอแก่ความหมายทุกอย่าง, มีความเป็นเช่นนั้นเอง เรียกว่า ตถตา, ตถตา เป็นไปตามเหตุตามปัจจัย ของอิทัปปัจจยตา ไปยินดี ไปรักให้ใจ, ไปเกลียดให้ใจ, ไปกลัวให้ใจ ไปอะไรให้มันใจทำอะไรเล่า. ไม่ต้องไปรัก ไปโกรธ ไปเกลียด ไปกลัว ไปวิตกกังวล อาลัยอาวรณ์กับมันซิ, แล้วมันก็ไม่มีความทุกข์ดอก. นี่เรียกว่า ปัญญา, ปัญญา ถึงที่สุดเลย. ปัญญาในพระพุทธศาสนา ไม่ใช่ว่าต้องไปทำวิปัสสนาทุกรูปแบบ, ทำอะไรทุกรูปแบบ ถ้าเพียงแต่เห็นว่สิ่งทั้งปวงเป็นเช่นนั้นเอง จนไม่ไปยินดียินร้ายกับมัน แล้วก็นั่นแหละปัญญา มันถึงที่สุดได้เพียงเท่านั้น จะทำวิปัสสนาไปถึงไหน มันก็ไปจบอยู่ที่ตรงนั้นแหละ, ตรงที่เฉยได้ต่อสิ่งทั้งปวง ว่าเป็นเช่นนั้นเอง, มันเป็นตถตา.

จะนั้นอยู่ที่บ้านหรืออยู่ที่วัดมันก็มีปัญญาเดียวกันนี้แหละ, ไม่ใช่คนละปัญญาเลย. มันจะเพียงแต่ว่ามากหรือน้อยกว่ากัน. ถ้าอยู่ที่วัดสะดวก ฝึกฝนอยู่มาก มันก็อาจจะมาก มั่งาย มีเร็ว, อยู่ที่บ้านมันงุ่มง่ามหน่อย แต่ก็ต้องมีอย่างนี้แหละ ฉะนั้นอะไรเกิดขึ้น ก็เอาตถตา นี่แหละมารับหน้าไว้ก่อน โดยไม่ต้องยินดียินร้าย. ไม่ว่าอะไรที่มันจะเกิดขึ้นในลักษณะไหน จะดีจะชั่ว จะทำอะไรจะขาดทุน จะแพ้ จะชนะ จะก็อย่าง ๆ มันก็ต้อง

ตถาตาไว้ก่อน, คือตั้งตัวให้ได้ด้วยคำว่า “ตถตา” ตั้งตัวให้คงที่
อยู่ได้ อย่าให้เอียง อย่าให้เซ ตั้งตัวไว้ให้มั่นคงได้ ด้วยคำว่า
ตถตา – มันเช่นนั้นเอง. ครั้นตั้งตัวได้ อย่างนี้แล้ว ก็ดูต่อไปว่า
จะอย่างไรต่อไป ให้มันสมหรือให้มันเข้ากับตถตาในเรื่องนี้.
แล้วก็แก้ไขไปซี, ทำไปซี, มันก็ต้องประสบความสำเร็จ. นี้เรียกว่า
ไม่ต้องร้องไห้ ไม่ต้องหัวเราะ ไม่ต้องยินดี ไม่ต้องยินร้าย,
เป็นผู้ที่รับประโยชน์ของพระพุทธศาสนา หรือของพระธรรม.

เดี๋ยวนี้เราพูดถึงบรรพชิต เรื่องของบรรพชิต, เรื่องฟ้าสาธ
ของบรรพชิต. บรรพชิตยังจะต้องมีความรับผิดชอบแปลก
ออกไปจากฆราวาส. เมื่ออยู่ในเพศบรรพชิตบริโภคอาหารของ
ชาวเมืองนี้; ถ้าเป็นฆราวาสธรรมดา บริโภคอาหารของตนเอง
ความรับผิดชอบ ในการที่จะต้องปฏิบัติให้สมกับการที่จะบริโภค
อาหารของชาวเมือง มันยังมีอีกส่วนหนึ่ง. ฉะนั้นพวกบรรพชิต
ที่ออกจากบ้านจากเรือนมาอยู่อย่างนี้แล้ว บริโภคอาหารของ
ชาวบ้านชาวเมือง ต้องนึกถึงข้อที่เขาถวายด้วยศรัทธา และด้วย
ความเคารพ. เอาอาหารมาถวายพระนี่ ถวายด้วยศรัทธา
หวังว่าจะได้มีผลมีอะไรใหญ่โตกว้างขวาง, แล้วถวายด้วยความ
เคารพ.

เมื่อคนหนึ่งเขาอาละวาด เขาที่ชื่อนายนรินทรก็ถึง เขา
ดำพระอย่างนี้ว่า “เอามาให้ฉันแล้วยังต้องไหว้อีก, เอามาให้ฉัน
ทั้งที่แล้วยังต้องไหว้อีก” เข่าอย่างนี้; แล้วพระเหล่านี้ปฏิบัติ
ไม่สมกับการที่เขาเอามาให้ฉันทั้งที่แล้วยังต้องไหว้อีก. เขาก็

พุทธทาสธรรม (๓)

๑๓๖

ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

โฆษณาเป็นเรื่องศรีกโครมมากที่สุดอยู่หลายปี. นี่เขาให้สำนัก
ในข้อที่ว่า บรรพชิตบริโภคอาหารของชาวเมือง ที่ถวายด้วย
ศรัทธา แล้วยังให้อีก. พูดภาษาหยาบคายก็ว่า เอามาให้กิน
แล้วยังต้องให้อีก, แล้วทำไมไม่ทำให้สมกับอาการอย่างนั้นล่ะ?

นี่แหละ จะต้องร่วมมือกัน, ผู้ให้และผู้รับร่วมมือกัน ทำให้
เกิดประโยชน์ สำเร็จตามความมุ่งหมายของการมีพรหมจรรย์
แห่งพระพุทธานุสาสนา, ซึ่งพระองค์ตรัสว่า ธรรมวินัยนี้เพื่อ
ประโยชน์สุขแก่มหาชน ทั้งเทวดาและมนุษย์ เธอจงช่วย
กันรักษาสืบอายุธรรมวินัยนี้ไว้ เพื่อประโยชน์แก่มหาชน ทั้ง
เทวดาและมนุษย์, แล้วช่วยกันอบรมสั่งสอนจนกระทั่งว่า
มหาชนเหล่านั้นจะบอกกล่าวสั่งสอนกันได้สืบต่อไป ในลำพัง
มหาชนเหล่านั้น; หมายความว่า ให้ชาวบ้านรู้ธรรมะ จน
สามารถบอกสอนต่อ ๆ สืบกันไป โดยไม่ต้องมีบรรพชิตก็ยังได้.
ท่านหวังมากถึงขนาดนี้ มันก็เป็นหน้าที่ของบรรพชิต. บรรพชิต
ไม่มีบ้านเรือน ไม่ได้ทำนาเอง ไม่ได้ปรุงอาหารเอง แต่บริโภค
อาหารของชาวบ้าน ในฐานะผู้มีชีวิตอยู่ด้วยของที่ผู้อื่นให้
บรรพชิตก็ต้องรับผิดชอบมากกว่า ในการที่จะทำให้ศาสนาหรือ
พรหมจรรย์ยังคงมีอยู่ในโลกนี้.

วันนี้เราก็ตกถึงเรื่องฟ้าสว่างทางบรรพชิตโดยตรง. ครั้ง
ที่แล้วมา พูดถึงเรื่องฟ้าสว่างทางฝ่ายฆราวาส อุบาสกอุบาสิกา
เอาไปเปรียบเทียบจับคู่กันดู.

ฟ้าสว่างทางสมณสาธูป

อ้าว, ที่นี้ก็พูดถึงเรื่องโดยหัวข้อว่า : ฟ้าสว่างทางสมณสาธูป คือเมื่อพูดถึงเรื่องบรรพชิตแล้ว ก็จะต้องพูดถึงเรื่องบรรพชิตกันไปให้มันหมด ฟ้าสว่างทางสมณสาธูป.

บางคนอาจจะไม่เข้าใจคำว่า “สมณสาธูป” คำนี้แปลว่ามีรูปสมควรแก่สมณะ, มีรูปสมควรแก่ความเป็นสมณะ คือ มีกิริยาอาการท่าทางความปรากฏ สมควรแก่ความเป็นสมณะ ก็เหมือนที่เราหวังหรือเรารู้จักกันอยู่ที่นี่ ถ้าว่าเป็นพระ จะต้องมีกิริยาท่าทางอาการแสดงออกมาอย่างไร, กิริยาอาการที่แสดงออกมาสมควรแก่สมณะ นั่นแหละเรียกว่าสมณสาธูป. เป็นพระต้องมีสมณสาธูป คือมีกิริยาอาการสมควรแก่ความเป็นสมณะผู้สงบกิเลสได้. สมณะ แปลว่า ผู้สงบ สงบอะไร? สงบสิ่งที่วุ่นวาย คือ กิเลส สงบกิเลสเสียได้ จึงเรียกว่า สมณะ; เป็นสมณะก็ต้องมีปรากฏการณ์ภายนอก แสดงว่าเป็นสมณะ.

นี่มันเป็นทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีและเป็นทั้งเรื่องจริงที่มันจะต้องทำให้จริง. เราจึงถือเป็นหลักกันมาว่า พอเห็นรูปร่างหน้าตาก็รู้ท่าทาง ก็พอจะบอกได้ว่า คนนี้เป็นพระ, คนนี้เป็นสมณะ ใช้จีวรสีเหลือง และก็ถือบาตรถือกลด อะไรเข้าด้วยแล้วก็ดูง่ายเข้าอีก. แต่นั่นไม่ใช่เรื่องที่สำคัญ มันอยู่ที่ลักษณะที่แสดงออกมาทางกาย วาจา ใจ. การกระทำทางกายก็ดี การพูดจาที่ดี ความคิดนึกที่ดี มีลักษณะสมกับความเป็น

พฤษภาธรธรรม (ณ)

๑๓๘

ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

สมณะ. ในทุก ๆ อิริยาบถ : เดิน ยืน นั่ง นอน ก็มีอาการแห่งความเป็นสมณะ, แล้วก็ทั้งในที่ลับทั้งในที่แจ้ง คือทั้งภายนอกและทั้งภายใน มีลักษณะการแห่งความเป็นสมณะ.

เมื่อกล่าวโดยผล ก็ว่าสงฆ์ชนิดที่ไม่ทำอันตรายแก่ตนเองและแก่ผู้อื่น. ถ้าเขาเป็นสมณะจริง มีความสงบรำงับจริง จะไม่มีการทำตนให้เดือดร้อนหรือเป็นทุกข์ แล้วก็ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนหรือเป็นทุกข์ นี่ขยายออกไปถึงสังคม. ส่วนตัวบุคคลผู้นั้น ก็สงบรำงับ ไม่ทำตนเองให้เดือดร้อนด้วยกิเลส; ถ้ากิเลสของตนเองทำตนเองให้เดือดร้อนวุ่นวายอยู่ ก็ไม่เป็นสมณะ ก็ไม่มีความเป็นสมณะ. นี่เรียกว่าสมณะในภายใน. นี่ถ้าว่าเป็นออกไปถึงภายนอก ก็ทำผู้อื่นให้พลอยสงบสุขด้วย, ทำสังคมให้เป็นสุขด้วย, ตามความมุ่งหมายมาแต่ดึกดำบรรพ์ว่า สมณะนี้เป็นสัญลักษณ์ของความสงบ, จูงจิตใจให้คนรู้สึกสงบ; จึงพูดไว้อย่างกว้าง ๆ ที่สุดว่า การได้เห็นสมณะนั้นเป็นของดี, เพียงแต่ได้เห็นสมณะเท่านั้นแหละเป็นของดี; หมายความว่า ถ้าได้เห็นสมณะจริง ๆ มันเกิดความรู้สึกถึงในส่วนลึกของจิตใจ ให้เกิดความสงบ. เพียงแต่เขาเดินมาให้เห็นนี้ ก็รู้ได้ว่าคนนี้เป็นคนสงบ; ไม่มีราคะ โทสะ โมหะ เบียดเบียนตนให้เร่าร้อน, ไม่มีราคะ โทสะ โมหะ เบียดเบียนผู้อื่นให้เร่าร้อน. นี่เรียกว่าทำความสงบโดยส่วนสอง ทั้งข้างนอกทั้งข้างใน.

พูดถึงคำว่าสมณะ, สมณะ ให้ละเอียดยออกไป ก็ขอให้รู้ว่า คำว่า สมณะ, สมณะนี้เป็นที่พอใจ เป็นที่พึงประสงค์ และ

ต้องการและเคารพกันมาแล้ว ตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ก่อนพุทธกาล. ก่อนพระพุทธเจ้า เขาก็มีคำว่า “สมณะ” ใช้อยู่แล้ว เพราะรู้สึกได้โดยสัญชาตญาณว่า ความสงบ ความสงบนี้มันวิเศษอย่างไร ก็มุ่งหาความสงบ, และบุคคลผู้สงบ, ฉะนั้น ถ้าเขาได้เห็นใคร ฤๅ มุนี คนใดคนหนึ่ง, ซึ่งยังไม่ใช่พระพุทธเจ้าหรือสาวกของพระพุทธเจ้า, เขาก็เรียกว่าสมณะ, สมณะ, คำว่า “สมณะ” จึงเป็นคำเก่าแก่ที่สุด อย่างเดียวกับคำว่าพระอรหันต์ เหมือนกัน. ฉะนั้นจึงมีมาแล้วในลัทธิอื่นๆ ก็ลัทธิก็ตาม โดยจะมุ่งเอาคำว่า “สมณะ” นี้แหละเป็นประธาน เป็นหลักสำคัญ. ดังนั้นในลัทธิใดๆ ก็ตาม เขาก็ต้องมีสมณะ ตามลัทธิของเขา. สมณะอื่นไม่มีในลัทธิอื่น; หมายความว่าต่างคนต่างมีสมณะตามความหมายของตนๆ แล้วแต่เข้าใจลัทธิเจ้าศาสนาแห่งลัทธิเขาจะบัญญัติกันอย่างไร.

ในพระพุทธศาสนา เราก็ มีสมณะ. สมณะที่หนึ่ง คือ โสดาบัน, สมณะที่สอง คือ สกิทาคามี, สมณะที่สาม คือ อนาคามี, สมณะที่สี่ คือ อรหันต์, แล้วก็มีในศาสนาอื่น. สมณะพวกอื่นไม่มีในศาสนาอื่น คือว่าไม่ได้มีสมณะเหมือนกันหรือร่วมกัน. ในพุทธศาสนาเราก็มีสมณะอย่างนี้; เพราะว่ามีระเบียบปฏิบัติ คือ อัฐังคิกมรรค, อริยมรรคมีองค์แปดประการ เมื่อได้ปฏิบัติแล้วดำเนินแล้ว ก็ให้เกิดสมณะสี่จำพวกนี้.

ความหมายของคำว่า สมณะ สมณะ แปลว่า ผู้สงบ, ไม่เป็นอันตราย ไม่เป็นข้าศึกแก่ผู้ใด. ถ้าเกิดเป็นข้าศึก, มีความ

พุทธทาสภิกขุ (ม)

๑๔๐

ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

เป็นข้าศึกแก่ผู้ใด ก็หมดความเป็นสมณะ; เพราะว่าถ้ามันเลวร้าย จนถึงกับไปเป็นข้าศึกกับบุคคลภายนอกแล้ว มันก็มี ความเป็นข้าศึกแก่ตัวเองในภายในจิตของตัวเองเต็มที่แล้ว มันก็หมดความเป็นสมณะ.

มีคำบาลีว่า *สมณีธ อรณา โลก* — สมณะไม่เป็นข้าศึกในโลก *สมณีธ อรณา โลก* — สมณะไม่เป็นข้าศึก ในโลกนี้ สมณะไม่เป็นข้าศึก ไม่กระทบกระทั่งใคร ในลักษณะที่เป็นอันตราย หรือเป็นข้าศึก ทั้งโดยเจตนาและไม่เจตนา. เพราะท่านมีจิตใจไม่เป็นข้าศึกแก่ผู้ใดเสียแล้ว ปล่อยไปตามเรื่อง มันก็ไม่กระทบกระทั่งใคร. ฉะนั้นจึงไม่มีโอกาสที่ว่าจะแก่งแย่งทำใครให้เดือดร้อน กระทบกระทั่งเขาโดยเจตนา; อย่างนี้ก็นับว่าเลวมาก. ตามปกติก็ไม่มีกิเลสที่เป็นเหตุให้กระทบกระทั่งผู้ใดนั้นแหละ จึงจะเรียกว่าเป็นสมณะ เพราะมีความสงบทางกาย สงบทางวาจา สงบทางจิต.

แล้วที่ที่ลึกกว่าจิตนั้น ก็ควรจะมีอีกคำหนึ่งเรียกว่า สงบทาง “อุปธิ” สงบทางอุปธิ สติปัญญาทิวา วิมุตติ ความคิดความเห็น. ร่างกายไม่ทำอะไรทางร่างกายที่กระทบผู้อื่น, ทางวาจาก็ไม่พูดกระทบผู้อื่น, ทางจิตความคิดความนึกก็ไม่กระทบใคร. ที่นี้ สงบทางอุปธิ ก็ไม่แบกของหนักอะไรไว้ในใจให้ตนเองเดือดร้อน. อุปธินี้คือ ของหนัก ที่ยึดถือไว้โดยอุปาทาน มันก็เบียดเบียนบุคคลนั้นแหละ บุคคลนั้นเองแหละ. มันก็ควรที่จะสงบบรรังไปเสียด้วย. คือว่า ไม่เพียงแต่จิตสงบเพราะมโนกรรมขั้นต้น ๆ

มันสงบเพราะหมดกิเลสในชั้นลึก ที่เป็นเหตุให้ยึดถือโดยความเป็นตัวตน; จะเรียกว่าสงบแห่งทวิภูมิตัวตนเห็น สงบแต่สติปัญญามันถูกต้อง.

ความหมายนี้หรือคำอธิบายอย่างนี้มันลึกหน่อย, แต่ช่วยจำเอาไว้ก็แล้วกันว่า เพียงแต่พูดถึงกาย วาจา ใจนั้นยังไม่หมด มันยังมีอะไรที่ลึกกว่านั้น คืออุปธิที่จิตมันยึดถือไว้ตลอดเวลา. คนที่ไม่ทำทุกจริตทางมโนกรรม คือเว้นจากอกุศลมา พยาบาท วิหิงสา มิจฉาทิภูมิตัวตนเห็น, แต่ยังมีส่วนลึกที่ยึดถือตัวตนอยู่, ยึดถือความดีความถูกต้อง ยึดถือในฝ่ายดีอยู่, อันนั้นเป็นอุปธิ : ยึดถือบุญยึดถือกุศลอยู่. นั้นยังเป็นของหนัก, มันก็เบียดเบียน เพราะมันหนัก, ต้องหมดชั้นอุปธินั้นอีกที่มันลึกไปกว่า ชั้นมโนกรรม; บางที่ใช้คำว่าทวิภูมิตัวตนเห็น, บริสุทธิทางกาย บริสุทธิทางวาจา, บริสุทธิทางใจ. แล้วบริสุทธิทางทวิภูมิตัวตนเห็น. นั่นแหละมันถึงขั้นที่ปล่อยวางของหนักที่มีอยู่ใจจิต.

นี่พูดให้สั้นเชิง ต้องพูดถึงสี่อย่าง โดยมากพูดเพียงสามอย่าง คือที่มันปรากฏกาย ๆ หรือว่าปรากฏอยู่ทั่วไป. ถ้าเป็นสมณะโดยแท้จริง ต้องสงบกาย สงบวาจา สงบทางจิต แล้วสงบทางอุปธิด้วย. ไม่มีอะไรที่ถือไว้เป็นของหนักโดยความเป็นตัวตน, ไม่ยึดถือแม้แต่พระนิพพานว่า นิพพานของเราเป็นต้น นี่คือการเป็นสมณะ.

ที่นี้คิดดูเอาเองซิว่า ถ้าคนมันสงบถึงขนาดนี้ สงบกาย วาจา จิต อุปธิแล้ว มันจะมีลักษณะกิริยาทำทางอย่างไร. นั่น

พุทธทาสภิกขุ (ม)

๑๔๒

ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

แหละคือสมณสา रूप —รูปลักษณะที่สมควรแก่ความเป็นสมณะ ถึงที่สุด. แต่ถึงอย่างนั้น มันก็ไม่พ้นจากการที่ดูยาก เข้าใจยาก สำหรับบุคคลคนธรรมดาจะรู้ว่า คนนี้เป็นพระอรหันต์หรือไม่? อย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ตรัสว่า ยากมากที่คนธรรมดาจะดูออกว่า คนนี้เป็นพระอรหันต์หรือไม่, เดียวนี้ก็พูดไว้ให้มันหมด.

ทีนี้ก็จะพูดถึงการรักษาความเป็นสมณะ. ความเป็นสมณะ นั้น เรียกว่า สามัญญะ, สามัญญะ. รูปร่างข้างนอกนั้นเรียกว่า สมณสา रूप ภาวะข้างนอกเรียกว่าสมณสา रूप รูปร่างแห่งความเป็นสมณะ. ทีนี้ “สามัญญะ” ภาวะแห่งความเป็นสมณะนี้ หมายถึงข้างในซึ่งมันลึก, ภาวะแห่งความเป็นสมณะ.

รักษาสมนสา रूपนี้ ขอให้รักษาลึกลงไปถึงรักษาความเป็นสมณะ คือตั้งตนให้อยู่อย่างถูกต้องในความเป็นสมณะ; นั่นแหละคือรักษาสมนสา रूप. ถ้าไม่รู้จักความเป็นสมณะ แล้วจะรักษาความเป็นสมณะได้อย่างไร? ฉะนั้น บรรพชิตทั้งหลาย ต้องรู้จักความเป็นสมณะ ว่ามันเป็นอย่างไร, อยู่ที่ไหน, จึงจะสามารถรักษาความเป็นสมณะนั้นไว้ได้. ถ้าไม่ใช่รักษาเพื่ออวดคน มันก็รักษาภายในตนซี รักษาจิตไม่ให้เกิด โลภะ โทสะ โมหะ ขึ้นมาครอบงำ. นี่คือการรักษาความถูกต้องภายในใจไว้อย่างเต็มที่; เรียกว่ารักษาความเป็นสมณะ, ให้มีความเป็นสมณะไว้ อย่างเต็มที่.

มีคำกล่าวว่า รักษาความเป็นสมณะไว้เหมือนกับเกลือ รักษาความเค็ม. ถ้าเป็นเกลือก็ต้องเค็ม; เรียกว่าเกลือมันรักษา

ความเค็มไว้เสมอไป. นี่ถ้าเกลือเกิดไม่เค็ม มันก็หมดความเป็นเกลือ, เขาก็เอาไปเททิ้ง. คำสอนอย่างนี้พระเยซูก็พูด : ความเป็นสาวกของพระเยซู เหมือนกับเกลือรักษาความเค็ม; มิฉะนั้นก็จะถูกเขาเอาไปสาดทิ้งเททิ้ง เกลือที่ไม่เค็มใครจะเก็บไว้ทำไม. ฉะนั้น สมณะก็รักษาความเป็นสมณะไว้ เหมือนกับเกลือรักษาความเค็ม; ไม่รักษาความเป็นสมณะ ก็เหมือนเกลือไม่รักษาความเค็ม มันก็ตกไปจากพรหมจรรย์นี้จากศาสนา.

รักษาความเป็นสมณะ ด้วยธรรมะอีกประเภทหนึ่ง แต่มันก็ยังเนื่องอยู่ในความเป็นสมณะ. ธรรมะประเภทนี้เอาเป็นเครื่องช่วยเป็นอุปกรณ์ โดยเฉพาะก็คือธรรมะที่มักจะถือว่าหน้าปากคอก หน้าปากคอกไม่ค่อยสนใจ คือธรรมะที่ชื่อว่า หิริและโอตตปปะ. จำไว้ให้แม่น ๆ หิริความละอายต่อการที่ตนเป็นเกลือจืด คือมันไม่มีความเป็นสมณะแล้วก็ละอาย, แล้วโอตตปปะ คือ กลัว, กลัวความที่ไม่มีความเป็นสมณะ.

หิริและโอตตปปะ นี่เป็นปัจจัยส่งถึงการบรรลุมรรคผล. นี่พบในพระบาลี ไม่ใช่ธรรมะสำหรับสังคมชั้นต่ำ, ธรรมะเพื่อสังคมอย่างที่สอน ๆ กันอยู่ ซึ่งสอนกันต่ำเกินไป. หิริ และโอตตปปะ นี้จะช่วยสนับสนุน ช่วยส่งเสริมถึงวาระสุดท้ายเพื่อจะบรรลุพระอรหันต์กันเลย. ถ้าเขายังมีความละอายต่อบาป ยังละอายต่อความทุกข์ ยังกลัวต่อความทุกข์ มันก็มีแต่ส่งขึ้นไปส่งขึ้นไป ส่งขึ้นไปให้พ้นจากความทุกข์. ฉะนั้น สมณะผู้จะรักษาความเป็นสมณะ ก็ต้องมีหิริและโอตตปปะให้มากพอ

พุทธทาสภิกขุ (ม)

๑๔๔ ฟาสางทางคณะสงฆ์

ตลอดเวลา เรื่อยไป เรื่อยไป จนกว่าความเป็นสมณะมันจะสมบูรณ์.

คำว่า “สมบุรณ์” นี้ คือไม่ต้องรักษาแล้ว มันกลายเป็นพันเจตนา คือจนหมดกิเลสแล้ว. พอหมดกิเลสแล้ว มันก็ไม่ต้องเจตนารักษา มันก็มีของมันเอง. นี่เขาเรียกว่าพันเจตนา, เป็นโลกุตตระ. รักษาความเป็นสมณะไว้ได้เรื่อย ๆ ไปจนกิเลสหมด ที่นี้ไม่ต้องรักษามัน ก็มีผลเท่ากับรักษา; เพราะว่าอันตรายหรือศัตรูมันไม่มีแล้วนี่. ฉะนั้น จึงต้องมีหิริและโอตตัมปะยังขึ้นไป, ยิ่งขึ้นไป จนถึงกับบรรลุพระอรหันต์.

นี่ธรรมชาติแรกของการศึกษาเล่าเรียน ไม่ใช่ธรรมชาติต่ำ ๆ เตี้ย ๆ จะอยู่ที่ตรงนี้ จะต้องใช้ในการรักษาความเป็นสมณะเรื่อยไป, เรื่อยไป จนถึงการบรรลุพระอรหันต์. แล้วธรรมชาติอื่น ๆ ยังมีอีก ไปสังเกตดูเองก็ได้ เช่น สัมปยุตธรรมบางข้อที่เรียกว่าอรรถัตถุญตา, อรรถัตถุญตา – รู้จักตนเอง. ถ้ารู้จักตนเองจริง ๆ แล้ว มันจะไม่หยุด จะไม่หยุด จะไม่ละเลย จะไม่พอใจหยุด. มันจะต้องการขึ้นไปเรื่อย ให้ไปสูงขึ้นไปเรื่อย.

บทปัจเจกชนที่ว่า เดียวนี้เราเป็นสมณะแล้ว กิริยาอาการใด ๆ ของความเป็นสมณะ เราจะประพฤติเข้ากับกิริยานั้น ๆ นั้นแหละ คือรู้จักตัวเอง. ฉะนั้นอุบาสกทั้งหลายก็พิจารณาว่าเราเป็นอุบาสกแล้ว ธรรมะใดสำหรับอุบาสก เราจะประพฤติธรรมะนั้น : อยู่ที่บ้านก็พิจารณาอย่างนั้น, อยู่ที่วัดก็พิจารณาอย่างนั้น ก็จะเป็นเครื่องรักษาความเป็นสมณะ ความเป็น

พุทธบริษัทไว้ได้เป็นอย่างดี.

ทีนี้ก็พิจารณากันในแง่ว่า อยู่ที่ไหนคือสถานที่ สมณะอยู่ที่ไหน? คำตอบที่มันไม่มีทางจะผิด แต่มันมีลักษณะเป็นกำปั้นทุบดิน เมื่อถูกถามว่า สมณะอยู่ที่ไหน? มันก็ตอบว่า ความสงบมีที่ไหน สมณะอยู่ที่นั่น. ถ้าไปตอบว่าอยู่ที่วัด บ้า โดยไม่รู้สีกตัวนะ; ถ้าตอบว่าอยู่ที่บ้านก็จะโง่โดยไม่รู้สีกตัว. ต้องตอบว่า ความสงบอยู่ที่ไหนสมณะอยู่ที่นั่น : บ้านก็ได้, วัดก็ได้.

แต่ถ้าว่า ถูกที่สุด ก็ว่า อยู่ในจิต อยู่ในใจ อยู่ในสันดาน. สมณะไม่อยู่ที่บ้าน ไม่อยู่ที่วัด ไม่อยู่ที่ป่า ไม่อยู่ในเมือง; อยู่ในจิตของผู้มีความสงบจนกลายเป็นนิสัยสันดาน. เช่นพระอรหันต์นี้ ก็มีความเป็นสมณะ หรือมีสมณภาวะอยู่ในจิตในสันดานของท่าน, จนกระทั่งพูดได้ว่า ท่านไปนั่งลงตรงไหน ตรงนั้นมีสมณะ มีความสงบ มีความเป็นสมณะ.

ทีนี้ความปรารถนาของเรา มันควรจะปรารถนาว่า ขอให้สมณะมีทั่วไปทั้งโลก. ให้สมณะมีทั่วไปทั้งโลกดีกว่า มันก็จะ เป็นโลกที่มีสันติภาพ มีสันติสุข ชนิดที่เที่ยงแท้และถาวรทั้งโลก. ให้สมณะนี้แหละเป็นผู้นำโลก, ให้สมณะเป็นผู้นำโลก. ถ้าพูดให้ถูกกว่านั้น ก็ว่า ให้สมณะเป็นผู้นำจิตใจของประชาชน.

เมื่ออาตมาไปเที่ยวที่อินเดีย เกิดความรู้สึกข้อนี้นี้ขึ้นมา ว่า สมณะหรือบรรพชิตที่เขาเรียกกันว่าพระหรือสาธุ, ที่อินเดียเขาเรียกพระว่าสาธุ, สาธุ, คำว่าสาธุนั้นเป็นคำเรียกพระ, พระมา

พุทธทาสธรรม (๓)

๑๔๖

ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

พักอยู่ที่ตรงไหน โดยมากพักอยู่ที่ศาลาประจำบ้าน คนจะไปนั่งล้อมทั้งหญิงทั้งชายไปนั่งล้อม ล้อมพระหรือล้อมสาธุ แล้วก็พูดกันเรื่อย. สาธุบางองค์ไม่ได้นั่งผ้าเลย แต่ก็มีคนเข้าไปนั่งล้อมถามเรื่องที่ต้องการ เพราะว่าบรรพชิตในประเทศอินเดียนั้นมีมากอย่าง มากนิยาย ไม่รู้ว่าเท่าไรแหละ จนกระทั่งว่านั่งผ้าก็มี นั่งนิตเดียวก็มี ไม่นั่งเลยก็มี นุ่งเต็มทีก็มี นุ่งจนเกินนุ่งก็มี มันมีทุกอย่าง แต่ได้รับความเคารพนับถือเป็นสาธุด้วยกันทั้งนั้น; ถ้าพอมานั่งลงตรงไหนแล้ว ชาวบ้านจะมามุงล้อม. มันคล้าย ๆ กับบ้านเรา พอพระพุทธรูปมาปักกอลดลงที่ตรงไหน ชาวบ้านก็ไปนั่งล้อม แต่ที่อินเดียยังมากกว่านั้น รู้สึกว่ามันมากกว่านั้น. แล้วมันก็จะแปลกกันอยู่ที่ว่า ไม่ใช่มาขอเครื่องรางจากพระพุทธรูป; ไม่เคยเห็นเลย ไปถาม ไปพูด ไปคุย ทำเดียวแหละ, ไม่ได้มาขอเครื่องรางจากพระพุทธรูป เหมือนบ้านเรา ขอสามตัวบ้าง ขอเครื่องรางบ้าง, อย่างนี้มันก็ไม่นำ, มันไม่นำโลก.

ถ้าบรรพชิตมานั่งตรงไหน แล้วคนก็เข้าไปถามเรื่องปัญหาในทางจิตใจ นี่สมณะจะนำโลกได้ก็เพราะเหตุนี้ มันควรจะจัดให้เป็นอย่างนั้น คือเป็นผู้นำวิญญาณของประชาชนเลย. ให้สมณะเป็นผู้นำวิญญาณของประชาชน.

ถ้าว่าสรุปผลแล้ว มันเป็นประโยชน์แก่บุคคลนั้น ๆ เป็นประโยชน์แก่สังคม, เป็นประโยชน์แก่โลกทั้งโลก. ถ้าโลกนี้สนใจเรื่องสมณะ สนใจความสงบอย่างความเป็นสมณะแล้ว โลกนี้ก็จะกลายเป็นโลกที่ดีกว่าโลกพระศรีอารยเมตไตรย ก็ได้ ดีกว่าโลก

พระศรีอารยก็ได้อีก เพราะโลกพระศรีอารยนั้น จะมุ่งหมายความ ไม่เบียดเบียนกันอย่างเดียวเสียมากกว่า แต่ไม่ถึงกับหมดกิเลส; ไม่ได้เน้นที่ความหมดกิเลส เขาเน้นที่ความไม่เบียดเบียน; แต่ถ้าเราเอาความสงบ สมณะนี้เป็นหลัก แล้วมันจะมากกว่านั้น คือมันไม่เบียดเบียนแน่; เพราะถ้าสงบในภายในแล้วก็ไม่เบียดเบียน เพราะจิตใจสูงขึ้นไปถึงหมดกิเลส เป็นพระอรหันต์. นี่การกระทำของสมณะ ต่อตนเอง ต่อผู้อื่นหรือต่อโลก ช่วยทำโลกให้สงบ รักษาความสงบในโลกให้คงยังมีอยู่.

เอาละพูดถึงเรื่องฟ้าสว่างกันเสียที ถ้าไม่มีสมณะในขั้นที่เป็นที่พอใจ ก็ต้องช่วยกันให้มีสมณะ ที่แสดงออกเป็นสมณสาธูป. เราอาจจะต้องยอมรับว่า แม้จะไม่มีสมณะแท้จริง ก็ขอให้สมณสาธูปเพียงภายนอกเอาไว้ก่อนเถอะ ยังปลอดภัยตั้งครึ่ง; เพราะมีสมณะสาธูป ทำทางเป็นสมณะ มันจะเบียดเบียนใครไม่ได้ จะเบียดเบียนชาวบ้าน ผู้ให้อาหารด้วยศรัทธาไม่ได้ดอก ถ้ายังมีทำทางเป็นสมณะอยู่ ถ้าว่าภายในเป็นสมณะจริงด้วย สมกับมีทำทางอย่างนั้น มันก็เรียกว่าวิเศษ ๑๐๐%. ถ้ามีทำทางเป็นสมณะแม้แต่ภายนอก นั้นก็ยังดีผลไม่น้อยกว่า ๕๐% เพราะมันเบียดเบียนใครไม่ได้; พอไปเบียดเบียนใครเข้า มันก็ไม่มีสมณสาธูป. นี่เรียกว่า ฟ้าสว่างทางสมณสาธูป.

ขอให้บรรพชิตทั้งหลายมีสมณสาธูป พอคนเขาเห็นแล้ว เขาก็ร้องว่า สาธุ, สาธุ สาธุ ยกมือไหว้ เต็มวันเราจะทำได้แต่

พุทธทาสธรรม (๓)

๑๔๘ ฟาสางทางคนะสงฆ์

เฉพาะเด็ก ๆ ใช้ให้เด็ก ๆ ไหว้ พระมาสาธุ, สาธุ, มันทำได้แต่เด็ก ๆ คนใหญ่ไม่เอา ผู้ใหญ่ไม่เอา.

ฟาสางทางสมณสาชีพ

อีกข้อหนึ่ง ฟาสางทางสาชีพ เมื่อตะกี้สารูป สมณสารูปเดี๋ยวนี้อีกสมณสาชีพ. สารูปแปลว่า มีรูปสมควรแก่ความเป็นสมณะ ที่นี้ สาชีพ มีอาชีพสมควรแก่สมณะ คือหากิน สมควรแก่ความเป็นสมณะ เรียกว่าสมณสาชีพ. ในบาลีวินัย เรียกว่า ภิกขุสาชีพ, ภิกขุสาชีพ.

ปาฏิโมกข์ข้อแรก : ภิกขุโนสสิกขาสาชีวะสมาปนฺนา-มีสิกขาและสาชีพของภิกษุทั้งหลาย ก็มีการศึกษาและมีอาชีพ ควรหรือตรง หรือถูกต้อง กับความเป็นภิกษุ.

สาชีพ ก็แปลว่า มีอาชีพร่วมกัน, มีอาชีพ ตรงกัน มีอาชีพด้วยกัน. คนที่อยู่ร่วมกันได้ตินั้น ต้องมีอาชีพตรงกัน. คำว่า “อาชีพ” ในที่นี้เอาความหมายว่า ดำรงไว้, ดำรงไว้ อาชีพคือการดำรงไว้ซึ่งชีวิต. อา – แล้วก็ ชีวะ – ดำรงไว้ซึ่งชีวิต แล้ว สา, ก็แปลว่า ร่วมกัน, สาชีพ แปลว่า ดำรงชีวิตร่วมกัน.

คงจะเล็งถึงธรรมชาติ แล้วก็มองเห็นชัดว่า ถ้ามันเป็นชนิดเดียวกันหมู่เดียวกัน อะไรกัน มันจะต้องมีอาชีพเหมือนกัน, เช่นว่า ควายมันต้องกินหญ้าอย่างนี้, แล้วหมาก็ต้องกินข้าวอย่าง

ท่านพยอมว่า; มันก็มีอาชีพร่างซีพเหมือนกันในหมู่คณะเดียวกัน นั่นแหละคือสาชีพ. ดังนั้น ภิกษุจึงมีอาชีพเหมือนกันหมดเลย, อาชีพแห่งปุชฌีบุคคล. ฉะนั้นการที่จะอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นคณะ ก็จะต้องมีการดำรงซีพเหมือนกัน ร่วมกัน มันจึงจะอยู่ด้วยกันสนิทสนม รักใคร่กลมเกลียวกัน. ถ้าว่ามีอาชีพฝืนกัน ขัดขวางกัน มันก็อยู่ไม่ได้แหละ เดียวมันก็จะทะเลาะกัน จะเกิดการขัดแย้งขึ้นมาในตัว.

เช่นว่า ภิกษุมีอาชีพด้วยการให้, ของผู้อื่นที่มีศรัทธา, เรียกว่า *ปรทัตตูปชีวี* — มีชีวิตอยู่ด้วยสิ่งของที่ผู้อื่นให้. ฉะนั้น ภิกษุทั้งหลายก็มีชีวิต มีอาชีพอยู่ด้วยสิ่งของที่ผู้อื่นให้ นี่เรียกว่าถูกต้อง, ถ้าว่าภิกษุบางองค์ จะไปค้าขาย จะไปทำนา จะไปจับปลา มันก็อยู่กันไม่ได้ เพราะมันไม่มีอาชีพ หรือไม่มีสาชีพที่เข้ากันได้. ภิกษุทั้งหลายก็มีอาชีพอยู่ด้วยวัตถุที่มีผู้ให้ด้วยศรัทธา.

ทำไมจึงมีผู้ให้? เมื่อให้แล้วยังต้องไหว้ด้วย ไม่ใช่ให้เฉยๆ ก็เพราะว่ามีอะไรเหมาะพอที่จะเป็นอย่างนั้น. เขาจึงเรียกว่า อาชีพปุชฌีบุคคล เพราะภิกษุเหล่านั้นเป็นสมณะอย่างถูกต้อง แก่ความเป็นสมณะ เหมือนที่เข้ามาแล้วในข้อต้นนั่นแหละ; ก็หมายความว่าท่านมีชีวิตอยู่อย่างเป็นประโยชน์มหาศาลแก่โลก เป็นผู้นำโลก ให้โลกนี้มีสันติภาพ. ท่านก็มีความดีมากมาย ที่ท่านทำให้แก่โลก. ฉะนั้นท่านจึงมีสิทธิที่จะบริโภคอาหารของผู้อื่น. ผู้อื่นเอาอาหารมาให้ มาเลี้ยงชีวิตไว้

พุทธทาสธรรม (๓)

๑๕๐ พาสางทางคณะสงฆ์

ก็ได้บุญ, เป็นเนื่อนาบุญของโลก เพราะมีชีวิตอยู่เพื่อให้โลก
ได้บุญ. ถ้าใครมีชีวิตอยู่เพื่อให้โลกได้รับประโยชน์เกินค่าแล้ว
คนนั้นก็เขื่อนาบุญ. พระสงฆ์เป็นนาบุญ ก็เพราะว่าพระสงฆ์
ทำอย่างนั้น; ถ้าใครไปทำอย่างนั้นเข้า คนนั้นก็กลายเป็นพระ-
สงฆ์ไปได้เหมือนกัน. แล้วลองดูซิ เราเสียสละให้ผู้อื่นปลอดภัย
มัน ก็เป็นนาบุญ ของผู้นั้น เป็นบุญนียบุคคล ของผู้นั้น; แต่ว่า
มันจะไม่มาก, ไม่สูงสุดเท่ากับหมูปรรพชิต ภิกษุที่เป็นภิกษุที่
แท้จริง.

อาตมาเคยพูดว่า พวกครูทั้งหลายก็เป็นอาชีพบุญนีย-
บุคคล. ถ้าเขาเป็นครูจริง ๆ นะ คือเขายกวิญญาณของนักเรียน
ถูกศิษย์ให้สูงได้จริง ๆ มันมีค่าเกินกว่าเงินเดือนที่ได้รับ; แล้ว
ครูก็เป็นบุญนียบุคคล เงินเดือนที่ครูได้รับก็กลายเป็นบุญนียวัตถุ
คือเป็นเครื่องบูชาคุณ ไม่ใช่ค่าจ้างไม่ใช่เงินเดือน. เดียวนี้ครูเขา
ไม่ได้ทำอย่างนั้น เงินเดือนที่ได้รับมันก็ยังคงเป็นเงินเดือนอยู่นั้น
แหละ, เป็นเงินเดือนอยู่นั้นแหละ. แต่ถ้าครูเขาได้ทำประโยชน์
แก่โลกมากกว่านั้น เกินค่าของเงินเดือน เงินเดือนก็กลายเป็น
เครื่องบูชาคุณของครูไป ครูก็เป็นบุญนียบุคคลได้.

หรือถ้าสมมุติว่า พวกผู้พิพากษาตุลาการทำหน้าที่ของตน
ถูกต้องบริสุทธิ์ผุดผ่อง ได้ผลเป็นความสงบสุขแก่สังคมโดยแท้
จริง มันก็มีค่ามากกว่าเงินเดือนที่เขาได้รับ. ฉะนั้น เงินเดือนนั้น
ก็กลายเป็นวัตถุบูชาคุณไปได้เหมือนกัน. พวกผู้พิพากษา
ตุลาการที่บริสุทธิ์ผุดผ่อง ก็กลายเป็นบุญนียบุคคล ได้เหมือน

กัน; แม้จะไม่เต็มความหมายร้อยเปอร์เซ็นต์เหมือนกับพระสงฆ์.

อยากจะมองให้กว้าง ๆ ออกไปว่า อาชีวะปุชนียบุคคลนี้มันก็มีได้ เป็นสิ่งที่ได้. เหมือนบิดามารดาเกิดลูกมา เลี้ยงลูกมา ทุนลำบากทุกอย่างทุกประการ โดยไม่ได้รับค่าจ้างอะไรจากลูก ก็เป็นปุชนียบุคคลของลูกได้. ฉะนั้น บิดามารดาก็อยู่ในฐานะปุชนียบุคคลแก่ลูก. ถ้าลูกจะตอบแทนบิดามารดา เมื่อลูกโตขึ้นมามีเงินมีของมาตอบแทนบิดามารดา มันก็กลายเป็นเครื่องบูชาคุณไปด้วยเหมือนกัน. ฉะนั้นเราจะต้องนึกถึงความเป็นปุชนียบุคคลนี้กันให้มาก ๆ.

นี้อาชีวะปุชนียบุคคล, อาชีพของภิกษุ ภิกษุมีสาชีพ ปุชนียบุคคลด้วยกันทุก ๆ องค์แหละ เรียกว่าทุก ๆ องค์ จึงเรียกว่าเป็นสาชีพของหมู่สงฆ์, คือเป็นอาชีวะ เป็นสาชีพของภิกษุทั้งหลาย เป็นสมณสาชีพ หรือเป็นอาชีวะของสมณะ. ฉะนั้นสมณะจึงเป็นสถาบันสูงสุด ไม่ต้องเป็นห่วงว่าจะไม่มีอะไรกิน ไปที่อินเดียมันรู้สึกอย่างนี้มากกว่าที่เมืองไทย; เพราะไม่เห็นคนเขาให้ความเคารพ เอาใจใส่ในพวกสาธุ คือภิกษุนั้นมากกว่า. นี่ก็เป็นหน้าที่ของภิกษุนี้ ที่จะต้องมีสาชีพ คือ มีอาชีวะนี้ให้ถูกต้อง เสมอกันหมดในหมู่สงฆ์ หมู่ภิกษุทั้งหลาย.

แล้วอยากให้มองลงไปถึงชาวบ้าน ประชาชนทั้งหลายที่อยู่กันเป็นหมู่ เป็นหมู่นี้ ขอให้ดำรงชีวิตด้วยสาชีพเหมือนกัน, แล้วก็อยู่กันสบาย. ในหมู่ฆราวามีอาชีวะฆราวา, ในหมู่ชาวสวนมีอาชีวะชาวสวนสม่ำเสมอ, มันก็มีความสะดวกสบายง่าย

พุทธทาสภิกขุ (ม)

๑๕๒

ฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์

กว่าที่จะมีอาชีพขัดแย้งกัน.

อ้อ, ที่นี้ก็มาพูดถึงหมู่ภิกษุ คือหมู่คนหมู่สัตว์ที่จะเดินทางไปนิพพาน. ที่พูดว่าเดินทางไปนิพพานนี้พูดภาษาคน ภาษาสมมุติ; ที่จริงนิพพานนั้นมันถึงไม่ได้ด้วยการเดิน มันถึงได้ด้วยการทำให้จิตใจพัฒนาขึ้นมา, ไม่ใช่การเดินด้วยเท้า. แต่เราเปรียบเสมือนว่า เป็นการเดิน; เพราะมันไม่มีคำอื่นใช้. คำว่าปฏิบัติก็แปลว่า เดิน; รู้ไว้เถอะ เรามีการปฏิบัติ; แต่แล้วคำว่าปฏิบัติ มันก็แปลว่า เดินอยู่นั่นแหละ.

ในหมู่คนเหล่านี้ ซึ่งมีการเดินทางไปนิพพานนี้ จะต้องมามีอาชีพเหมือนกับอาชีพเดียวกัน คือภิกษุทั้งหลายก็มี ศาชีพของภิกษุทั้งหลาย ดำรงชีวิตอยู่ด้วยสิกขาบทนั้น ๆ, รอดตายอยู่ได้ด้วยปัจจัย ที่ทายกทายิกาถวายให้ โดยไม่ต้องไปทำนาเอง เป็นต้น. นี่เรียกว่าสาขาชีพ. เมื่อมีสาขาชีพตรงกัน ก็มีความเหมาะสมที่จะอยู่ด้วยกัน นั่นแหละ, หรือจะพูดว่ามีสิทธิ สิทธิอันชอบธรรมที่จะอยู่ด้วยกัน.

ในภาษาวินัยเรียกว่า สมานสังวาส, มีสังวาสเสมอกัน คือเป็นภิกษุเสมอกัน จึงมีสิทธิที่จะอยู่ร่วมกัน. ถ้าไม่เสมอกัน ก็ไม่อยู่ด้วยกัน ซึ่งเขาถือว่าต่างนิกาย. ภิกษุต่างนิกายไม่อยู่ร่วมกัน เพราะไม่มีสิกขาและสาขาชีพอันเดียวกัน ภิกษุต้องชำระสิกขาและสาขาชีพของตนให้ถูกต้อง ในการที่จะอยู่ร่วมกัน. เช่น สงฆ์หมู่ใหญ่ ของพระผู้มีพระภาคเจ้านี้ มีสิกขาและสาขาชีพ ตรงกันหมด.

นี่คำว่าสาชีพ แปลว่าอาชีพร่วมกัน, สารูปแปลว่ามีรูปร่วมกัน, มีรูปเหมือนกัน คือควร มีอาชีพควรแก่ความเป็นภิกษุ มีรูปภาวะควรแก่ความเป็นภิกษุ, มีอาชีพดำรงชีพสมควรแก่ความเป็นภิกษุ.

ทีนี้เรื่องมันก็เลยออกไปถึงว่า การหาเลี้ยงชีพ. การหาเลี้ยงชีพ การที่จะได้มาเลี้ยงชีพ ต้องถูก, ต้องถูกต้องตรงกับความเป็นภิกษุ อย่าให้มันนอกritzของความเป็นภิกษุ. แต่ถ้ายึดเอาแต่เพียงว่า แล้วแต่เขาจะให้ มีอาชีพเพียงว่า แล้วแต่ผู้อื่นจะให้อย่างไร มันก็ตรงกันไปทั้งหมด เป็นอาชีพเดียวกันทั้งหมดสูงส่งจะมีที่พ้น ก็หมิ่น ก็แสนองค์ก็มีสาชีพเดียวกัน.

แต่เดี๋ยวนี้ มันเกิดปัญหามันขึ้นมา เพราะมีบางองค์แหวกแนว, แหวกแนวไม่ยอมรับอาชีพตามที่ถูกต้องของภิกษุ. เขาก็ไม่แสวงหาอาชีพตามความต้องการของเขาหรือกิเลสของเขา. อาชีพแหวกแนวอย่างนี้ ก็เรียกว่า อนเสนา, อนเสนา แสวงหานอกแนวของสมณะหรือของภิกษุ ซึ่งก็ได้มีมาแล้วตั้งแต่ครั้งพุทธกาล. ถ้าไม่มีมาแล้วในครั้งพุทธกาล ทำไมมันจึงมีคำนี้อยู่ในพระวินัยในบาลี. นั่นแหละเขาไม่มีสาชีพของภิกษุ; แต่เขาไปแสวงหานอกแนวของภิกษุ เรียกว่า อนเสนา.

เมื่อเขาเห็นว่า ประชาชนจะเลื่อมใสเป็นพิเศษได้อย่างไร เขาก็ทำอย่างนั้น เพื่อให้ประชาชนเลื่อมใส แล้วก็ได้ถวายปัจจัยมากเป็นพิเศษออกไป; เช่นทำเครื่อง, ทำเครื่องให้คนโง่ชอบ. นี่จะเป็นคำที่รัดกุมดีไหม? ทำเครื่องให้คนโง่ชอบ แต่คนฉลาดไม่ชอบนะ,

พุทธทาสธรรม (ม)

๑๕๔ พาสางทางคณะสงฆ์

ก็ไปทำเครื่องให้คนโง่ทั้งหลายชอบ, แล้วคนโง่ทั้งหลายก็รุมกัน ถวายปัจจัย แต่คนฉลาดไม่เอาด้วยดอก. เพราะฉะนั้นเรื่อง อเนสนาทั้งหลายนี้ คนฉลาดเขาไม่เอาด้วย จะเอาด้วยแต่คน ที่ไม่ฉลาด มันต้องมีมาแล้วแต่ในครั้งพุทธกาล เพราะว่ามียกกล่าวไว้ในพระวินัย. พอมาในชั้นอรรถกถา. อรรถกถาก็คงจะมีหนัก ขึ้นไปอีกแหละ. มันมีข้อความเขียนไว้ในอรรถกถา เล่าเรื่อง อเนสนานี้ร้ายกาจยิ่งไปกว่าครั้งพุทธกาลเรียกว่าเรื่อง สุกรยักษ :- เรื่องนี้ เราเคยเอามาแปลลงในหนังสือพิมพ์พุทธศาสนา แล้วมีคนเอาไปแจก แล้วถูกตำ. พระนั้นแหละเป็นผู้ตำ, เอาหนังสือ เรื่องสุกรยักษไปแจกที่ไหนพระจะเป็นผู้ตำ.

สุกรยักษนั้น ข้างหนึ่งมันเป็นหมู, รูปร่างดูข้างหนึ่งมันเป็น หมู, ข้างหนึ่งมันจะเป็นวัว, มันร้องเหมือนกับแพะ. แล้วบนหัว ก็มีเขา, มันมีครบอย่างนี้, แล้วมันก็หากิน มันเป็นยักษ มันจะ จับสัตว์กิน. ถ้ามันเห็นฝูงแพะมา มันก็หลบซ่อนเสีย มันร้อง แพะ ๆ แพะ ๆ. แพะเข้ามาใกล้ในระยะที่มันจับกินได้ แพะหนี ไม่ทัน. ถ้ามันเห็นหมูมา มันก็หันข้างที่เหมือนหมูเข้าไปหาฝูง หมู. หมูคิดว่าเป็นหมูด้วยกันก็เข้ามาใกล้ สุกรยักษก็จับกิน. ทีนี้ถ้าวัวมา มันชูเขาโผล่พ้นหญ้า ให้เห็นว่าเป็นวัว. วัวไม่รู้ เข้ามาใกล้สุกรยักษก็จับกิน.

เรื่องอย่างนี้มีในอรรถกถา แล้วมากด้วย, รุนแรงด้วย. เรื่อง กาจำศีล เรื่อง สุกรยักษ เป็นเรื่องอเนสนาไม่ใช่สาขีพของภิกษุ แล้วมีคำอธิบายไกลออกไป เรียกว่าทำการค้า, *รูปียสโวิหาร*,

รูปียส์โวหาร – ภิกษุสำเร็จรูปียส์โวหารัง เป็นนิสสัคคียปาจิตตีย์ มั่นก็ทำการค้าด้วยรูปียะ คือเงินตราหรือด้วยสิ่งของ; ทำการแลกเปลี่ยนที่ได้กำไร นี่เขาเรียกว่า อเนสนา, หาทรัพย์อย่าง สมราวาส การหลอกลวงนานาชนิด ด้วยวาทศิลป์ ด้วยอะไรต่าง ๆ.

ฉะนั้น การที่พูดชนิดที่เขาพอใจ แล้วเกิดลามเกิด สักการะ นี่มันก็เป็นพวกไม่ถูกต้องทั้งนั้น จนกระทั่งว่าแม้ด้วย คำขับ. พระพุทธเจ้าไม่ยอมฉันอาหาร ที่ได้มาด้วยคำขับแก่ ชาวนาพราหมณ์คนนั้น ซึ่งทรงกล่าวคำขับว่า สหฺธา พิชฺติโต/ วุญฺจิ ปญฺญา เม ยฺคนฺถฺสฺ ฯลฯ เป็นคำคาถา คำขับ. พอตา พราหมณ์คนนี้เขาเลื่อมใส แล้วเขาถวายให้ฉัน ท่านไม่ฉัน. นี่เป็นสิ่งที่ได้มาด้วยคำขับ เป็นอเนสนาเป็นวัตถุไม่ควร ท่าน ก็ไม่ฉัน อย่างนี้เป็นต้น; ต้องเอาไปทิ้ง.

เดี๋ยวนี้เรามันทำอะไรนอกแนวเกินความจำเป็น เพราะเรา ต้องการเกินความจำเป็น มันจึงต้องทำอเนสนา. แต่ถ้าเขาถวาย ด้วยศรัทธาไม่ได้หลอกลวง มันก็ไม่นับ, มันก็ดูอยู่ที่ว่าเป็น การนอกแนวหรือหลอกลวงหรือไม่? จะฟ้าสว่างทางสาซีพ ก็ ขอให้ภิกษุดำรงชีวิต ชนิดที่ถูกต้องตามความเป็นภิกษุ. เขาจะ ถวายมากน้อย หรือถวายเกิน ถวายเหลือเฟือ มันก็เป็นอีกเรื่อง หนึ่ง เราไม่ทำอเนสนาก็แล้วกัน.

ภิกษุในครั้งพุทธกาลนี้ยากที่จะทำอเนสนา เพราะว่าท่าน เป็นภิกษุที่ถูกต้องเป็นส่วนมาก. ภิกษุที่ทำอเนสนา เกิดเรื่องขึ้น

พุทธิพิลา สรรอม (ณ)

๑๕๖ ฟังเสียงทางคณะสงฆ์

มาตามวินัยนั้นเป็นส่วนน้อย เรียกว่าเป็นส่วนน้อยและหายาก เพราะว่าออกบวชด้วยเจตนาดีทั้งนั้น. ฉะนั้นสิกขาและสาชีพของภิกษุเหล่านั้นจึงถูกต้อง. แล้วยิ่งเมื่อเป็นอยู่ด้วยสันโดษตามอริยวงศ์ เรื่องอาหารก็ดี เรื่องเครื่องนุ่งห่มก็ดี ที่อยู่อาศัยก็ดี หยุดยาก็ดี สันโดษอย่างยิ่งแล้ว, มันก็ไม่มีทางที่จะต้องไปทำอเนสนา มันเหลือกินเหลือใช้. แล้วท่านฉันอาหาร ชนิดที่เรียกว่า ยาปนาย – ยังอัตตภาพให้เป็นไป เท่านั้นแหละ, ฉันพอจนตายให้มีชีวิตอยู่พอทำงานได้ มันก็เลยไม่ต้องทำอเนสนา มีจำนวนเรียกว่า กินอาหารเหมือนกับการกินเนื้อลูก กลางทะเลทราย. แต่ไม่ได้หมายความว่าให้อดอยาก หรือกินอาหารไม่พอ แล้วเป็นโรคขาดอาหาร, ไม่ได้หมายความว่าอย่างนั้น, คือเป็นอยู่อย่างพอดีพอสมควร.

คำบรรยายนี้สำหรับภิกษุ ฟังเสียงทางภิกษุสาชีพ ให้อาชีพของภิกษุมีอาหารสางออกมาจากความมืด ที่มันเคยมืด; เพราะว่าเมื่อการเป็นอยู่เป็นปึกแผ่น, เป็นปึกแผ่นมากเข้า ๆ ก็จะทำให้แข่งขันกันสร้างวัดสร้างโบสถ์. ถ้าโบสถ์ของฉันไม่ได้บุญด้วยหินอ่อนเหมือนโบสถ์ของผู้อื่น ฉันก็ทนอยู่ไม่ได้ นี่มันก็ต้องชวนชวนจนเกิดอเนสนา. อย่าต้องออกชื่อดีกว่า ว่ามันมีอะไรบ้าง สำหรับสมัยปัจจุบันนี้. ขอแต่เพียงว่าให้กลับไป, ให้กลับไปสู่ภาวะถูกต้องแต่ดั้งเดิม ที่มันเคยถูกต้อง ให้มันถอยกลับค่อย ๆ ถอยกลับค่อย ๆ ถอยกลับ อย่างมั่นคง; เหมือนกับที่ว่า มันได้ค่อย ๆ เปลี่ยนไป ค่อย ๆ เปลี่ยน ๆ ไป คือค่อย ๆ ลืมตัว

ค่อยลืมหัดโดยไม่รู้ลืมหัด ค่อย ๆ ลืมหัดจนลืมหัดหมด. เดี่ยวนี้มันจะถูกกันทั้งทีแล้ว ขอให้ถอยกลับ ๆ ถอยกลับ, เช่นเดียวกับที่มันค่อย ๆ ลืมหัด, ค่อย ๆ ลืมหัดไปอยู่ในความผิดพลาด.

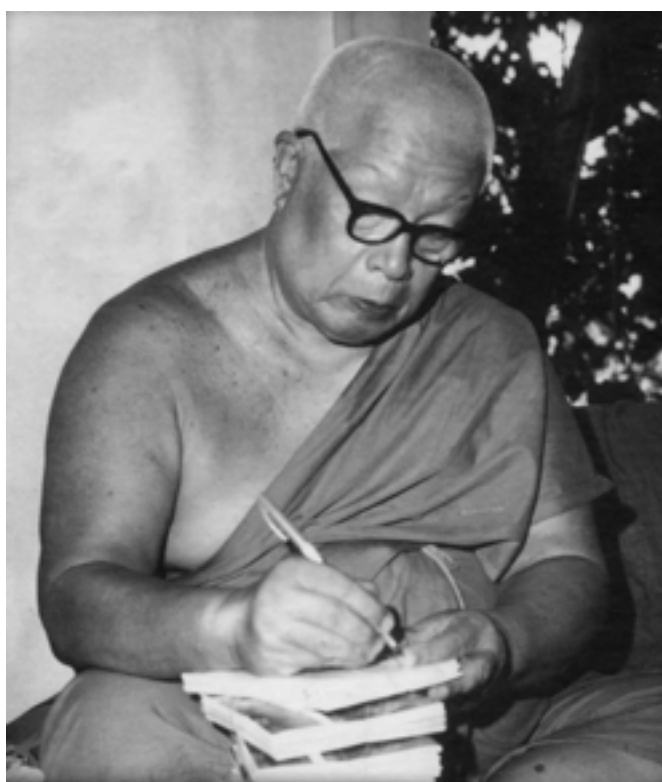
นี่ภิกษุทั้งหลายก็มองดูความที่มันได้ผิดพลาดออกไปไกลถึงไหน แล้วก็ขอให้มันถอยกลับ ๆ มันก็จะมาสู่สภาพเดิม, อย่างนี้เรียกว่าฟ้าสว่างทางภิกษุสาธิป ไม่พ้นจากการที่จะต้องใช้หิริและโอตตปปะ และธัมมัญญตาอีกตามเคย. ถ้าเรามีความละอาย มีความกลัว ในความผิดพลาดเหล่านี้แล้ว มันก็ถอยกลับได้ เป็นฟ้าสว่างทางภิกษุสาธิป ภิกษุสาวรูป ภิกษุสาธิป สมณสาวรูป สมณสาธิป กลับมาแล้ว.

นี่การบรรยายนี้สมควรแก่เวลาแล้ว พวกเราได้อีกสองสามเรื่อง วันนี้ขอยุติการบรรยาย. เพื่อเป็นโอกาสให้พระคุณเจ้าทั้งหลาย สวดบทพระธรรมเป็นคณะ ฟังแล้วส่งเสริมกำลังใจในการที่จะปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ถูกต้องยิ่งขึ้น ๆ สืบต่อไป.

AW — 166

ชาวบ้าน - ชาววัด.

อันชาวบ้าน	ทำงาน	เพื่อกามเกียรติ
จึงเกิดความ	ตึงเครียด	จนสิ้นเสีย
ส่วนชาววัด	มุ่งขจัด	ไปทำเดี่ยว :
มิให้เกี่ยว	เกียรติกาม	มุ่งงามธรรม ;
จึงเกิดมี	เครื่องวัด	วัดชาวบ้าน
ด้วย"เงิน" "งาน"	"อดอยาก"	หรือ "อิมหนา"?
ส่วนเครื่องวัด	ชาววัด,	วัดกิจกรรม
ว่าเขาทำ	ให้ว่างได้	เท่าไรแล;
ถ้าชาววัด	ยึดอัด	มุ่งกามเกียรติ
มันน่าเกลียด	แสนกล	คนต่อแหล
ถ้าชาวบ้าน	เกียจคร้าน	งานเขื่อนแซ
ก็มีแต่	ทุกข์ทน	หม่นหมองไป;
จึงขอให้	ชาวบ้าน	เป็นชาวบ้าน
ผสมผสาน	เกียรติกาม	ตามวิสัย
ให้ชาววัด	เป็นชาววัด	ขจัดไกล
เพื่อพ้นภัย	เกียรติ - กาม	งามนักเอ๋ย ฯ

ความเป็นพระ.

ความเป็นพระ คือจิตพราก จากกิเลส
 รู้สังเกต ไม่ประมาท ฉลาดเฉลียว
 สำรวมระวัง รักษาใจ ไปทำเดียว
 เพื่อหลักเดียว ภัยทั้งสาม ไม่ตามตอม.

จากเรื่องกิน เรื่องกาม และเรื่องเกียรติ
 เห็นเสนียด ในร้อนเย็น ทั้งเหม็นหอม
 ไม่นินดี ไม่นินร้าย ไม่ออมชอม
 กิเลสล้อม ลวงเท่าไร ไม่หลงลม.

จิตสะอาด ใจสว่าง มโนสงบ
 ทั้งครันครบ กายวจี ที่เหมาะสม.
 ความเป็นพระ จึ่งชนะ เหนืออารมณ์
 โลกนิยม กระหึ่มใจ จึ่งไหว้แล ฯ

เป็นเจ้าคุณ.

เป็นเจ้าคุณ เขาวาบุญ ใหญ่หลวงนัก
พากันปักใจใคร่ ใฝ่ฝันหา
ฉันจุใจ ในยุค พระศาสดา
เป็นเจ้าคุณ กันหรือหนา ทำไหนกัน.
พดไพบาล ยังไม่มี นีพัตยศ
นิตยภัตต์ มีหมด กระโถน ชัน
สัญญาบัตร ไตรประทาน งานสำคัญ
ฉลองกัน หรรษา จนบ้าใจ ฯ

เป็นหลวงตา.

เป็นหลวงตา สนุกกว่า เป็นเจ้าคุณ
เหมือนความว่าง ดีกว่าบุญ เป็นไหน ฯ
ไม่ปรุงแต่ง สังขาร ประการใด
ล้วนเป็นไป สงบเย็น เป็นนิพพาน.
บุญเป็นเรื่อง สวयงาม กิน-กาม-เกียรติ

แต่ไม่มี ใครเกลียด ทุกสถาน
ส่วนความว่าง ว่างเสียจน คนกลัวลาน
เขาเกลียดกัน ชนจ้าน เป็นหลวงตา ฯ

เป็นพระบ้าน.

เป็นพระบ้าน นั้นเห็นว่า ภาระมาก
ต้องเป็นครก เป็นสาก กันเต็มที
หนอนสังคม มีมา ทั้งตาปี
ช่างเหลือที่ จะเป่าบัด ขจัดมันฯ

ฉันทนเป็น พระบ้าน มานานแล้ว
ถ้าคิดไป ใจแป่ว ไม่สุขสันต์
มีแต่งงาน เตี้ยต่ำ, ทำตะบัน
ก็ไม่เห็น มีวัน จะหมดไป ฯ

เป็นพระเถื่อน.

เป็นพระเถื่อน เหมือนนก วิหคหงษ์
ย่อมบินตรง ไปได้ ทิศไหนไหน
เป็นอิสระ อยากจะผละ สังคมใด
ก็ผละได้ ทนใจ ไม่อึดแอฯ

เอ็นดูฉัน ขอให้ฉัน เป็นพระเถื่อน
มีหมูไม้ เป็นเพื่อน ทุกกระแส
มดแมลง แสดงธรรม อยู่จำแจ
ไฟเราะแท้ ไม่มีเปื้อน เหลือกกล่าวเอ๋ย ฯ

เป็นพระป่า.

เป็นพระป่า สงบกว่า เป็นพระเมือง
ไม่มีเรื่อง แบกพรรค แบกศักดิ์ศรี
ไม่ต้องสวม หน้ากาก ผู้มากดี
มันเกิดฟรี ขึ้นมาเอง เก่งในตัว.
จะนั่งนอน ยืนเดิน ไม่เขินขัด
ไม่มีใคร คอยวัด ว่าดี ชั่ว
ไม่มีเรื่อง ยั่วเย้า ให้เมาหัว
จึงเย็นตัว เย็นใจ ไม่ขึ้นลง ฯ

เป็นพระเมือง.

เป็นพระเมือง เรื่องมาก ด้วยอยากเด่น
ต้องเขม่น กันไป จนไหลหลง
ต้องแบกทรัพย์ แบกศักดิ์ แบกพรรคพงศ์
เพื่อการเมือง เรื่องณรงค์ ด้วยใจจง.
งานใต้ดิน ใต้น้ำ ก็ทำเป็น
ถึงฆ่าเช่น กันพิณาศ ไม่หวาดไหว
คอยแข่งกัน มิให้ใคร ดีกว่าใคร
ไม่เย็นใจ เย็นตัว มัวขึ้นลง ฯ

ฐานะทางศาสนา

- ๑) ผู้คนให้คำมั่น ที่จะปฏิบัติตามพุทธศาสนา
ด้วยศรัทธาอย่างเต็มที่ และเชื่อ (ใน พุ.
๑) เป็นความดีที่ปฏิบัติกันอยู่.
- ๒) ศาสนาพื้นบ้าน ซึ่งลักษณะเหมือน "ปาก"
หนึ่งๆ ที่จะพูด ทางสัตย์จริง ในฐานะ: แก่
ในพวกรุ่นหนึ่ง ยี่สิบหนึ่ง ล้านหนึ่ง ซึ่ง
ทำเป็นอับอาย ที่จะพูดให้โทษ แก่ บัณ-
-ดาล-จีน นี้นะ, ความเป็นมาของสิ่งซึ่งพูด
ซึ่ง รัฐบาลรวม กันว่า พระเจ้า, ในข้อนี้กับ
- ๓) ศาสนาหนึ่ง จะพรรณนาลักษณะของสิ่ง
ซึ่งศาสนนั้น ตามที่เห็น ว่าควรที่จะพูด
อย่างไร.
- ๔) แต่ละศาสนา แม้จะพูดกันเองใน
กิจของศาสนา สำหรับคน ฟังกันอยู่.
- ๕) บัดนี้ประชาชน ซึ่งอยู่ว่า บัณทุกพวก ทั้ง
ศาสนา ต่าง กันนั้น จะร่วมด้วย กับ สห
ซึ่ง ศาสนา ซึ่ง ในโลกนี้ ได้ตลอดเวลา, มี
แต่ ความเข้าใจซึ่งกัน และ กัน เท่านั้น ซึ่ง
สิ่งซึ่ง ศาสนา ความเข้าใจกัน (หรือว่า หรือ
กัน) ซึ่ง บัณใดก็ตาม ซึ่ง กระทำอยู่, ใน
[จะไม่มี สิ่ง ที่ให้เหลือ แต่ ศาสนาซึ่งได้

-